

משמרת כהונה

חלק שלישי

מבנין אריל

אשר בו מבואר

כל הכהנים אשר היו מן אהרן הכהן עד סוף קצת בית שני. גם בגדיהם, אבניהם, טבעיהם, כליהם, עם כל פרטי סימני הקטורת עם תואר גדוליהם, עם כל ציור הפאטאגראפן מן כלי שרת. כל אחד על אופןו כנכון.

מאת

יהושע יוסף כהמנוח יעקב מנחם ז"ל ממספחת כלבו.

הועתק והוכנס לאינטרנט
- www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

וויען, תרמ"ג.

יתברך ה' ובחר ומקרב ד' ומתהלך לפניו בשלום וכמישור וחפץ אותו
להשכינו בחצרותיו ולהשביעו משוב נועם ביתו ומקדושת היכלו
ולכפר לפניו בעד עמו והדרו כהדר כמלאך מיכאל משרתו. וצנפו בצניף
טהור ובתפארת כנגדי הור ועמסו במשא שמות שבטי ישראל. הוא אהרן
קדוש ד' הנבחר מעשר בחירות. בחירה ראשונה הוא אדם אבי כל בני
איש הנבחר מכל יצורי תכל לעבוד עבודתו ולשמור משמרתו. בחירה
השנייה הוא שת בן אדם הנבחר מכל בניו של אדם להעמיד עולמו ממנו
וקץ וזרעו נפסלו. הבחירה השלישית הוא נח הנבחר מכל דור המבול
להשאיר ממנו קיום בני אדם. הבחירה הד' הוא שם בן נח הנבחר מכל
בני נח לחלקו ולנחלתו ולהקריב לפניו ולהקרא שמו עליו כנאמר ברוך
ד' אלקי שם ולהעמיד ממנו זרע ישראל. הבחירה החמישית הוא אברהם
ראש האבות הנבחר מכל דורו וכנאמר עליו אשר בחרת באברהם.
הבחירה הששית הוא יצחק אבינו הנבחר מכל בני אברהם להקרא זרע
אברהם ולהיות חלקו וקרבתו כנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע. הבחירה
השביעית הוא יעקב אבינו הנבחר מבני יצחק להיות נחלתו וחלקו וסגולתו
כנאמר כי יעקב בחר לו יהונו. ועשו וזרעו לא נבחרו. הבחירה השמינית
הוא לוי הנבחר מכל י"ב שבטים להיות קודש לז' וללוותו לוית חן
ולעבוד עבודתו במשכנו ובמקדשו. הבחירה התשיעית הוא קהת הנבחר
מכל בני לוי לעבוד עבודת הקודש במשכן. הבחירה העשירית הוא אהרן
קדוש ד' הנבחר מכל בני קהת לשרת בבית קדשי הקדשים. העשירי יהיה
קודש. וכנגד זה מצינו עשר קדושות המנויים במסכת כלים פ"א וע"ז אמרו
הזיל בשד פליח וזיל יבוא קודש ויכנום לקדוש ויקריב לפני קדוש ויכפר
על קדושים עכ"ל. יבוא קדוש הנקדש בעשר קדושות. היינו עשר הבחירות
הנ"ל והוא אהרן. ומארבעת בניו אשר לו נשארו לו החצי המה אלעזר
ואיתמר אותם חלק משה לשמנה משמורות ארבע אלעזר וארבע לאיתמר
אחריו בא שמואל הרמתי וחלקם לשש עשרה כל ארבעה וארבעה
לשמנה שמנה. אחריו בא דוד המלך וחלקם לעשרים וארבעה היינו השמנה
של אלעזר וחלק לשש עשרה בראותו כי רבו נבריו. כן הוא דעת רב בגמ'
במסכת תענית דף כ"ז ע"א. והקשו שם עליו מברייתא קמית' האומרת
דשמואל ודוד חלקו אותם לכ"ד ותירצו שם הקושיא עיין שם. וכן איתא
גם בירושלמי דתענית פ"ד דשלש חלוקות היה בהם בתחלה לשמנה

ואח"כ לשש עשרה ואח"כ לעשרים וארבעה אך סבירא ליה דגם כחלוקה השניה היה דוד המחלק עם שמואל ובחלוקה השניה היה דוד לבדו המחלק. כי כן משמע שם מהפסוק שמביא שם כד"ה וימצאו וגו' דמיירי שם בדוד בסוף שנותיו אחר פטירת שמואל כמה שנים. והנביאים שביניהם חלקום גם כן לעשרים וארבעה משמורות משמר לכל שבוע לכ"ד שבועות שבחצי השנה לכד חוץ משבוע שחל יום טוב בתוכו כי סוד גדול יש במספר הכ"ד משמורות. והלך לשון רבינו בחיי ז"ל בפרשת שופטים דף קס"ח וז"ל ואם תשכיל בחילוק המשמורות אז תשיג לענין נפלא גדול. ואי אפשר היה להעביר לשום משמר בשום צד וענין והוא שאמר בסוף סוכה במרים בת בילגה שחכמים קנסוה וסתמו חלונה אבל לא העבירו אותה דאמר רב סימון בשם ריב"ל קשה לפני המקום לעקר שלשלת יוחסין ממקומו. וע"ע בס' יבקש רצון על שוחר טוב קפ"א מה שפי' בזה באורך. אבל דע והבן כי הכהנים משרתי המקדש עבודתם למטה דוגמת העבודה של מעלה וכשם שיש למעלה משמורות של מלאכי השרת עובדין ומקלסין להקדוש ברוך הוא כן חלקו האבות את הכהנים לכ"ד משמורות לעבוד עבודתם. ולכל משמר ומשמר היה ממונה מהם עליהם הנקרא ראש משמר והוא היה מחלק כל המשמר לבתי אבות עיני רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ד' הלכה י"א ובה איכא פלוגתא בין רש"י ז"ל ובין הרע"ב ז"ל אם היה שבעה בתי אבות במשמרת הכהנים ששה לששת ימי החול ואחד ליום השבת או רק לששה בתי אבות היינו ששה לששת ימי החול ובשבת עובדין כלם וגם דעת השלמי גבורים בפרק י"ז דף ט"ז ע"א שהיה ז' בתי אבות. והרמב"ם ז"ל לא ביאר כלל כמה בתי אבות היה אך הכסף משנה ז"ל שם בפ"ג דין ט' פירש שם במשמרת הלויים שהיו ז' בתי אבות. ועיי' עוד בשאלות ותשובות חתם סופר אורח חיים סימן ר' העלה דלהלכתא ק"ל דז' בתי אבות היו. וכל ראש בית אב מחלק אנשיו העובדים כיומו איש איש על עבודתו זה לשער זה וזה לשער זה. זה לשורר כפה וזה לשורר בכלי זה בכלי זה וזה בכלי זה. בכדי שיהיה סדר נכון והגון ביניהם כי הלויים גם כן היו נחלקים לכ"ד משמורות משוררים ושוערים וכמו שהיה במשכן על פי איתמר בן אהרן הכהן ולא היה פייס כלל ביניהם ויש עיד סודות גדולות בחילוק הכ"ד משמורות אבל לפי קט שכלנו למדי דברינו כי אין לנו עסק בנסתרות. —

סימן א ובו סעיף א'

304 א) אמרינן ביומא דף ט' ע"א ז"ל אמר רבה בר בר חנין אמר ר' יוחנן מאן דאמר ראת ר' וגו' זה מקדש ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא שמנה עשר כהנים גדולים וכן איתא בספרי פ' בלק ובירושלמי דיומא ובמדרש וי"א פ' כ"א ושנות וגו' זה מקדש שני שעמד ת"כ שנה ושמשו בו וכי' סיום המאמר אעתיק אייה לקמן לפי שיש בזה גרסאות מחולפות ודעות שונות לכן אעתיק תחילה סדר יחוס שלשלת הכהונה גדולה המבואר בד"ה א' קס"ו ה' מאהרן עד יהוצדק, ואלו הן: 1 אהרן. — 2 אלעזר. — 3 פנחס. — 4 אבישיע. — 5 בקי. — 6 עזי. — 7 זרחי. — 8 מריות. — 9 אמריה. — 10 אחיטוב. — 11 צדוק. — 12 אחימעץ. — 13 עזריה. — 14 יוחנן. — 15 עזריה. — 16 אמריה. — 17 אחיטוב. — 18 צדוק. — 19 שלום. — 20 חלקיה. — 21 עזריה. — 22 שריה. — 23 יהוצדק. — והתוס' ז"ל שם בד"ה ולא שמשו כתבו בשם הריב"א ז"ל דגרס בגמ' שמנה כהנים ולא שמנה עשר ועזרי' השני היינו עזריה בן יוחנן הוא היה הראשון שהיה כהן גדול בבית ראשון בתחלת בנין שלמה וכן הוא בד"ה ואתרו עליו הוא אשר כהן כבית אשר בנה שלמה וממנו עד יהוצדק תמצא שמנה כהנים ויהוצדק לא קחשיב לפי שהלך בגולה וכן נמי גרסינן בספרי בפ' בלק רק שמנה כהנים וכן הביא רש"י ז"ל שם בד"ה פ' ל"ז אבל התוס' עצמו שם ימאנו כדעיה זו מפני שבכל הספרים גרסינן י"ח כהנים ולכן ס"ל דמ' כהנים חיי בבית ראשון וחשבינן מעזריה עד יהוצדק ויהוצדק בכלל הוא ט'. ומ' סגני כהנה א"כ הו' להו י"ח. עוד כתבו שם בשם הר"ר יעקב דמה שאמר בד"ה על עזריה שהוא ה" כהן בימי שלמה אין כוונתו לומר שהוא ה" הראשון בבית ראשון. וסבירא ליה ד"כ כהנים הו' בבית ראשון וצדוק הראשון הוא ה" הראשון בבית ראשון ונמצא י"ב כה"ג עד יהוצדק ולא יהוצדק בכלל לפי שלא שימש כלל וכתב שכן נמצא בויקרא רבה מדויק וכ"כ נמי שם כתוס' שני כנמרא שם שגורסים כנמרא הנ"ל י"ב כהנים וכן הסכים נמי הריב"א ועי' יעקב עי' מגילה פ"א מ"ט דחילוק מעמ בין משמש לשעבר עי' שם תוס' רע"ק. אך הקשו שם בתוס' אמאי לא חשיב נמי יהודיע כה"ג ותירצו דאולי אחד מהם היה וכ"כ נמי בעל מצודת דוד בד"ה הנ"ל פ' ל"ה דיהודיע הוא יוחנן הנזכר כאן וכזה תירץ גם כן על אורי' ועל עזריה עי' שם.

גם מצאתי בס' יוחסין בחלק שני דף צ"ו שחושב שם כהנים גדולים שהיו בבית ראשון וראיתי דמוסף שם כהנים אחרים על הנזכרים בכתוב וקצת מן הנזכרים בכתוב אינם מונה שם בס"ה הם עולים רק מ"ז עד יהוצדק ואלה הם: 1 צדוק. — 2 אחימעץ. — 3 עזריה. — 4 יהורם. — 5 יהודיע. — 6 זכרי' בנו. — 7 יהושע. — 8 צדקיה. — 9 יואל. — 10 יותם. — 11 הושעיא. — 12 שלום. — 13 שרי'. — 14 חלקיה. — 15 עזריה. — 16 יהוצדק. — אבל בסדר עולם זומא מצאתי שחושב שם כ' כהנים גדולים מן צדוק עד יהוצדק ויהוצדק בכלל ואלו הן: 1 צדוק. — 2 אחימעץ. — 3 עזריה. — 4 יהורם. — 5 יהואחז. — 6 יהורכי.

7 יהושפט. — 8 יהודע. — 9 זכר' בנו. — 10 צדקיה. — 11 יואל. — 12 יותם. — 13 אוריה. — 14 נריה. — 15 הושעיא. — 16 שלום. — 17 חלקיה. — 18 עזריה. — 19 שריה. — 20 יהוצדק. — אבל יהורם לא מצינו כלל במקרא לנביא ובסדר עולם זוטא חשב אותו לכהן גדול ולא לנביא ויונתן ג"כ אשר חשב שם כימי דוד לנביא גם כן לא מצינו במקרא ובאמת בסדר עולם זוטא ישן גורם נתן במקום יונתן ונתן מצינו במקרא לנביא אשר היה כימי דוד המלך שנוכר כמה פעמים במקרא וכן הוא בלא יונתן ובלא יהורם הוא י"ח כ"ג. ודעת זה כיון גרסת הגמרא שלפנינו וגירסת הירושלמי וגירסת מדרש רבה פ' ויקרא פ' כ"א שלפנינו ובכלם גרסינן י"ח כהנים וא"כ א"ש כפשוטו מה שאמר דמקדש ראשון שמשו י"ח כהנים דהיינו בבית ראשון ממש מן זמן שלמה עד זמן החרבן והוא כוונת הכתוב שמנה סדר היחוס של כהונה גדולה עד יהושע בן יהוצדק ששימש בבית שני בתחלתו רק י"ב כהנים גדולים כנאמת לא היה רק י"ב דורות אבל כהנים גדולים היה י"ח במשך זמן הני י"ב דורות והיינו שהיה עוד ו' כהנים גדולים מלבד הנזכרים. ואולי הטעם משום שעדיין קצת מאלו קמנים היה בשעה שנפלה להם הכהונה גדולה בירושה ושימשו אחרים במקומם ואח"כ מתו וחזרה הכהונה להיוורשים א"כ נמצא דשמשו בו י"ח כהנים אבל הדין זה הוא ספק אם למנות אחר תחת כ"ג קמן לפי שעה ולהעבירו אח"כ להחזיר הכהונה גדולה להיוורש הנ"ל ע"כ כתבו דמיירי שמתו האחרים. ולפיכך לא זכר כל שמות י"ב כהנים הנזכרים ככתוב אלא קצת מהם וכמ"ש מצודת דוד בדה"י הנ"ל דכוונת הכתוב הוא רק להורות סדר היחוס עד יהוצדק ולא נזכר כלל בכתוב שכולם שימשו ועוד דחוינן דהמצורת דוד מרח לפרש שכולם כה"ג נמצא עתה לפי דעת בעל סדר עולם זוטא הנ"ל היה ח"י כהנים גדולים בימי בית ראשון.

ועתה נבוא למנות כל הכהנים גדולים מן אהרן עד יהוצדק ודע דעד עזי בן כוקי מזרע פנחס היה הכהונה גדולה מזרע אלעזר וכשמת עזי בן כוקי בזמן שמשון נתחלפה הכהונה מזרע אלעזר לזרע איתמר ועליו ה' הראשון ואביתר ה' האחרון כ"כ בעל יחסין חלק שני דף י"ג ע"ב. ובזמן שלמה חזרו לזרע אלעזר והיינו לצדוק ונמצא ה' הכהונה מזרע איתמר ד' דורות היינו עלי אחיטוב אחימלך אביתר.

ועתה נסדר סדר כל הכהנים גדולים מאהרן עד שרי' שהי' בסוף ימי בית ראשון ואלו הן: 1 אהרן. — 2 אלעזר. — ע"כ במדבר, מכאן ואילך לא". — 3 פנחס. — 4 אבישוע. — 5 בקי. — 6 עזי. — ע"כ מבני אלעזר מכאן ואילך מבני איתמר. 7 עלי. — 8 אחיטוב. — 9 אחימלך. — 10 אביתר. ע"כ בני איתמר מכאן ואילך חזר לבני אלעזר. ומכאן ואילך ה' בבית המקדש. 11 צדוק. — 12 אחיעזר. — 13 עזריה. — 14 יהורם. — 15 יהואחז. — 16 יהורם. — 17 יהושפט. — 18 יהודע. — 19 זכריה בנו. — 20 צדקיהו. — 21 יואל. — 22 יותם. — 23 אוריה. — 24 נריה. — 25 הושעיא. — 26 שלום. — 27 חלקיה. — 28 עזריה. — 29 שריה. — נמצא ס"ה שימשו כ"ט דורות כהנים גדולים מן אהרן עד סוף בית ראשון ב' במשכן במדבר וארבע במשכן בא"י מבני אלעזר וארבע מבני איתמר וי"ט כהנים שימשו מבני אלעזר בבית המקדש בבית ראשון אך הגמרא לא חשב רק י"ח מפני ששרי' הלך בנולה וכמ"ש לעיל במימרא של ר' יוחנן הנ"ל. ועתה נבוא לסיים מאמר של ר' יוחנן הנ"ל וזה הוא ושנות רשעים תקצורנה זה מקדש שני שעמד ד' מאות ועשרים שנה ושימשו בו יותר משלש מאות כהנים צא מהן מ' שנה ששימש שמעון

הצדיק, ושמונים ששימש יוחנן כ"ג. עשר ששימש ישמעאל בן פאבי ואמרי לה. י"א ששימש ר' אלעזר בן חרסום מכאן ואילך צא וחשוב כ"א ואחד לא הוציא שנתו עכ"ל הנמרא וא"כ צא וחשוב שמן תחלת בנין בית שני עד שנת ח"י לבנינו שימשו בו רק ג' כהנים גדולים והיינו יהושע. יהוקים בנו. אלישוב בן בננ. וא"כ מגיע לכל אחד ואחד ר' שנים או לאחד יותר מ' ולאחד פחות מ' עכ"פ היה משמש אחד מהם יותר משנה ועכ"פ מוכרח לומר שהיה אחד בהם ששימש לא פחות מ' שנים וא"כ הו' ליה לחשבו כמו שחשב ר' ישמעאל בן פאבי ור' אלעזר בן חרסום כי מה לי י"א שנים ומה לי ר' שנים וכן הקשו גם המהרש"א ז"ל על ר' יוחנן בן נהרבאי בח"א במס' פסחים פרק מקום שנהגו דף ג"ז ותידן שם דאולי הוא יוחנן כ"ג וכבר חשב אותו הנמרא.

ובירושלמי דיומא דכתב שהיו רק פ' כהנים ואמרי לה פ"א ואמרי לה פ"ב ואמרי לה פ"ג ובירושלמי שלפנינו איתא עוד ו"א פ"ד ו"א פ"ה וכן איתא נמי בויקרא רבא פ' כ"א ותידעו דהתם לא קחשיב רק אותן כהנים שיצאו מפנחס עכ"ל. אבל כאן בנמ' חשבו גם איך הכהנים ע"כ היו בין הכל יותר משלש מאות כהנים. אבל ראיתי בס' סדר הדורות שהביא בשם ספר שערי ציון שכתב שם כל שמות הכה"ג שהיו בבית שני ואינם מגיעים לנ' מאות כהנים אולי רק לפ' כהנים ואינו כעת בידי לעיין בו ואנ' מצאתי כאשר יגעתי והגעתי כי אם לחשבון פ' כהנים וכמו שאעתיק א"ה לקמן. ראשית דכל הששה הכהנים הנזכרים בנחמיה היינו יהוצדק יהוקים אלישב יהודע יונתן ידוע כולם היו כהנים גדולים זה אח"ז כ"כ שם רש"י ז"ל ונחמיה י"ב עיי"ש בד"ש עברי פ' י"א מבואר כן בהדיא וכ"כ נמי בס' יוחסין חולין א' ד' ח'. וכ"כ נמי בעל צמח דוד כבר חשבנו למעלה שלשלת הכהונה מן אהרן עד יהוצדק היינו כ"ג דורות וכשתתערב אלו הח' דורות אל הכ"ג תמצא ל"א דורות עד שמעון הצדיק וכבר ידוע בנמרא מנחות דף ס"ז ע"ב דשמעון הצדיק הניח שני בנים שמעון וחוניו וצוה להם קודם פטירת שחוניו שימש תחתיו וכ"כ נמי בעל היוחסין בחלק ב' דף ע"ה ע"א שחוניו בן שמעון הצדיק שימש ג' שנים ובן הוא מסתברא לומר ששימש חוניו כמ"ש ותגוד אומר ויקם לך כיון שיצא בן מפי שמעון הצדיק ודאי נתקיים והמע"ן שם ביוחסין דף ע"ד ע"ב שכתב טאלמיוס שחי' אחר אלכסנדר ה' בשנת תל"ד ואז ה' חוניו אבי שמעון הצדיק ר"ל דמ"ס הוא דהא שמעון הצדיק ה' בימי אלכסנדר מוקדון ועוד שסותר שם מיד דברי עצמו שכתב שם אח"ז שאחר חוניו ה' שמעון הצדיק שיצא לאלכסנדר א"כ ודאי מוכח שם"ס יש בכל אלו הדברים ועוד כיון שצוה שמעון הצדיק שחוניו שימש תחתיו למה לא שימש מיד אחר מותו ולמה הפסיק מנשה בנתים אם לא נאמר שעדיין חוניו קמן ה' בשנים ולא היו עוד ראוי לעבודה וצ"ע. וכ"כ סדר הדורות בשם הרמב"ם ז"ל וכדעת י"א בנמרא יומא הג"ל וכ"כ נמי הצמח דוד בחלק ב' וגם ה' עוד כ"ג ששימש פ' שנים והוא יוחנן הנזכר בנמרא הג"ל ולדעתי הוא ה' אביו של מתתיהו כ"ג עיין ברכ"י יוסף או"ח סי' תרכ"ב אות א' הביא דיוחנן זה ב' שמות היו לו יוחנן חשמונאי ובאמת נראה שם כי פ"א קראו מתתיהו בן יוחנן ופ"א קראו מתתיהו בן חשמונאי עיי"ש. והא דנמצא בדברי חב"דל דיוחנן שימש בכהונה גדולה פ' שנים ולכסוף נעשה צדיק' הוא ט"ס וצ"ל ל' שנה והגיע הטעות הזה לפי שה' כתוב בספרים אות ש' ר"ל שלשים וטעה המדפיס והעתיק שמנים לפי שראה כאן ביומא הג"ל שאמרו יוחנן שימש שמונים שנה כתב גם הוא

שמונים שספר דהר יוחנן הוא אבל באמת אינו כן אלא אותו יוחנן ששימש שמונים שנה ה' אבי מתתיהו והוא ה' המתקן את המבעות והרמאי ולא נעשה צרוקי ותרי יוחנן היו ודע דלדעת היוסיפין מרומי צ"ל דסבירא ליה דהו עור כהנים ששימשו לערך ל' שנה ויותר וא"כ הו ל' להגמרא לחשבנן עם אותן ששימשו יותר משנה והיינו יוחנן הג"ל ובני אלכסנדר וכן בני הורקנוס ששימשו יותר מששים שנה בין כולם עיי"ש בספרו פ' ל' ופ' ל"ג ועוד להלן בפרקים הבאים אבל אולי משיה לא חשבינן הגמרא משום דעיקרם של הני הו רק מלכים לעסוק בצרכי המדינה ומלחמותה ולא היו מחזיקים הכהונה גדולה רק משום תוספות כבוד בעלמא ומעט מזער שמשו במקדש מפני שלא הו להם פנאי מחמת טרדות צרכי המדינה וגם משום ישכמה פעמים ממאים הו ממומאת ארין העמים וממומאת ע"ז שהו רוב עסקיהם בהם למלחמה ושלום שכמה וכמה עתים לא היו כבתיים רק בארין העמים ועיקר משא העבודה מכהונה גדולה הו אז בימיהם רק הסגני כהונה שהו אז בימיהם והן הן שלא הוציאו שנתם ואותם לא חשב הגמרא וע"ש.

ולדעתי יוחנן בן שמעון הג"ל הוא אותו יוחנן שבגמרא שומה דף ל"ג ע"א ששמע קול בקדשי הקדשים נצחו מליא דאזלי לאגחא קרבא באנמוכיא וכו' וכן נמצא שם ביוסיפין פכ"ח שיוחנן בן שמעון הג"ל שמע בקה"ק קול שלא ידאג על בניו הלוחמים עם אחי אנטיוכוס מלך מוקדן עיי"ש. נמצא שיוחנן כ"ג הו קודם אלעזר הגהרג ואחר אלעזר המשלח ע"ב זקנים לתלמי המלך ומכ"ז נתבאר לך שהו מן שמעון הצדיק עד מתתיהו ששה כה"ג מלבד שמעי בן שמעון הצדיק מנשה בן אלעזר חונוי בן שמעון הצדיק אלעזר בן חרסום ואלעזר הג"ל המשלח לתלמי הע"ב זקנים יוחנן אבי מתתיהו אלעזר הגהרג על קידוש השם ע"י מלך מוקדן הג"ל.

ועתה אעתיק כל חשבון פ"א כהנים שלקמתי ממשנה ומתלמוד ומספרים אך בקצת מהם לא יודע לי זמנם. אימתי הו בכון ואלו הן: 1 יהושע בן יהוצדק. — 2 יויקים בנו. — 3 אלישוב בנו. — 4 יודע בנו. — 5 יונתן בנו. — 6 ידוע בנו. — 7 חונוי בנו. — 8 שמעון הצדיק בנו. — 9 מנשה בן אלעזר. — 10 חונוי בן שמעון הצדיק. — 11 שמעי אחיו. — 12 אלעזר בן חרסום. — 13 יוחנן אבי מתתיהו. — 14 אלעזר. — 15 מתתיהו. — 16 יהורא בנו. — 17 יונתן אחיו בן מתתיהו. — 18 שמעון אחיו בן מתתיהו. — 19 הורקנוס בנו. — 20 אריסמובלים בנו. או אהר במקומו. — 21 אלכסנדר אחיו. — 22 הורקנוס בנו. — 23 אליהו עם בן הקף. — 24 ארוסמובלים אחר הורקנוס. — 25 אנמיגנוס בנו. — 26 חננאל מן כבל. — 27 אריסמובלים נכד הורקנוס. — 28 חננאל המצרי. — 29 יוסף בן אלים מצפורי. — 30 בן קמן. — 31 פנחס הסתת. — 32 יוחנן בן נהרבאי. — 33 ביותוס. — 34 חנון. — 35 קתרוס. — 36 ישכר איש כפר ברקאי. — 37 יהושע. — 38 שמעון בן בועז. — 39 מתתיהו הירושלמי. — 40 יעזר בן בועז גיסו. — 41 אלעזר אחיו בן בועז. — 42 יהושע בן סיא. — 43 יוחנן. — 44 יעזר. — 45 חנן בן שת. — 46 ישמעאל בן פאבני. — 47 אלעזר בן חנן. — 48 שמעון בן קמחות. — 49 יוסף בן כוסה. — 50 יונתן בן חנן. — 51 תוסיל אחיו. — 52 שמעון קנתירוס בן בועז. — 53 מתתיהו אחי יונתן בן חנן. — 54 אליהו בן קנתירוס. — 55 קנתירוס. — 56 יוסף בן קמחית. — 57 יוחנן בן נירובא. — 58 בן קימחית השלישי.

— 59 בן קימחית הרביעי. — 60 בן קימחית החמישי. — 61 בן קימחית הששי. —
 62 בן קמחית השביעי — 63 חנניהו. — 64 ישמעאל בן סאבוס. — 65 יוסף גבאי בן
 שמעון. — 66 הגן בן חנן. — 67 יהושע בן דמנאי. — 68 בן חנן בן חנן. — 69 עוד
 בן חנן. — 70 עוד בן חנן. — 71 עוד בן חנן. — 72 עוד בן חנן. — 73 יהושע בן
 גמליאל. — 74 מתתיהו בן תופל. — 75 פינחאל בן שמואל. — 76 ענני. — 77
 אמתי. — 78 שבתאי. 79 אלישע. — 80 ישמעאל. — 81 יהושע בן גמלא. — עוד
 נמצא כ"ג אחד נקרא יוסי בן יוסי שחיבר נוסח אתה כוננת לוי"כ. — סדר העבודה כנוכר
 בנדע ביהודא תנינא ארח סי' קי"ג דר' אליעזר בן חרסים הזכיר אצל אנמינגוס
 ואלעזר המשלח הזכיר אצל יוסי בן יעזר זה קרא אליעזר בן חרסים זה קרא אליעזר
 סתם משמע זה לחוד זה לחוד, ותרי נינהו ולפ"ז נוכל עוד לחשוב אליעזר המשלח
 ע"ב זקנים. אלו הם"א כה"ג שמצאתי ולקמתי ממשנה ותלמוד וברייאא ויוסיפון ויוחסין
 ושאר ספרים ועתה אעתיק לך מה שכתב בזה בעל שלשלת הקבלה כחשכון הם"א
 כה"ג שהיו בבית שני אשר הביא ג"כ בעל סדר הדורות בחלק א' ח"ל. ודע כי כל ימי
 הייתי תודה על כך ושמות הכהנים גדולים ששימשו בבית ראשון ובבית שני כי מאמרי
 הגמרא והמפורשים סותרים זה לזה והגמנים בבית ראשון הם יותר בס"ק דיומא אמר רי'
 יוחנן מ"ד יראת ד' תופיף ימים וכו'. בן בירושלמי דיומא ס"ק אמרו במקדש שני היו כהנים
 גדולים נומלים בדמים ו"א שהיו הורגים זא"ז בכשפים ושימשו בו שמונים כהנים ו"א
 ס"א ו"א ס"ב ו"א ס"ג ו"א ס"ד ו"א ס"ה. ובתוס' דובחים ס' מבל יום אומר מצינו בדה"י
 שלא היו כהנים גדולים אלא מפנחס שנאמר הגני נתן לו את בריתי שלום שעמדו
 ממנו ח' כה"ג בבית ראשון וג' מאות בבית שני וביוסיפון הגמלא כידנו אינו כלל. ודע
 כיצא לסך הזה וכאלה השמות ראיתי בקרוניקי שלהם וגם מצאתי ביוסיפון לרומי הנקרא
 קדמוניות משנת ה' אלפים שאלו הכהנים גדולים ששימשו בבית ראשון כאשר אעתיק
 למטה. אך זה צ"ע שלא הזכיר כל שמותם בשמם.
 ועתה אעתיק לך שלשלת הכהונה גדולה מן אהרן הכהן שבזמן המשכן עד חזני
 ושמעני שבזמן קצת ימי בית שני ואלו הן: 1 אהרן הראש. — 2 אלעזר בנו. — 3 פנחס
 בנו. — 4 אבישוע בנו. — 5 בקי בנו. — 6 עזי בנו. — 7 זרחיא בנו. — 8 מריות בנו. —
 9 אמריה בנו. — 10 אחיטוב בנו. מן תחלת זמן בית ראשון עד סופו. — 11 צדוק בנו. —
 12 אחימעץ בנו. — 13 עזרי' בנו. — 14 יוחנן בנו. — 15 עזריה בנו. — 16 אמריה בנו. —
 17 אחיטוב בנו. — 18 צדוק בנו. — 19 שלום בנו. — 20 חלקיה בנו. — 21 עזריה בנו. —
 22 שריה בנו. — 23 יחזקאל בנו בקצת ימי בית שני. — 24 יהושע בנו. — 25 יחזקיה
 בנו. — 26 אלישוח בנו. — 27 יודע בנו. — 28 יונתן בנו. — 29 ידוע בנו. — 30 חזני
 בנו. — 31 שמעון הצדיק בנו. — 32 חזני ושמעני בניו. — זה שלשלת כהנים גדולים
 שככתוב מבני אלעזר אבל לא היו כולם כה"ג ואלו שהיו כהנים גדולים ובהן ג"כ כה"ג
 מבני איתמר ואלו הן: 1 אהרן. — 2 אלעזר. — ע"כ במדבר מכאן ואילך בא"י. 1 פנחס. —
 2 אבישוע. — 3 בוקי. — 4 עזי. — ע"כ מבני אלעזר. סכאן ואילך בני איתמר. — 1 עזי. —
 2 אחיטוב. — 3 אחימלך. — 4 אביתר. — ע"כ בני איתמר מכאן ואילך חזר לבני אלעזר
 בזמן בית ראשון. 1 צדוק. — 2 אחימעץ. — 3 עזריה. — 4 יוהנן. — 5 עזריה. — 6 אמריה. —
 7 אחיטוב. — 8 צדוק. — 9 שלום. — 10 חלקיה. — 11 עזריה. — 12 שריה. — ע"כ סוף

בית ראשון נמצא ס"ה כ"ב כהנים גדולים עם ד' מבני איתמר ובבית ראשון לא היו רק י"ב וכל זה לדעת רש"י ברה"י א"ה אבל י"מ דרך ח' כה"ג היו בבית ראשון ואלו הן:

1 עזריה. — 2 אמריה. — 3 אחימזב. — 4 צדוק. — 5 שלום. — 6 חלקיה. — 7 עזריה. — 8 שריה. — וי"מ ס"ל דמ' כה"ג היו וחושבין נמי יהוצדק אבל בימא הנ"ל איתא ד"ח כהנים היו וכן היא בס' עולם זוטא דכתב רב' כה"ג היו ואלו הן: 1 צדוק. — 2 אחימעץ. — 3 עזריה. — 4 יהורם. — 5 יהואחז. — 6 יהויריב. — 7 יהושפט. — 8 יהודע. — 9 זכרי' בננ. — 10 צדקיה. — 11 יואל. — 12 יותם. — 13 אריה. — 14 נריה. — 15 הושעיא. — 16 שלום. — 17 חלקיה. — 18 עזריה. — 19 שריה. — 20 יהוצדק. — ואם דלא נחשב בחשבון את צדוק שהי' ג"כ קודם בי"ד וכן נמי לא נחשב יהוצדק שהלך אח"כ בגולה תמצא רק י"ח וכן היא דעת הגמ' הנ"ל. אבל היוחסין חושב רק ט"ז ואלו הן: 1 צדוק. — 2 אחימעץ. — 3 עזריה. — 4 יהורם. — 5 יהודע. — 6 זכריה. — 7 יהושע. — 8 צדקיה. — 9 יואל. — 10 יותם. — 11 הושעיא. — 12 שלום. — 13 שריה. — 14 חלקיה. — 15 עזריה. — 16 יהוצדק. — נמצא שרעת סדר עולם זוטא היא מסכמת יותר לדעת הגמ' יומא לפי גרסתינו. ומה שלא חשב במקרא אותן שמוסיף בעל סדר עולם זוטא וגם חושב קצת שאינו כלל בס' ע"ז לפי שכונת הכתוב רק לחשוב שלשלת הכהונה וכל אותן הנזכרים בכתוב לא היו כה"ג כי אם משלימים כה"ג אחרים עד שהגיעו למספר י"ח ועיין מה שכתבתי לעיל בכ"ז.

סימן ד' ובו ט' סעיפים.

305 א) ועתה אחל לדבר מענין בגדי כהונה ומהלכותיהן ולכל פרטותיהן להלכה. — זאת ידוע לכל שכבודו של מלך הוא שעבדיו ומשרתיו יהיו מלובשים בבגדי פאר והוד להודת ניכרים ומצויינים במלבושיהם שהם עבדיו ומשרתיו כן עשה הש"י לכהניו ומשרתיו שנאמר ויצו ד' אל משה עבדו לעשות בגדי קודש לאהרן ובניו לכבוד ולתפארת מלבד שיש עוד מעם הכמוס בזאת ברמזי התורה. כתוב בתורה שמות כ"ח ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת. ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט תכנית אלו הבגדים ביארם הרמב"ם ז"ל בפ' ח' ובפ' ט' מהל' כלי המקדש לכל פרטיהם ואעתיק לשונו וזה היא. בגדי כהונה שלש מינים הן: א) בגדי כהן הדייט — ב) בגדי זהב — ג) בגדי לבן — ובגדי כהן הדייט הם ד' כלים כתונת, מכנסים, ומנבעות ואבנט — וארבעתן של פשתן לבנים וחישן כפול ששה והאבנט לבדו רקום בצמר בגדי זהב הן בגדי כ"ג והן שמנה כלים הארבעה של כל כהן ומעיל ואפוד וחישן וציץ אלו הארבעה הנוספים בכה"ג הם של זהב כ"ב הכ"מ שם ואבנטו של כ"ג מעשה רוקם הוא ודומה לאבנט כהן הדייט. ומצנפת האמורה באהרן היא המנבעות האמורה בבניו אלא שכה"ג צינף בה כמו שלופף על השבר (בליא ארים ויילין) ובניו צינפין בה ככובע ולפיכך נקראת מנבעות והראב"ד השיג עליו וה"ל א"א אני אומר אין מעשהו של זה כמעשהו של זה מצנפת ארוך הרבה וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים. אבל מעשה המנבעות כעין הכובעים שלנו הדין מלמעלה והן קצרין עכ"ל.

(בל"א נקרא שלא־מטיץ) אבל הרמב"ם ז"ל כתב שם ב"פ ח' דמצנפת ומגבעות אינם כו בע כלל רק חגורה ארוכה מ"ז אמה ובה מסבב כראשו תדע ממה שכתב ישמות כ"מ, והכשית להם מגבעות כמו דכתיב בחשב האפוד דמשמע דמסבב סביב ראשו כסיובו אכנס בגופו בכ"ג זע"ז ולהדיוט משופע ועולה כגבעה. כגדי כהונה מצותן שיהיו חדשים נאים ומשולשים ככגדי הגדולים היו ממושמשין או מקורעין או אריכין או קצרין או אסילי שסילקן באכנס ועבר עבודתו פסולה אבל שסילקן באכנס עד שנעשה כמדתו עבודתו כשרה וכגדי כהונה שעובד בהן כיום הצום אינו עובד בהם עוד לעולם אלא נגזין שנאמר והגיהם שם והם אסורים בהנאה וממכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואכנסייהם וכתונותיהם ה' עושין מהם פתילות למנורות תמיד ולשמחת בית השואבה. כל כגדי כהנים אינן באין אלא משל צבור ויחיד שהתנרב כגד כהונה מסרו לצבור ומתו.

306 ב) הכתונת בין של כ"ג בין של כהן הדיוט משבצות היתה שהיא בתים בארינתם ובית יד שלה נארג ב"ע ומחברין אותו עם גוף הכתונת כתפורה. אורך הכתונת עד למעלה מן העקב ואורך בית יד שלה עד פס יד ורחבו כרוחב היד. הכתונת מכפרת על שפיכת דמים כן איתא בגמ' זכחים דף כ"ח ע"ב וכמדרש חזית פ"ד פסוק ד' הביא י"א שמכפרת על לובשי כלאים.

307 ג) המכנסים בין של כ"ג בין של כהן הדיוט הם ממתנים עד ימים שהוא למעלה מן המבור קרוב מן הלב עד סוף הירך שהוא הארכובה ושנצים יש להם ואין להם בית הנקב ולא בית הערוה אלא מוקפים כמין כים וחללו רחב ותלוי למטה ולא ה' תיק בין הירכים להיות האבר מתעטף בו שלא יבוא לידי הרהור ע"י תוי"ט רסז מועד ככפת הרוכלין בכללי כגדי קודש פירושו אחר בית הנקב ובית הערוה דרכן היו לעשות נקבים במכנסים כנגד בית הערוה להשתין מים דרך שם וכן נגד בית הרעי וכשגומר קושר הנקב ברציעה וסתמו כן פירש רש"י בנדה דף י"ג ע"ב. ומכפרים על ג"ע והשלמי גבורים כ"פ מ"ד ד' מ"ב ע"ד. מוסיף עוד ע"ז ואמר ועל הליכות חגגלים החולכים לעשות עבירה עכ"ל.

308 ד) המצנפת של כ"ג או הדיוט ארכו ששה עשר אמות כמו שכתבתי לעיל דעת הרמב"ם כיצד היתה לבושתו ולמעמו אזיל ומכפר על גס' הרוח ויקרא רבה פ' ו' וגמ' הנ"ל.

309 ה) האכנס רחבו כמו ג' אצבעות וארכו לי"ב אמה מקיפו ומחזירו כך ע"ג כך. והמ"ל הביא בשם המדרש שהכהן ה' מקיפו סביבו ב' פעמים כנגד לב של אדם. וכמדרש חזית פ' כמגדל דוד משמע שה' חליל ומכפר על הרהור הלב גמ' דזכחים דף פ' ח"ב וביקרא רבה הביא חד מאן דאמר שמכפר על הגנבים שעושים מעשיהם כסתר ואכנס מכפר על הרהור הלב כי ה' באכנס לי"ב אמות כמנין לבי עכ"ל.

310 ו) הציץ ה' מם של זהב רחב ב' אצבעות ומקף מאוון לאוון וכתוב עליו ב' שמיין קודש לך קודש מלמטה לך מלמעלה. וכתב הכ"מ במס' סוכה גרסינן

קודש ל' למטה אלא יש לפרש זה שלא כנגד זה קודש ל' בתחלת שיטה תחתונה ושם בסוף שיטה עליונה כזה

יה	קדש ל
----	-------

והוא נקוב בשתי קצותיו כדי שיהי נקשר בתחילתו בו פתיל תכלת וכורכו קשור לו כנגד ערפו עכ"ל. והוא כדעת רש"י ז"ל כפ' תצוה והמ"ל שם כתב דשיעור ב' אצבעות של רוחב הציץ היא רק מדרבנן ומן התורה אין לו שיעור. ומכפר על עזי פנים כן איתא בזכחים הנ"ל אבל במדרש הנ"ל מביא חד מן דאמר רמכפר על הגרפנים והרב בעל כלי יקר ז"ל פ' תצוה אמר שהציץ מכפר על עריות בפרהסיא והמכנסים מכפרים על עריות שבצנעוה. כי המכנסים שבמקום צנעה מכפר על דברים שבצנעוה והציץ מכפר על עוות מצח הוא העובר בגלוי בלא בושה וזה שמביא בגמ' פ' ומצח אשה זונה עכ"ל. ובזוה"ק פ' ויקהל דף ר"ח ע"ב איתא וז"ל כל אינון תקיפא מצחא דהוי בהו בישראל כד הוי מסתכלין כהאי ציצא הוי מתברי ליביהו ומסתכלין בעובדיהו בנין דציץ על אות הוה קאים. וכל מאן דמסתכל ב' ה' מכסוף בעובדו. וע"ד ציץ מכפרא על אינון תקופי אנפין תקיפא מצחא אתוון דרוא דשמא קדישא דהוי גליפון על ציצא הוי נהרין וכולטין ונעצין. כל מאן דהוי מסתכל כהאי ניצצא דאתוון אנפוי גופלין מאימתא והוי איתבר ליביהו וכדין ציצא מכפרא עליהן עכ"ל. ומזה תידע על שאר בגדי כהונה שמכפרים גם על עבירות הנ"ל משום שגורמים לתשובה ואז הן מכפרין אבל לולא התשובה לא ה' מכפרין וכדף ר"ז ע"ב כתב עוד הזוה"ק וז"ל ויעש את ציץ וגו' אמאי איקרי ציץ אסתכלותא לאסתכלא ב' למאן דאסתכל ב' כדאי ציצא אשתמודעא ב' אי הוה זכאי ההיא דקיימי קמ' הות אתין דמחקקין ב' גו דהכא הוי כולטין מתתא לעילא והוי נהרין כאנפין דהאי בר נש. נציץ נציצו ב' ולא נוצצין כשעתא קדמותא דאסתכל כהנא ב' ואי קיימו בר נש קמ' ההוא ציצא ואנפוי לא אתחזינון הוי ידע כהנא דאיהו תקיף מצחא ובעי לכפר' עלוהי ולמכעי עליה רחמי עכ"ל הוזהר הקדוש.

311 (המעיל כלו תכלת וחמיו כפולים שנים עשר ופיו ארוג בתחלת ארוגתו ואין לו בית יד אלא נחלק לשתי כנפים מסוף הגרון עד למטה כדרך כל המעילים ואינו מחובר אלא כנגד הגרון בלבד והקורע פ' המעיל לוקה שנאמר לא יקרע והיא הדין לכל בגדי כהונה שהקורען דרך השחתה לוקה. ומביא תכלת וארנגן ותולעת שני כל מין משלשתן שזור שמנה לפי שנאמר בשוליו משזר נמצא חוטי השולים ארבעה ועשרים ועושה אותן כמין רמונים ותולה אותן במעיל ומביא שנים ושבעים זוגים ובהם שנים ושבעים ענבלין הכל זהב ומנין הרמונים לא נזכר כמה היו ועיין באור החיים בפ' סקודי פ' ק"ד וק"ח ובמדרש וי"ד פ' ק"א איתא שהרמונים היו שוים כמו הפעמונים ותולה בו ששה ושלשים בשולי כנף זה ויששה ושלשים בשולי כנף זה וכן לשון רש"י ז"ל בזכחים דף פ"ח ע"ב בד"ה מצד זה מלפניו ומלאחריו. והווג עם הענבל התלוי בין שניהם כאחד נקרא פעמון עד שיהיו שוליו משני צדדיו פעמון ורמון פעמון ורמון ובאלה הפעמונים ורמונים ה' מותר לכוא אל הקודש להשמע קולו בבואו שמה כמאמר הכתוב גשמע קולו בבואו אל הקודש וכשלטי הנכורים כתב פירוש ע"ז דבר נכון וז"ל בפ' מ"ה

דף מ"ג ע"ד ונשמע קולו כבואו אל הקודש קולו של אהרן כבואו אל הקודש כלכוש שמנה בנגדים וקול המעיל בהרעשת הפעמונים ולמדה תורה דרך ארץ לאדם הרוצה ליכנס לפני המלך שהי' נוקש בפתח ההיכל תחלה כי מלכותי דארעא בעין מלכותא דרקיע כי כל הבא בהיכל מלך פתאום הרי זה חייב מיתה ואעפ"י שהכל גלוי וידוע אצל השכינה גם אצל המלאכים משותי הקודש אשר לפניו ודבר לא יחד מהם עכ"ז יש מעם לדבר זה כי היא אזהרה למלאכים שיפנו מקום לאוהבו של מלך לכבוד המלך כדי שיוכל להכנס ולעובדו ביחוד ועוד שלא יזקק הכהן כבואו שם פתאום ועם הסימן הזה הגיל מכל הפעמונים יהי' נרחים מפניו ומפנים לו מקום לעבוד המלך ובצאתו ג"כ היתה סימן זה לקראות אותם שישבו לשרת ככראשונה כי כבר כלה עבודתו ויוצא כמאמר הכתוב ולא ימות להורות שאם יבוא שם מבלי שישמיע קולו ויכנס פתאום ימות אשר המשרתים משם סביב השכינה יפגעו בו כן דרשו בירושלמי במס' יומא וכל האדם לא יהי' באוהל מועד אפילו אותם שכתוב בהם ורמות פניהם פני אדם ג"כ לא יהיו אז באהל מועד. וע"כ נצטוו הכהן שישמיע קול בפעמונים וזה שנאמר ונשמע קולו כבואו אל הקודש זה הוא ההיכל אשר היא לפני אבל לפני ולפנים לא הי' צריך השמעת קול ושם לא נכנס בבגדי זהב אלא בבגדי לבן בלבד וזו היא מעלתו של ישראל שהכה"ג הי' נכנס לפני ולפנים ביחוד בלא סימן הקריאה ובלא נמילת רשות עכ"ל שלמי נכודים. וגם בילקוט ראובני פ' תצוה כתוב בשם פרקי היכלות כנ"ל אשר המעם שלא יפגעו בו מלאכי אלקים אשר דרכם היו להיות בני הבית ויוצאים וכאים בבית אדונייהם ככני בית כן היו מלאכי השרת בבית המקדש והזהר זה בכ"ג לרוב מעלתו נתן מעם לזה אשר לא צותה התורה ג"כ לכהן חדיוט בהכנסה אל ההיכל כי רק בכ"ג הקפדה תורה כן לרוב מעלתו שלא יקנאו בו המלאכים אבל בכהן הדיוט לא יקנאו. — והמעיל הגיל מכסר על לה"ר וכראיתא בויקרא רבה פ' ק"ו.

312 ה) הזדהב שבחשן והאפיד כך הי' מעשהו לקח חוט אחד זהב שהור ונתנו עם ו' חושין של תכלת וכופל השבעה חושין כאחת, וכן הוא עושה חוט זהב עם ו' חושין של ארגמן, וחוט אחד עם ו' חושין של תולעת שני, וחוט אחד עם ו' חושין של פשתן, נמצאו ארבעה חוטי זהב וכל החוטים כ"ח שנאמר וירקעו את פחי הזהב וכו'. לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש מלמד שחוט זהב כפול בתוכם. כיצד מעשה החשן אורג בנד מעשה חושב מן הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני וחששי על כ"ח חוטים כמו שבארנו ארכו אמה ורחבו זרת וכפלו לשנים. נמצא זרת על זרת מרובע וקובע בו ארבעה טורים של אבנים המפורשים בתורה כל אבן מרובע ומשוקע בבית של זהב שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו ומפתח על האבנים שבות השבטים כתולדותם כזה על האודם ראובן ולמעלה היה כתוב אברהם יצחק יעקב על פסדה שמעון על ברכת לוי על נוסף יהודה ספיר יששכר, ידלוס זבלון, לשם דן שבו נסתלי, אחלמה גד, תרשיש אשר, שהם יוסף, ישפה בנימין, ועליו שבטי יששכר היה כתוב כזה,

ועל שארי האבנים לא ה' כתוב אלא שמות השבטים לכדם וכוה:

ברקת	פסדה	אדם
לוי	שמעון	ראובן
יהלום	ספיר	נופך
זבולן	יששכר	יהודה
אחלמה	שבו	לשם
גד	נפתלי	דן
ישפה	שהם	תרשיש
בנימין	יוסף	אשר
שבטי ישראל		

ועיין במדרש תלפיות אות א' ענף אפוד דהביא שם כדעת הבחיי ונתן שם גם מעם על כל אות ואות מאברהם יצחק ויעקב ושבטי ישראל שהיו כתובים על האבנים האלה ועי"ש באורך. ועשה על ארבעה זווית של חשן ד' טבעות זהב ונתן בשתי הטבעות של מעלה שהחשן נתלה בהן ב' עבותות זהב והם הנקראים שרשרות ובשתי טבעות של מטה שהם כנגד הדרים נתן ב' פתילי תכלת והחשן מכפר על הדיינים נמרא דזבחים דף פ"ח וגם מדרש רבה הנ"ל כן הוא. ובוזה"ס פ' ויקרא דף כ"ג ע"א כתיב ר' יהודא פתח והנשיאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחשן. המילין אילין אקריבו נשיאים ולא בר נש אחרא וכך אמר קודשא בריך הוא אף על גב דהאי נדבה גם

בכולא תלינו סליקן אילין אבנים לנשיאים מה מעמא בגין דעל לבא דכהני אשתכחי וליתי נשיאים דליביהו גם כהו וייתון אילין אבנים דמשתכחי על לבא דכהני ויתכפר על גסות לבייהו היינו כהנ"ל שמכפר על הדיינים ואולי רק על גסות הרוח דנשיאים מכפרת אבל לא על שאר אנשים אבל בנט' ובמדרש הנ"ל מיירי גם כן משאר אנשים.

313 ט) האפוד רחבו כרוחב גב של אדם מכתף לכתף וארכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים ויש לו כמו ב' ידות יוצאות ממנו בארוג לכאן ולכאן שחוגרין אותו בהם והם הנקראים חישב האפוד והכל ארוג זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ויש על כ"ח חומין כמעשה החשן. ותופר עליו שתי כתפות כדי שיהיו על כתפות הכהן וקבע על כל כתף וכתף אבן שהם מרובע משוקע בכית של זהב ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים ו' על אבן זו וו' על אבן זו כתולדותם וכותבין שם יוסף יהוסף ונמצאו כ"ה אותיות באבן זו וכ"ה אותיות באבן זו. וכך היו כתובים האבן שכתוב בה ראובן על כתיפו הימנית והאבן שכתוב בה שמעון על כתיפו השמאלית וכן כסדר עד בנימין כזה

שמעון
יהודה
זבולן
נפתלי
אשר
בנימין

ראובן
לוי
יששכר
דן
גד
יהוסף

ועשה בכל כתף ב' טבעות אחד מלמעלה בראש הכתף ואחד מלמטה לכתף למעלה מן החשב ונתן ב' עבותות זהב בשתי טבעות של מעלה והם הנקראים שרשרות ואח"כ מכניס קצת העבותות של חשן בטבעות של מעלה בכתפות האפוד ומכניס שני פתילי התכלת שבשילוי החשן בשתי טבעות של מעלה מחשב האפוד ומורידין את השרשרות שבטבעות כתפות האפוד עד טבעות החשן העליונות כדי שידבקו זה בזה ולא יזח החשן מעל האפוד כי המזיח

חשן מעל האסוד ומפרק חבורם דרך קלקול לוקה. והיה כאשר לבש האסוד עם החשן נמצא החשן על לבו מדויק בשוה והאסוד מאחריו וחשב האסוד קשור הי' על לבו תחת החשן ושתי כתפות האסוד על ב' כתפיו ובי' עבותות זהב וזרות מעל כתפיו מכאן ומכאן מכתפות האסוד עד טבעות החשן ושני חוטי תכלת מרוכסין מתחת אצילי ידיו משתי טבעות החשן התחתונות עד ב' טבעות כתפות האסוד התחתונות שהם למעלה מן החשב כן הוא דעת הרמב"ם ז"ל והאסוד מכפר על ע"ז גמ' דזכחים ומדרש רבה הג"ל. ובמדרש תלפיות ערך בגדי כהונה בפ"ו ענייני כפרת בגדים האלה כתב שם עוד טעמים. נשלם הל' בגדי כהונה עפ"י הרמב"ם ז"ל ומעתה אחל א"ה מענין י"ב האבנים וסגלתם ומקום מוצאם על פי ראשונים ואחרונים ז"ל ומעמם של כל אחד ואחד שיקבעו לכל שבט ושבט.

סימן ב וכו' י"ג סעיפים.

314 א) כאשר בחר ד' יתברך בעמו ובחבל נחלתו וכחר מהם משרתו אשר ישרת לפניו ואשר יעבוד עבודתם בבית מקדשו ויעמוד בהיכלו כבן בית אשר עליו ימול המשא אשר על עמו לזאת עמרו וקשמו בתפארת בגדי הוד והדר בלבושי כבוד תכלת וזהב בוץ וארגמן ועליו יציץ נזרו קודש לד' לכבוד ולתפארת הן הם הבגדים אשר בארתי בשער הקודם ויוסף עוד הכתו לעין כל ויקשמו במשבצני זהב ממולאים בתרשיש ואבן יקרה הן שנים עשר האבנים אשר הם כליל כל מיני אבנים טובות ויקרות נחמדים למראה ויקרים ככל הון אשר סגולותיהם רבו למדי ומשמרים את הנושא אותם מכל צער ונזק ומצליחים אותו באושרים נכוחים וישרים כאשר יבואר למען יהי' המשרת הלז הנבחר שמור מכל דבר רע ואשר ייטיב לו בגוף ונפש ויצליח בכל מיני הדעלחות כאשר כח האבנים האלה נותנים והוא מלבד כי בודאי איש הלז עוד מכח תולדותיו ומכח השפע הנשפע עליו משמים מדי השם יתברך היה כמו כל האושרים והטובות גם כח האבנים האלה מחזקים ומאשרים עליו עוד יותר האושרים והטובות האלה. ויותר אין לנו עסק בנסתרות אשר רצון השם יתברך הי' להיות האבנים האלה קבועים בבגדי הכהן והוא צוה לנו זאת ועמקו מחשבותיו בזאת ועוד יש סודות כמוסים ונעלמים לפנינו בזה. אך הקרוב לפשט דברינו והצענו ואעתיק לך פה מה שכתב בעל שלמי גבורים בחלק ראשון פרק מ"ז כח כל סגולות אבן ואבן וגם מה שכתב ילקוט ראובני בשם רבינו בחיי שכן סגולת מן האבנים טובות האלה אינם פועלים רק כשהנושא אותם הוא טהור ועומד במדרתו וקודם כל אעתיק שמותיהם כמו שכתוב תורתנו הקדושה. וגם המתרגמים אותם אשר יקרא אותם בשמות מיוחדים.

315 ב) ואלו האבנים הגאמרים בתוה"ק המור הראשון שיר אודם פטדה וברקת והמור השני נופך ספיר ויהלום. והמור השלישי לשם שבו ואחלמה. והמור הרביעי תרשיש שהם וישפה. והת"א תרגמו בזה"ל סדרא קדמאי סמקו ירקן וברקן סידרא חד. וסדרא תנינא אוימרגדון שבזו וסוכהלום. וסדרא תליתאי קנכרי סריקאי ועין עינלא. וסדרא רביעאה כרום ימא וברלא ופנמרי. ואת כל שבט ושבט אשר עליהם לא ביאר והקדוש יונתן בן עוזיאל כתב סדרא קמיתא סמוקתא ירקתא וברקתא סדרא חד. ועליה:

חקק ומפרש שמהת תלתא שבטיא ראובן שמעון לוי ושם סדרא תנינא איזמורד וספורינן וכדכודין ועליהן חקק ומפרש שמהת תלתא שבטיא יהודה דן ונפתלי. ושום סדרא תלתאי קנבורין וערכון ועין עגל ועליהון חקק ומפרש שמהת תלתא שבטיא גד ואשר ויששכר. ושום סדרא רביעאה כרום ימא רבה וכירליות חלא ומרגניית אפנמורין ועליהון חקק ומפרש שמהת תלתא שבטיא זבלון יוסף ובנימין. ובמדרש שמות רבה פליח סבירא ליה כדעת הירושלמי בסדר שמות השבטים ושמות האבנים קוראם בשמות אחרים וז"ל ראובן ישרגנין. שמעון שומפוזין. לוי דיקנותין. יהודה כרדינין. יששכר סנפורינן. זבלון אסמגדון. דן כוחלין. נפתלי אכאטיס. גד הימסיון. אשר קרומטניון. יוסף פראליקין. בנימין מרגיליטור עכ"ל. ובשם הראשון שפטר תוה"ק בלשון לאמיינא כתב כך אדם וכו' סרדיאס. טיפאצאסי. סמאראגדני. נפך וכו'. קארבייקלוה. סאפורני. יאספוס. לישם וכו'. ליגוראיוס. אקאטיס. אמטוסטיס. תרשיש וכו'. קריסוליטוס. אוניקניס. בירליס. השלטי גבורים בעצמו אמר שכך המה שמותיהם. אדם וכו'. קורניאלוס. מופציאו ציראבני. נפך וכו'. קארביניקיי. צאפורו. דיאמאנטי. לישם שבו וכו'. טוקינה. יאצינמו. אוניקו. תרשיש וכו'. קריסוליטו. סמיראלרו. יאספוס. ועתה אחל להעתיק האבנים בתוארם ובסגלתם ובמקומותם מהשלטי גבורים וז"ל. האדם או הקורניאלוה ע"ש הכשר כי הוא אבן אדומה דומה לכשר האדם ודמו ונמצא אצל הנהר הנקרא רהין אשר בין גבול אשכנז וערפת ונוטה לצבע האבק או העפר הנמצא תמיד כמחצבי הכסף הנקרא בלשונם מינא שהוא אדום בתכלית וכאשר שפון האבן הזאת בשיפה מעליותא תאיר ותזהיר. ובפ' מ"ט כתב שם שסגולתה לעצור הדם וכפרט דם נדות והמחורים ותחוק הלב ותשקוט הכעס. ונתנו האבן הזאת לראובן משום שנתמעט בשרו ודמו בתעניותיו כשבבלבל יצוע אביו והוא סימן שנתקבל תשובתו ונמחק עונו. והילקוט ראובני בשם רבינו בחיי בפרשת תצוה כתב וז"ל אדם נתנה לראובן משום שהאדם פניו כחמא כלהה כשבבלבל יצועי אביו והודה ולא בוש. והאבן הזאת נקרא ראבין והוא גדול במקומות ידוע בים והוא סלע גדול. ומוצאו כמוצא הכסף וכו'. וסגלתו שכל אישה שנושאות אותו אינה מפלת לעולם. ואמרו שהוא טוב לאישה המקשת לילד ואם היו שוחקים אותו ומערכין אותו באכילה שתייה היה בויעיל הרבה להריון כדוראם שמצא ראובן וכו'.

316 א) הפטרדה או המופאצאו נקרא כן ע"ש המקום המובא משם שאמרו שהוא אי אחת נקראת טיפארוור והאבן הזאת הוא של ב' מינים אחד צבעו ירוק היינו יואילו דומה לזהב והוא האבן המוכחר שבמינו ב' הוא הנוטה לצבע הירוק הנקרא וידרו משותף עם צבע יואילו דומה לזהב כמו שהוא זנב הכרתי שהיא שרש הנמועה שהיא ממין הבצלים הנקרא בלע"ז פירו ובלשון רז"ל הפורי וגם נקרא כרישין כמו במס' שבועות פרק כלל גדול ריש לו לזנב הכרתי הוה במקצת צבע הוה היאילו וחודרו גם יחד וטמעם זה קראו המוקדונים מין ישני זה קריסופטיריס לפי שצבעו משותף לשני הצבעים האמורים וכדאי בחשן ה' הטין המוכחר שבישני מינים אלו. וכלל זה נקוט בדרך ככל האבנים שאזכור בחושן ה' המוכחר שכלל המינים. והאבן הזאת בטבעה לפעמים תגדיל בכמות נוטה הרבה מאוד וכתב בפ' מ"ט שהוא טוב לחולה עינים ולחולה השוקי בלע"ז נקראת אידרופסיאה ולקדחת. ואם תשים האבן הזאת במים ותחזין מאוד תיכף תצנן אותם שתוכל לרחוץ עמם הידים בלי נזק כויה והאבן הזה עלה לחלק שמעון לאות על חמא

שבטו עם בנות מואב ומדן כמ"ש רבינו ז"ל סימן לעבירה הדרוקן ומפני שחמל ד' עליו רצה שהאבן הזה יהי' כמו פניגור וילמד עליו זכות ויצנן גופו ודמו שלא יהי' כי"כ להוסיף אחר הזמה והפולסופים אמרו שאבן זה הוא בטבעו נגד תאות המשגל וכבר עשו נסיון ע"ז. אשר שמו אותו במים רותחין על האש וצננו אותם. כמ"ש לעיל וגם בעל ילקוט ראובני כתב כן והוסיף שע"כ נמצא אבן זה בכוש לפי שהם חמים ושמוסי זמה וצדיקין לקרד עצמם ואבן הזה מקרד בסגלת ובתלפיות כתב שנקרא פראשמא.

317 ד) ברכת או הצראבנו ובל' יון כיראבנוס והוא דומה לזוכית הטובה וכדורה בלע"ז קריסטאלי שצבעו נוטה לירקות חלש נקרא הצבע הזה בל' יון כיאנואוס ובל' לאמינו צירוליאו הדומה לרקיע הבהיר כשלא יראה בו העבים והאבן הזה יורד לארץ עם המטר בתוך הענן עם הזיקים והברקים ונמצא הכיראבנים הזה בארצות אשכנז וספרד הוא נוטה לצבע הזהב והוא חם כאש ויא' כי הכוראבנו הוא לכן וכדור ובקרו יש כמו צורות כוכב מתנועע ונקרא בלה"ק ברכת ע"ש שיוורד לארץ עם הברקים. בלאמינו נקרא לאפוס פולגרום ובלע"ז פייטרה דיל לאמפו והיזנים קראוהו סאישה. וכ"ש כפ' מ"ט שסגלתו להחלוס חלומות מוכים ולנצח האויב במלחמה ומשמר האדם מהזיקות והרעמים. ונתנו אבן זאת ללוי לכבוד ולגדולה כי הם לומדים משפטי ד ותורתו לישראל כדכתיב יזרו משפטין ליעקב ותורתך לישראל והתורה גיב נתנה בקולות וברקים. כדכתיב ויהי קולות וברקים וגומר והתורה יצאה מתוך האש כדכתיב את הדברים האלה רכר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש וגו'. והילקוט ראובני כתב וז"ל ברכת נתנה ללוי ונקראת ברכת ע"ש שנוצץ ומאיר כנר והוא אבן שתלה נח כתבה שנאמר צהר תעשה לתבה ונתנה ללוי מפני ששבט לוי היו מאירים בתורה וכן משה כשנולד נתמלא כל הבית אורה וכו'. וסגלת אבן הזאת שהוא מחכימת פתי ומאירת עינים ואם שוחקים אותו במאכל וכמשתה יועיל הרבה להחכים ולפתוח הלב עכ"ל.

318 ה) הגפך או הקארבונקייא נקרא בשם זה משום דומה לאש המנצץ בפחם. הנוער והמבהיק או נקרא כן מפני שהאש לא ישלום בו וע"כ יש שקורין אותו אפיד ד"ל בלי חמימות אש והאבן הזאת הוא של מינים רבים והמינים המוכרים הם ההונדיים והגרמני הנקראים ג"כ קרקודונאי לזכר העיר שהיתה רבתי עם ועושר וכבוד הנקראת קרטאננים והאומיים היינו הבאים מכוש הם בכלל המינים המוכרים. וגם האלכאנדטוני והאמיסטוסמוני הם הטובים שבהם נלוו עמם וכלל מין ממני הקארבוקיא היותר צבועים ובהורים נקראו זכרים. ואשר למטה מהם בצביעות ובהזרות הן הנקבות כי ברוב האבנים טובות ישימו החכמים הכולל הזה של זכרים ונקבות ואלו האבנים היינו הקארקידוניאו כשהם בתוך הבית במקום שלא ישלום בו האויר הבהור בשיפלי כעבא השושנה ובמקום מגול נראה כבוערים כאש ונגד השמש ידמו לאש כהוי שיוצאת ממנו ניצוצות רבות והבארבנקיו באבנים הוא כזה הטוב בין שאר מתכות במעלה וסגולותיו הם רבים מאוד על שאר האבנים ומועיל נגד המרה שחורה והראגה והנושא אותם מנצח במלחמה כל אויבו וניתן אבן הזה ליהודה מפני שהי' גדול מכל במעלה ולכן הי' לו משפט המלוכה כמ"ש לא יסור שבט מיהודה וגו' וכילקוט ראובני כתב נפך אשר האבן הזאת נראה ככרתי וניתנה ליהודה ע"ש שהוריקו פניו במעשה תמר ונתגבר על יצרו וגם הוריקה פניו כשחשדו אביו על יוסף הוא שכתוב חיה רעה אכלתהו וכשכא לכרד את בניו אמר

מטרף בני עליית אז נעשו פניו זכים ומוכהקים כנפך הזה שזיוויו מכהיק וכן כתוב ביהודה ידך בעורף אויביך. וסגלת האבן הזאת שכל מי ישנשאו אויביו הופכין לו עורף עכ"ל. ולכן נקרא נופך ר"ל לשון הופך כ"כ תלפיות.

319 (i) הספור או הצאסירו הוא בא מארצות המערב ומארצות ההינדיים וצבעו הוא נוטה לירקות הכרכום החלויש בטבעו הדומה לבהורות הרקיע הזן והספירו הטוב יש בקרבו כמו ענן כהה והיא של ב' מינים מין אחד אינו כ"כ בהור והוא הטוב והב' הוא יותר בהור וע"כ קורין אותו ספורו ואינו כ"כ טוב כמו הראשון ומי שאינו מכירו אינו מבחין בינו ובין הדיאמאנטי הידוע מקום מוצאו של ב' מינים אלו בהורו החדש היינו בקאליקוט ובקאנאנו ובערי מלכות כסאנטיאגא והנכחים יביאו אותם ממקום נקרא זואילן והיותר משובחים הם מארצות פוגו. וסגולותיו להמית המורסא הנקראת גמלת קארבונקי בלע"ז בזמן שינוי האויר ותשמור האדם שלא יבא עליו גרב ותמנע הזיעה הרבה ותצהיב ותמיב הפנים ותטול הפחד והרעדה והמרה שחורה ותשמור בריאות עינים. החרטומים המכשפ' משתמישין באבן הזאת בלהתיחם. ונתנו להאבן הזאת ליששכר מפני שהי גדולים בתורה והענן שבתוך הספירו הוא הענן אשר עמו ניתנה התורה דכתיב וערפל תחת רגליו ועוד מפני שהלוחות ה' של סנפירין וכמתן תורה כתוב לבנת הספיר ומצות התורה מאירת עינים ומפני שיששכר היו אוהב מנחת התורה וסובל עולה בשמחה כמו שכתוב וירא מנוחה כי טוב וגומר. והי למס עובד. ובילקוט ראובני כתב הספיר הוא מראה תכלת ונתנה ליששכר לפי שהי גדול בהכמה ובתורה שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ולוחות התורה של סנפירין היו וצבע תכלת היא צבע של ענוה וישפלות ולא כצבע אדמומיות או ירקות צבעי גאוה וסגולת אבן זה טוב הוא לאור עינים ולכן מעבירין אותן על העינים. ואמרו האבן הזאת יועיל לכל כאב ונפיחה באיזה מקום שתהי בגוף וכן התורה מרפא לכל הגוף כן כתוב בתלפיות.

320 (i) יהלום או הדימאנטי הוא במעלה רבה בין כל חפצי האדם והוא העולה בחשיבות על כל שאר האבנים הטובים וימים רבים ושנים לא הכירו אותו אלא מלכים מועטים ונמצא במקום מחצני הזהב ובמקום שימצא כס הזכוכית לבנה הנקראת קריסטאל. שהיא כמעט ממינו או קרוב לו ומינוי הם ששה היינו הכושי ההורי הערבי המקדוני הציפריאנו והסופריטי שהוא דומה לברזל המצהיב אחרי הלטמישה וכל המינים ממינו בלתי השני מינים אזורונים הם קשים מאוד ודוחפים לאחור הפטיש המכה אותם ולא ישכר כ"א בחזקה עזה.

ובטבעם ינצחו חמומות האש ולא יחמו בו בשום פנים לעולם וע"כ היונים קראו היהלום אדאמאס כי הוא פורק כל הדברים המפסידים אותו מעל שכמו ויעמוד בתקפו שנים רבות. ובלשוננו הקדוש נקרא יהלום שהוא רושם ושובר כל האבנים טובות ופעולותיו הם אלו הנושאו בזרועו השמאלי וינצח האויבים והענקים הגבורים והחיות רעות ויועיל להסיר הכשפים והפחד והרעדה ומי שמבקש השלום טוב לדרוך אחריו ויועיל ג"כ להעשיר. ובפ' מ"ט כתב על הדיאמאנטי שמוצאים אותו בשלשה או בארבעה מקומות היינו במדינות ביסאננו ומחצבו יועיל למלך המדינה שהוא יעשיר בעדו מאוד אשר בא לו ממשלח רבה על כל עמו. וכל מי שימצא שם דימאנטי שמשקלו יותר משני דרגמי והוא רביעית אונקיא הם של מלך. ואם אחד יוציא דימאנטי חוץ למדינה בלי רשות המלך כל נכסו

הם למלך ודימאנטי אשר חשובים מאוד בעיניהם בפרט כאשר יוצאים מהמחצב מתוקנים מעצמם מבלי מלאכת אומנים דלא כדעת אנשי פארמוגנאלי שאומרים שהכתוקנים בידי אדם יותר טובה.

וגם נמצא עוד דימאנטי בהר סמוך לים טאניאס מאלאקא והיא מקום אשר שלמה המלך הוציא משם זהב ושם נמצאים גם היום בנינים שעשה שלמה ודימאנטי אלה יש בהם ברעיותא להקונים יען כי משקלם כבד וסגלתו הם יותר טובות אם יקשרו אותו בכסף זהב וירפא המרה שחורה ומגרש הרוחות רעות בעת השינה ושומר נושאו מסמים ממתים ומטענות ומריבות ומרגש ממנו חיות רעות ואנשי דמים ומרמה ונתן היהלום לזבולון אשר כל בני שבטו מאריכין ימים ולא היו יראים מדברים המחליאים כמו היהלום שיחיו זמן רב ולא ימות עד עדן ערנים כי כל הדרים אצל מי ים שהם מלוחים הלחות המליחות גורם שיאריכו ימים. וזבולון לחוף ימים שכן ומפני שהי' עשיר משום שניק שפע ימים שכן הדרים בחוף ים הם עשירים מפני ממוני חול שנמצא בהרים דהיינו זכויות לבנה זה קריסטאל ודימאנטי הלז. עוד נתן אבן זה לזבולון מפני שהי' מצליח בפרקמטיא שלו היינו הדימאנטי הלז כי אף כשתעמוד בביתו ימים רבים לא יפסיד כלל ואדרבה תרבה שכרו כי מעצמם ילדו הדימאנטי הלז ילדות כי כן מבע אבן הלז כשישתהה זמן רב בלי מתוקן ויליד אבן כדומה לו וכבר קרה כן מעשה וכן יש עוד מין אבנים טובות שמולידים בדומה והיא יולדת אשר אם יקישו בה יכירו כי יש אבן אחרת בקרבה והיא יולדת אותה במשך ג' חדשים. ובילקוט הראובני יהלום נתן לזבולון אשר הוא לבנה כלו ע"ש שהכסף לבן והוא סימן לעושרו של זבולון וסגולת האבן הזה שמביא שינה על האדם שכן אמר הכתוב הפעם יזכלני אישי עכ"ל והיא מצלחת בפרקמטיא כן הוא בתלפיות על פערלי ג"כ.

321 ח) חלשם או המורקוס שכל' יון נקראת כיאנוס ובלשוננו מורקוני הוא אבן יקרה וחשובה בעיני רבים עד שהזהב והכסף לא ישוו בה והוא של ב' מינים אחד הגרוע הבא מארצות ספרד והשני המוכר הבא מהונדי מזרחית והיא המורקוס וחומר שתיהן הוא גם וגם זהרו והוא חלוש אמנם הספרדא יש לה צבע דוק עז כעשבים הרטובים ושכרו הוא מעט ונמכרת בזול ומבעה הוא כי בהיותה תחת אדוניה יש לה התואר והיופי שלה אבל כמות אדוניה תאבד זיוה והררה אכן כשתבוא אח"כ לידי ארון אחר תיקף תשוב להודיה ותפארתה הראשונה ומביא ע"ז מעשה אבל אינו מבין זה דהיכי אפשר שתהי' כלי ארון כלל ואמנם מת אדוניה הרי תיקף נכנס לידי יורשו וכי גרע היוורש מאיש אחר שקנה אותו. והוא סגלתה ששומרת נושא' שלא יפול ברעה ובסכנה ומאמצת הלב החלוש ומסירה הראנה ומרבה השמחה ומשמרת בריאות עינים וניתן אבן זו לרן לפי שנקראת לשם ע"ש העיר לשם שקראוה דן כשם דן אביהם והעיר מלפנים היתה נקראת ליש וליש הוא ארי והאבן הזאת נרמה לעיני הארי הנמשל לו דן כמ"ש דן גור אריה. ועוד כתב שם טעמים אשר לא העליתים על ספר ועי"ש. ובילקוט ראובני לשם והוא אשטפסי ונראה בו פרצוף אדם מרופך ע"ש שהפכו פני דן הקערה על פיה בפסל מיכה וכו'. ובסדר הדורות ח"א כתב וז"ל ואני ראיתיו והוא עגול וצבעו כמו חלבון ביצה צליל והרואה בו נראה ראשו למטה ורגליו למעלה והפכו לשם לסם בפסל מיכה מעין טעם זה כתב ג"כ השלטי גבורים לפי שימתו.

322 ט) השכנו או האיצינמי היא הדומה כמעט לפרח הנקרא ג'כ בשם זה יאצינמי וצבעו היא משותף מצבע הזהב וצבע הירוק כעשב ונקרא הצבע הזה כל' יון פירוס שר"ל כרכומו דומה ללכת איש שיש בה ג'כ צבע נומה מעט לירקות העשבים החלוש ובלאמיני נקרא פולכום והיאצינמי של ג' מינים הוא. אחד נומה לאדמומית הפחם והגחלים המוצת באש ולמין זה נתנו רבים מהחכמים הראשון שבמינו במעלה הב' נומה לצבע כרכום חשוך מעט מהצבע פולכו הפשוט, נומה מהצבע פולכו לצבע צידוליאוי שהוא הכויאנוה ונקרא האבן מהמין השלישי זה יאצינמו ספורי ונתנו חכמים המעלה ראשונה שבמינים לפי שנכלל בו טבע היאצינמי והספורי גם יחד וכל ג' מינים אלו קשים במכעם ולא יכלו לעשות בהם פתחי חותם אלא ביגיעה רבה וסגולת האבן הזה מקר הגוף ומביא שינה ומנוחה ושמחה על הנושאו ויועיל ללב לשמור האדם בזמן המגפה ושינוי האויר כאשר הוא יושב על החזה במקום מושך הלב וימצא לנושאי חן וחסד ורחמים בעיני כל רואיו ויועיל לחכמה ולהשכיל ובלשוניו הק' נקרא שמו שכו ע"ש הישיבה והמנוחה ומקום מוצאו הוא ספרד ופארטוגאלא ומי שהוא כבר נגוף אם תשים עליו היצינמי הזה תאכד האבן בהורחה ונתן האבן הזה לנפתלי מפני שה' חכם ובעל מליצה כמו שכתב הנותן אמרי שפר והיו עשיר שלו ושקט ושמח כמ"ש נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ד'.

ובילקוט ראובני שבו נקראת טורקי"ז והפרסיים מתמידים לנושאם וסגלת האבן הזה שהוא מושכת האדם על הרוב ומצליחות אותה בענין הרכיבה ועל שהיא מחברת אותו אל הרוב ניתנה לנפתלי שהוא לשון חבור ע"ש נפתולי אלקים נפתלתי עד כאן לשינו.

323 א) האחלמה או האוניקו היא של מינים רבים ויובדלו זה מזה או מצד הצבע שלהם או מצד הבקום שבאים ממנה. המין האחד הוא לבן דומה לצפורן האדם כי כן יקרא כל' יון הציפורן אוניקוס והמין הזה אין לו שום רישום עליו המין השני גם היא לבן עם רישומים אדומים המין הג' היא לבן עם רישומים שחורים הד' היא שחור בהחלם מבלי שום רישום החמישי והיא הטוב שבכלם היא שחור עם רישומים לבנים ובאים או מארין מדי או מארצות הערב וסגולת האבן זה מי שישא אותו עליו בין בזרועו בין בצוארו בין באצבעו כ"כ כפ' מ"ט אשר מביאו לידי דאגה ופחד ורעדה ויראה החלומות המכהילים והקטטות והמריכות והמלחמות וע"כ נקרא אחלמה ע"ש החלומות וכתב שם שמרכה הרוק והגזילה בקטנים ונותן אבן זה לגד על שה' תמיד טרוד במלחמה כמ"ש גד גדוד יגודנו וגם היו דואגים מאוד על מיתת מרע"ה ולזה חשקו בחלק עבר הירדן יען כי שם משה רבינו קבור כמ"ש וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק צפון ובזכות האבן הזאת המזכרת טרדות שבמו וראגתם לפני ד' זכו כי ירחיב ד' את לבו כרוב שלום וירחיב גבולו לשקוט על כר נרחב וישלוש באויביו ויעלה לפני ד' כמו שיישמח הארי כשיטרף זרוע וקדקוד ויאכל וישבע והוא כרע ורכין תחתיו מבלי שיחזיר אחריו. ובילקוט הראובני אחלמה נקרא קרישטאל שכשם שאחלמה מצוי הרבה אצל בני ואדם והכל מכירים אותו כך שכמו של גד היו מרובים והרוגיהם נכרים הוא שכתב וטרף זרוע אף קדקוד וסגולת האבן הזאת שמחזקת את הלב שלא ירך כלכתו למלחמה לכך נקראת אחלמה מל' חזק ותכלימי ותחיני עכ"ל.

324 יא) התרשיש או הקריסילטיי הוא אבן של ד' מינים כי הנה או הוא כא מארץ הערב או מארצות אשכנז או הונדו או הוא כא מכוש וצבע הערבי הוא בלתי פשוט ועכור והאשכנזי היא בצבע לבן חלש נוטה מעט אל הוורד והוא אבן רך הנשבר בנקלי' הונדי צבעו יטה מעט אל הצבע ההוא הנקרא כיאניאו או הוא דומה לשמן זית הצליל או היא דומה למימי הים שנוטים אל ירקות חלוש מהעשבים אשר הם עם מעט אדמומיות והוא כהיר עד שהתרשיש הדומה לים ידמה לרקיע שבו נראה דמות התרשיש כמו שאמר יחזקאל א' מראה האופנים וגו' כגון תרשיש. והכושי יש לו צבע ירוק חלוש וכהיר ולעין השמש יבהיק כעין כוכב שצבעו דומה לזהב והשני מינים האחרונים הם הנבחרים שכמינים והאבן הזאת יועיל לאיברי הנשימה ולרפאות הלב ולמרה השחורה והוא מנגד לסכלות והוא מנרש ומכריח הרוחות רעות. ומחכים הפתאים ונותן בהם דעה בינה והשכל וימנע החלומות רעים וירפא הפחד ורעדו והגושאו עליו הוא מוצא חן בעיני כל רואיו והמשתמש ממנו תמיד יצליח בפרקמטי' ויהי' ערום ופקסו בעסקי העולם. ונותן האבן זאת לאשר מפני שהוא מוצא חן כמ"ש יהי רצוי אחיו ועוד מפני שידמה התרשיש לים ובאשר כתיב אשר לחוף ימים ישכון או מפני שידמה לצבע השמן הטוב שבארצו כמ"ש וטובל בשמן רגלו.

ובילקוט ראובני תרשיש יש שפירש שצבעו בו תכלת וזה האבן נמצא בים ושמו תרשיש וכו'. וסגלת האבן הזה לעכל המאכל ומכ"ש למי ששוחה אותו ומערכו במאכלו נעשה עב ושמן שנאמר מאשר שמנה לחמו.

325 יב) השחם או הסמי ראלדו הוא בין כל האבנים טובות השלישי במעלה ואין בכולם צבע שייטיב בעיני האדם יותר מצבע האבן הזה כי הנה אנחנו מתעדנים מאוד במראה הירוק של כל העשבים והאילנות הרמוכים בטבע ומכ"ש מראה הסמיראלדו ידמה טוב וישר ואדוב ונחמד בעינינו מפני שלא מצינו דבר אחר כנבדאים שיטה לצבע הירוק השלם והמובחר כמודו והם נאים ומתוקים לעינים ולא ירוו ולא ישביעו אותם לעולם עד שיקיצו בהם ולא יחפצו במראיתם אך מעלה יתירה להם אשר כהיות העינים חלושים ועיפים כמכ"ש הדבר מה הקשה לעינים יחזירו הסמיראלדי הראות על מתכונתו עד שיהיו העינים שלים ושקטים ברואים וחזקו הראות כבראשונה והאומנים המפתחים פתוחי חותם באבנים הטובות ישתמשו בהם להסיר מעיניהם כל חולשה ויגיעה הכא להם כשיתעסקו זמן ארוך במלאכת הפתוח ובעמל רב וביגיעה נמרצת ישיגו אותם אנשי הארץ משם כי הגרופי אשר בלה"ק נקרא פרס והיא העוף ממה השני הכתוב בפסוק הנשר והפרס וגו' אשר שם יקננו ישמרו אותם ולא ינחו שהגויים הדרים בהר הוא ימלו אותם משם גם כי הם באים מזוינים תמיד. אולם זני אחד העיד כי הסמיראלדי יצמחו בהרים אשר במעי ים אוקינוס ואמרו החכמים כי הסמיראלדי יונח בסמים הממיתים אשר יתנו ממנה כמו שמנה גרעיני שעורים כחוש היטב עד שיהיה דק לעפר ומי שאכל סם המת יציל החולה ממות. ואם הגחשים הרעים יבישו כמו שעה בסמיראלדי הטוב ימקו עיניהם בחזרה והוא טוב אם תלוי בצואר או קשור בטבעת לשמור האדם שלא יבוא לידי חולי נוסף. והוא מתנגד לבעלת האשה היינו כשהוא ביד האדם בעת שבא עלי' יתפצץ מרוב התנגדות שיש לו נגד משכבי אשה וכן קרה מעשה כזה במלך אינגאריו ונתברר אז כי אבן הזה שונא זמה והוא כתוב (בפראנצוישע שריפט) ויועיל לזכירה ולעינים והוא טוב

להעשיר ולהליץ ולדבר בחכמה ולהבין החידות הנעלמות וכמעט יבוא האדם לידי נבואה, וניתן אבן זה ליוסף מפני שה' לו עינים טובים לראות ולהכיר והיתה לו ג'כ זכירה טובה כמ"ש וירא יוסף וגו' ויכירם וגו', ויזכור וגו'. וגם מפני שלא רצה לבוא לידי חטא ובעולת זנות ומפני שה' חכם ובעל הלצה נאה כנראה בפתרון חלום פרעה שהשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון וגם מפני שנצנצה בו רוח הקודש וידע מה שעתיד לבוא במהרה או ברוב הימים ברוח נבואה, וגם מפני שה' איש מצליח ובעבורו העשיר אדוניו והוא ג'כ ה' עשיר גדול ושליט במצרים וכמ"ש וילקח יוסף את כל הכסף וגו'. והאבן הזאת מן הדין היתה לו למנה נאה באבני החשן, ובילקוט ראובני שהם ניתנה ליוסף משום שסגולת אבן זה לתת חן בעיני כל רואיו ויקרא שהם יש בו אותיות השם ע"ש ויהי ד' את יוסף.

326 י) הישפה או האספיי"א שנמצא במינו הזכר והנקבה וי"א שהיא אבן רבת הצבעים והיא של עשרה מינים ואלו הן: ההגדיות, הנקרא נארמאציאה ופעם פולגראמיר, הצופריאה השמוקה, הפרסית, הנקראת אזריוסאה מפני שנצבעה היא דומה לנחשת הנקרא בל' לאטינה אים, המירמודונציאקה, הקאפדוציאה הפרגינאה, המארציקה הקאלצידוקה — האספיאקאטי, והוא אבן ישפה מורכבת בטבע בתוך המחצב שלה עם אבן אחרת הנקראת אקאטי, ובלשון לע"ז אנאטה. אמנם ההיגדות היא ירוקה כעשב ובהרה והיא דומה לסמיראלדו, אך מצד חמרם לבר נבדלים, שחומר האספי היא יותר גם מסמיראלדו, והוא היותר חשובה משאר מיני יאספו, הצופריאה והשסיקה הם ציורליא כצבעם והוא יבוע הנקרא בלשון יון האיניאו, והצרפתים קורין לציפוריאה יאספיים לכנה והקאפאדוציאה צבעה כתכלת נוטה לצבע ציורליאו ואינה כהירה, הפרגינאה היא נוטה אל האדמומית, והמראציקה נוטה לצבע ההיגדות ואינה מוכחרת כמוה הקאלצידוקה היא עכורה ומעורבת בצבעים רבים והיא הגרועה שבכולם, ואחרי ההיגדות האספי הנוטים לצבע התכלת הם שניות כמעלה, אחריהן היא האספי שצבעה דומה לשישנה כמו הפרגינאה, ואחריה היא המראציקה הדומה לסמיראלדו הגרוע וסגולת הישפה הוה הוא שישמור האדם שלא יתנו לו הסמים הממיתים והנושאו לא ימות ויחנק בשטיפת הימים והנחלים ומרפא כמגע את חולשת האצטומכא מבלי שיפתח עליו צורת הדרקון או הנחש כמו שה' עושה המלך ניקנפסו, ויש לו טבע עוצר חוק שיעציר הדם כמגע כשהוא שותת מהפה או מהמקוה או מהרחם וטוב להחזיק ראות העינים מפני צבעו הירוק הטוב להם, ומסיר תאות המשגל הכלתי נכון ונאות באדם, ויועיל למקשה לילה, וניתן אבן זה לכנימין מפני הכח העוצר שבו, מפני שסגור את פיו הפתוח ולא הלשין את אחיו לאביו במכירת יוסף, ועוד לזכור לו זכות אמו שילדה אותו חי והיא הלכה לעולמה בעת לדתה ולא הזיקה ולא המיתה אותו עמה, ועוד להגין על שבטו כמעשה פלגש בנבעה, ואולי בזכות אבן זה שה' בחושן והגון על הזימה נשארן שש מאות איש בשבטו בפלגש בנבעה ונשאר שבטו בישראל, ובילקוט ראובני ישפה היא מגוונים הרבה אדומה, שחורה, ירוקה, וסגולת האבן זאת לעצור הדם וניתנה לכנימין לפי שנשתנה לבו לכמה גוונים וחשב מחשבות במכירתו של יוסף אם יגלה לאביו אם לא וגבר על יצרו ולא גלה הדבר לאביו ולכך ניתנה לו האבן הזאת הנקראת ישפה שתי מלות ישפה אעפ"י שה' לו פה לרבר שתק ולא גלה וכו' עכ"ל, בשם רבינו כחיי ז"ל, וכתב עוד בשלמי נבורים הטעם

למה באפוד היו רק אבני שהם והיינו אבני של יוסף שהיא מנ' פעמים אחד לחלוק כבוד ליוסף שקדם לכל אחיו במלכות כי הוא מלך בחייו ומהורה לא הי' מלך עד דוד המלך ע"ה. הב' מפני שמלכות ישראל יקראו ע"ש יוסף כדכתיב הנני לוקח את עין יוסף ואבני האפוד היו זכרון לבני ישראל בכלל ולא לשבט בפרט כדכתיב אבני זכרון לבני ישראל, הג' מפני שנתנה הבכורה ליוסף ולכן לקח פי' שנים כבדו, שהאבן שלו ישמש ב' פעמים בבגדי הכהן אחד בחושן ואחד באפוד עכ"ל השלמי גבורים בפ' מ"ט.

סימן ג ובו מז סעיפים.

327 א) אם הקמורת דבר חביב ויקר לפני השי' יותר מכל הקרבנות הוכרחתי לברר גם פרטיהם וכל אופניהם כי גודל המעלותם רבו מאוד אשר היא מצלת מכל נגף גם בזכרון סממניה ומלאכתה כדאיתא במדרש הנעלם בפ' וירא דף ק' ע"ב שכן נשבע השי' מרוב חסדו ובכל מקום שאומרים דברי מלאכתה ועבודתה בלכ שלם זכה וצלולה נסתלק מהמקום והיא שלימת בכור המות וממשלת מרעים ומצלת מנוק עיין בזה"ק פ' ויקהל דף ר"ט ע"א. ומשפעת מטובה גם ליושבי עיר הקודש עד כי היו מתעדנין מריחה ומתבשמין ממנה למדי ומעשרת את העובד עבודתה ולזאת כפעם אחת נופלת עבודתה ליד אישולא ככפל לגבר בחייו לזאת ישמו שער מיוחד מביאור פרטי הקמורת. והעתקתי דברי השלמי גבורים אשר אסף מספרי חכמי הטבעים והאילנות בשמות הסמנים בלשונותם וכמקומות מציאותם למדינותיהם ותכניתם עם תואר גדולם לכל סימניהם וסגולתם ולמען נדע להביאם משמה לעת נזכה לעשותם. כתוב בתורה ויאמר ד' אל משה קח לך סמים נמף ושחלת וחלבנה סמים ולבונה זכה בד בבד יהיה. הנה לא פורש רק ארבעה סמנים ובאמרו ב' פעמים סמים רבו עוד שבעה סמנים כאשר דרשו חז"ל בגמרא דף ו' ע"ב.

ומסיני נאמרה למשה רבינו ע"ה מה הוא השבעה סמנים שנתרכו בכתוב ואם משקל כל מין ומין נמצא ס"ה עולה לאחד עשר ואלו הן: 1 הצריו 2 הצפורן 3 החלבנה 4 הלבונה, אלו ד' משקלם שוה של שבעים שבעים מנה. 5 מור, 6 קציעה 7 שבוכת נרד, 8 כרכום, אלו הארבעה ג"כ משקלם שוה של י"ו מנה. 9 הקושט, י"ב מנה משקלה. 10 קיספה משקלה כ' מנים. 11 קנמון משקלה מ' מנה. ועוד באה בהבשר תקון עשייתה ארבעה דברים ואלו הן: 1 בורית כרשינה תשעה קבין 2 יין קפריסין או המד חורין ומלח סדומית. 3 מעלה עשן כל שהוא. 4 כפת הירדן כל שהיא. והנה רשי' ד"ל בכריתות דף ו' ע"א פורש שם שמות קצת הסמנים בל' לע"ו. על הצריו כתב שיקרא נומא והיא הנוסף הכתוב בתורה. והצפורן הוא השחלת הכתוב בתורה דמתרגמינן מופרא ע"ש שחלקה בצפורן, הלבנה גלבנא בלע"ו. שבוכת נרד שפינא בלע"ו קלופה בושם זה ששמו קנמון פ"א יין שעושיין מקפרא של אילן הוא ששמו קפרים כגון הצלה והקפרים בורית סאכמן כרשינה הבא ממקום ששמו כרשינה פ"א עשב הנקרא אירבה. שונמיא שעושיין ממנו בורית שקורין ספוני מעלה עשן שם עשב כפת הירדן עשב הגדול בשפת הירדן עכ"ל.

ועתה אעתיק דעת הרמב"ם ז"ל בזה. ז"ל בהלכות כלי המקדש פ"א דין כ'. המור

הוא הדם הצרור כחיה שבהודו הידוע לכל. שמתבשמין בה בני אדם ככל מקום (והשיג שם הראב"ד ז"ל ע"ג. ואמר שאין הדעת מקבלת שיכנסו במעשה הקודש דם שום חיה בעולם. כש"כ דם חיה ממאה אבל המור הוא האמור כשרי השירים באתי לגני וגומר. אחתי מורי והוא ממין עשב או ממין אילן וריחו נודף עכ"ל. והכ"מ ז"ל שם ת" קושיות הראב"ד ז"ל ואמר שכיון שנשתנה מצורת דם ונעשה כעפר בעלמא והוא בושם מריח ריח טוב ביותר למה יגרע. וכ' שדעת הרמב"ן ז"ל הוא כדעת הראב"ד ז"ל): והרמב"ם ז"ל כפ' המשנה פרק ב' כתב וז"ל הקציעה אין יודעין אותו אולי כונתו לומר שבזמן הזה אין יודעין איזה מין בושם הוא אבל השיג כתב שם שידע אותו מה הוא ואולי משום שבתרגום אמר על קידה שהיא קציעה והרמב"ם הג"ל ס"ל שקידה הוא קישט וכמש"ל בשמו פ"א מהלכות כלי המקדש. והכ"מ ז"ל כתב וענבר הוא כפת הירדן והרמב"ם ז"ל כתב שם כפת הירדן אמברא ובלע"ז לאמרי עכ"ל. ור"ל אמברא הוא לשון ערבי אבל ענבר ואמברא אחת הוא. ועפ"י דעת הערוך שהביא השי"ג ס' פ"ו הוא רעי של דג הגדול בירדן אבל לפי פ' הכ"מ והרמב"ם ז"ל עכ"פ נראה שהוא מין בושם ושם דין ג' נסתפק במלח ובכפת הירדן. אם הם באים בקמורת לצורך תקן איזה דבר או צריכין מצד עצמם להקטירם עיין שם ראיותיו בזה וגם השי"ג תפ"ז הרבה להשיב ג"כ בזה אבל אני יודע מנין למדו הכו"ל שיהיו דוקא מדת דרובע הקב דולא פחות מזה בשלומא מלח צריך שיעור היינו כדי מליחת צלי או מליחה לקדירה אבל ודאי מנחות וכיוצא סני במלח כל שהוא. ועתה אעתיק לך דברי השי"ג בחלק ראשון פ' ע"ח שמות הסממנים האלה בלשונות העמים ולכל פרטיהן ודקדוקיהן בתבניתם ותבנית אילניהם ומקום מולדתם כלשון קצר. 328 ב) הצרי בלשונם באלסמו היא אילן קמן הרומה לנטיעה הנקראת פיראקאנטה כל' יון, ובלאטינה אקאנטוס ואשכנו ב"רן קלאב ובלע"ז כראנקה אורסינה כספרד מ"רכא גינואינטי בצרפת כראנווי אורסינו והאילן זה צומח בא"י וכמצרים עיקר גדולתו היא רק בא"י לכד אך יעקב אבינו ע"ה שלח אותו מתנה למצרים ובזכותו גדל שם ומש"ה ס"ל אחד מ"ד נגמ' ברכות דף מ"ג ע"א שמברכין על שמן היוצא ממנה כורא שמן ארצנו ובזמן הבית לא הי' גדל בשאר ארצות וגם בקנמון אז"ל שבת דף ס"ג ע"א. רעצי 'רושלים של קנמון הי' וכן היא כמדריש ובג' דברים יש הבדל בין אילן א"י ובין אילן מצרים א' מצד קליפת העץ שבמקום א' הוא חלקה ובמקום אחר היא בלתי חלק ומלאה קמטים ופנימות הרבה. ב' מצד גדלו של אילן שבמקום אחד הוא גדול ממקום אחר. ג' מצד דקות גזעו והאילן הדק כראשו הוא רב הענפים. והשרק שלו הוא הנקרא אופו באלסמו ומאספס ומציאים אותו בימים הכלביים מהקיץ וגורפין האילן במגרפות של ברזל ומתחיתכות קמנות וחרות של המגרפת הוא יוציא המיץ כמו שיצא היועה מהבשו והשרף הנלקט הוא מעט מזעיר כי במשך שנה יוציאו ממנה לערך ששים או שבעים ליטראות ומוכרים אותו בכסף משנה על משקלה והמזויפון יזיפו שרף הזה עם אונגייטא שנקרא מיריבניטינו או ליגוסטרינו או באלאנינו או מישופיאו או עם דבש ומעט עפרורית של עץ של מירמו או של עץ ליגוסטרו. ומעט ישעוה. ויזכר זיפוי בכך שאם יתו ממנו על בגד צמר וירחץ היטב הבגד במים אם אחר הרחיצה תישאר בו רושם השמנונית וכשישפשו הידים על כתם הבגד ידבק בו היא מזויף. עוד סימן לזה אם ישימו השרף המוכר כחלב בהמה מהורה יקפאו אותו ואם המזויף לא נקפוי. כ"ז כתב בשם חכם אחד מחכמיהם הזונים.

329 ג) הצפורן היא אחר הצרי והיא השחלת האמור בתורה והביא שם פי' רשיי הגיל ע"ז שאמר שהיא שורש בושם ואח"כ הביא דברי הרמב"ם ז"ל שאמר שנקרא בלשון ערבי אצטרטוב וכ' שהוא ט"ס וצ"ל אמפור תמוב או אדפאר הלטיאיב והיא מכסה אחד ממש הים והקשו ע"ז דהיכי אפשר שיוכשר למלאכת השמים דבר שאמור באכילה ות' אשר המכסה הזה אין לו שייכות לבשרה לכן הוכשרה לקטורת או כיון שנסחקה ואינה עומדת בענן אינו דומית לעור כהמה ממאה שלא הוכשרה למשכן ואחרי השיסה כבורית כרשינה נשאר המכסה הזה נקי מבשרה והיא מכסה רמש אחד דומה לקניקיליאו הנקרא פורפורה ונמצא באגמי הודו הצומח בם הנאדרו או מאלבמריץ וע"כ יש לצפורן ריח טוב מפני שניזון בלבד מהנאדרו שיש לו ריח טוב והצפורן המוכחד מביאין מים סוף וצבעה נוטה ללבן והצפורן מבלל היא שחורה וקמנה מצפורן ים סוף ובשניהם יש ריח טוב ומש"כ חז"ל כורית כרשינה שתרא נאה אינו הכונה לשון יסה דמאי איכסת לן ביסיה כותשין אותה אלא נאה ר"ל הגונה כי לפעמים דבוק קצת בשד מן הרמש במכסה הזאת ויוכל לקלקל ממנה הריח בעבור הבשר שיתעפש לכן שפיץ אותו היטב עם כורית כרשינה עד שתסיר מתוכה הבשר הדבוק ומפני שריחה עז כריח עז של החיה הגיל שורין אותה כיון קפריסין להחליש את ריחה.

330 ה) החלבנה היא הסם השלישי הכתוב בתורה נקרא בל' יון קאלבאנא ובלאמינות קאלבאבאנוט בערבי כיואדד או עיני אלביני או אזאד בספרד ובלע"ז גאלבאנו וחלק על הרמב"ם ז"ל שכתב שיקרא מיעה דסם הנקרא מיעה היא מבושם בריח טוב והחלבנה ידוע שיש לו ריח רע. הגאלבאנו הוא שרף שרביט בלשונם פיחולה הצומח בארץ סוריא במקום קרוב לא"י והוא קנים חלולים מכפנים ובמקום החליל יש שם מוח עץ הפיחולה היא חוצה לה במקום קליפה והמוכחד אשר עמו מעט מזרע שלו וחלקים קטנים מעצי גזעו והיא עז ורע כריחו ואם ישרפו הגאלבאנו על הנחלים יכרחו מהמקום ההוא כל בעלי חיים ארסיים מפני ריחו הרע ומי שימשח ממנו על בשרו לא יעקצו את בעלי חיים ארסיים.

381 ה) חלבנה המפורשת בתורה ונמנה רביעית בסמני הקטורת בל' יון נקראת ליבאנוס ובלאמינים טוס. ובערבי רונדיה, או קונדיה, או קאמיה, ובל"ז אוניגינסו תצמח בארץ הערב שנקרא טורפירה והראשון במעלה היא מן הזכר מהסם הזה נקרא טאגוניאה. והרענן שלה היא כדורי כמנעו ושלם בגופו ולכן ומכפנים כשושברין אותו הוא שמן ודשן וכשישרפו אותו תיכף תעלה לבת אש ממנו. ומזייסין אותו עם שרף אילן הנקרא בלאמינו סינום בערבי סינובר ובספרד ובלע"ז סינו בל' יון סיפיים או עם שרף הנקרא טמי אראביקו ועיקר הזיוף כי הגומי אראביקו אם ישרפו אותה אינה מעלה שלהבת ושרף הפינו תיכף עלתה עשן ויפסוד ויכלה. אך הלכונה הטוב היא עושה שלהבת מיד ולבת אש וגם ניכר הזיוף מהריח עצמו העולה בענן העשן והארץ עוד בתבנית אילן הזה אבל אין לנו נפקא מינה מזה אחרי שאינו צומח במקום אחד רק במדינת שבא הגיל ושם מכירים אותו היטב כי כל מקורם בזה.

332) המור הוא החמישי בסממני הקטורת והוא הנזכר בתורה בסממנים שבשמן המשחה ואונקלוס תרגמו מירא דכיא ויונתן תרגמו מור בהיר וכן נטי תרגמו הירושלמי והרמב"ם כתב שהוא הדם הצרור כחיה שבהודו הידוע לכל שמתבשמין בה והראב"ד ז"ל השיג עליו דאיך יכנום כמעשה הקודש שום דם חי וכש"כ דם חיה ממאה ואמר הראב"ד שהיא מין עשב או מין אילן. והראב"ע כתב ג"כ שהוא המוסקי כהרמב"ם ע"ש שכתב שהוא דם צרור בכסן החיה הנ"ל. והרד"ק הביא גם כן דעת הראב"ע ואמר שהוא שרף עץ הנקרא בערבי ליבנו אלכהבאן כ"כ בשם רבינו האי ז"ל ובעל הערוך כתב ג"כ שהוא המוסקו והרמב"ן ז"ל כתב בשם המפורשים שהוא המוסקו ות' קושי' הראב"ד ואמר כי הליחות הנאסף בה מרוב הדם ויוזב ממנה כחיה אין בו לא טומאה ולא מיאוס וגם רבינו בחיי כתב בשם המפרשים ורבי סעדיה נאון שהוא המוסקו וכ"כ האברבנאל ויקרא דרור לומר שיקחו אותו המור שמונח ביער תחת האילנות שאז הוא הפקר לכל והש"ג הביא עוד ראיות שאינו המוסקו והאריך שם בתמונת תכנית האילן המיר ובסדר לקיטתו ובסכום מיניו אבל משום אהבת הקיצור קצרתי בו.

333) הקציעה הוא הטס הששי שבסממני הקטורת ורש"י ז"ל פי' על קידה האמור בתורה שהוא קציעה בל' חכמים, והרלב"ג והאברבנאל כתבו שהוא הקושט והרד"ק פעם אמר שהוא הקושט ופעם אמר שקשה עליו לומר שהוא הקושט והערוך כתב שהקידה הוא הנקרא בלשון יון קאסיאה והקשה הש"ג עליו דהא הקליפה היא הקאסיאה ואיך יכנים סם אחד שני פעמים בקטורת. בשם הרמב"ן ז"ל כ' שרעתו לומר שיש שני מינים כסם זה מתוק ומר ולכן נחשב לשני סימנים וחלק עליו בזה, וסמך בזה על התרגום ירושלמי אשר הביאו הרמב"ן ז"ל שתרגמוו אקיסיליאנלן ואמר שנרפס בשיבוש וצ"ל קאסילאלנא והוא לשון יון ומה שאמר הכתוב אהלות קציעות ר"ל המוכחר והטוב לכן הוסיף מלת אהלות לפרש על קציעות שיהי' המוכחר עץ הקציעה הזה כשעושים ממנו כלים עומדים ימים רבים ולא נפסדו במהרה ומשרשיו עושים כלים יקרים לא יערכם סמדת כוש ואם ילעסו עץ הזה או ירחץ מבשילו במים יסיר ריח הפה הרע ממנו וצומח ג"כ בארץ המזרח באי אחת נקראת טאפריבאנה ובארצות הסמוכות לה וגם בהודו הנקרא הינדי באי אחת נקרא סומכי והמוכחר היא השחור של צבעים רבים מלא וכשיודלק לא ישרף במהרה כי האש יבער כתוכו זמן רב, ועץ הזה אחר קציעתו ענפיו נקברו בארץ שנה תמימה כרי שתופסד קליפתו מכל וכל וישאר העץ נקי ונקרא קציעה כי קוצצים אותו במקצעות גדולות או מפני שקוברין אותו במקצעות הכתים לשמרם שלא יגנבו ובס' מעשה טוביה בסופו כח' פרדס אות ל"ה איתא וז"ל: ליגנו אלואי ככ"ל ובלשון תונרמא אנד א ג א ג א נא כן דברי המפרשים קציעה עכ"ל.

334 ה) שבולת נרד הסם השביעי בקטורת והוא של ב' מינים הינדי סוריאני ושניהם צומחים על הר אחד אלא אחד צומח בצדו שפונה להודו והב' צומח בצדו שפונה לסוריא והסוריאני טוב כשהוא רטוב וקל ורוב השערות ואדום ומבושם מאוד וריחו דומה לסם הנקרא בל' יון קופירוס בלאמינו ציפורס בערבי סאהיראדי ובלע"ז ציפירו ושבולת שלה קצרה ומר וכשלועסין אותה מייבש הלשון וישאר זמן רב ריחה כפה. וממין ההינדי יש ממינו מין אחד נקרא גאנניטוקי ע"ש הנהר גאנני שסמוך צמיחתו ומרוב ליחות המקום ההוא המין הזה אינו טוב. והצומח על ההר הוא טוב ומזייפין אותו כי משימין אותו כמים תחלה כדי שיהיה בו ריח טוב אך יוכר הזיוף בנקלה מפני צבע ליכון שבו ומזייפין נרד הטוב ולהרבות משקלו נתון בתוכו מין מתכות הנקרא בל' יון סטימי בלאמיני סטיביאו בערבי אטימאר בלע"ז אנטימוניאו וגם יצלופו עליו יין תמרים או מים וגם צריך לזיהר שלא יהי' על שרשיו חבור עפר ומים ויסורו אותו כנפה וכברה והעפר הזה טוב לנקות בו הידים ואינו עושה שבולת מראש השרביט אלא מן שורש שלו הוא כמו שבולת והיא השבולת נרד כי אין משתמשין בו בשאר חלקיו אלא בשורש שלו ולכן ודאי בקטורת אין נכנס רק השורש לכד לפיכך יפה אמר רש"י ז"ל בפ' התורה שהנרד היינו שורש הנרד הדומה לשיבולת.

235 ה) הכרכום הוא הסם השמיני הנכנס בקטורת. הכרכום הטוב הוא הקוריציאו ע"ש מקום צמיחתו ואם יהי' רטוב יפה הצבע ובסתילים שלו יהי' דבר מועט מלבנונית ארוך שלם בכל חלקיו ולא ישבר בנקלה מלא ונעדר החסרון וכשיצק עליו מים יוצבע הידים כלי ריח עיפוש נלי ליחות מותר חד בטעמא הוא המוכח במינו ואם אין לו כל התנאים האלה הוא כרכום הב' הגרוע ממנו. ומזייפין אותו עם תחבושת נקרא קורקו מאנמה או עם יין מבושל כדי שירבה משקלו מוסיפין בו הקצף מהכסף נקראת ספומה ארגינטי או הפיומכאניני ועפר הנמצא בכרכום יגלה זיפופו ואם ירצה לכתשו הרק היטב ישים אותו בכלי חרס חם או נותן הכלי במקום שזורח השמש עליו וצריך להפוך תמיד הכרכום כחפזה שלא ייבש יותר מהראוי כדי להריח ריח היין המבושל אם הי' בו. ובלשון יון נקרא הכרכום קרוקוס בו' חולם. הלאמיני קריקוס בו' שידוק. הערביים זאהארין. הספרדיים אלאפארין.

336 י) דקושט הוא התשיעי בממני הקטורת מביאין מארצית הערב לבן וקל ומבושם ומענג מריחו. השני לו הוא הבא מהודו שהוא קל ומלא ושחור כמו הפירולה שהוא נטיעה שרביטות אמצעית בגודל בין הנטיעות והאילנות והג'

כמעלה הוא הבא מסוריאה שהוא כבד במשקל וצבעו דומה לצבע העץ הנקרא בלשון יון סיקסוס. בלאטיני בוקסוס, ובלע"ז בוסו ומזיק לחוש הריח בעבור עזותו וחזקו והקושט הטוב הוא רטוב ולבן ומלא ומזייפין אותו עם שרשים קשים המובאים מקומאגינו והם מהנטיעה הנקרא בלשון יון איליניאין. בלאטיני אינולה. ובערבי ראסין או אילסאראן. באשכנזי אלאנמ. בלע"ז איולה. בספרד ראיו די אלה בצרפת אאוליניאו. והזיוף ניכר בנקלה כי האיליה אינה חמה במטעה וכריחה אינה כל כך חזק.

337 יא) הקלרופה היא הסם העשירית שבסממני הקמורת הוא קליפה שנקלפה מעץ שלה והיא הקאסיאה לינייאה היינו הקאנילה שלנו והחכמים הקדמונים זכרו בענין הזה כי לא ידעוהו. ועיין ברש"י ז"ל במס' כריתות דף י' ע"א בר"ה קליפה אך האחרונים באו אל אמיתו ונתגלה מקום צמיחתו באמת, הערביים קוראים לקאסיאה הלז סאליתאה ההנדיים קאניאה וצומח בארצות הקינה והצומחת בארץ זיאלאן היא המוכרת ושל מאלאנאר אינו טובה כמוה והקאנילה טובה היא שמביאין אנשי הקינה לאכסנדרריאה של מצרים להרכות שכרה וקורין אותה קנמן הקנמן והקאנילה שלנו יהי' סם אחד אבל רבינו ז"ל קראו לקאנילה שם לבד הנזכר פ' במה אשה בנמ' אילן הקאנילה הזה גרול כאילן הזית ולפעמים קמן ממנו מעט וענפיו רכים זקופים וישרים וצבעו כצבע עלי הלאברו. ודומה כמעט לעלי אילן שהפירות נקראים בלשון יון מידיקא מילה או קידרו מילה האשכנזים צימרין היפל והסרח אילן הקאנילה הוא לבן והפירות שלו הוא שחור ועגול וגדל כבמנים או זיתים הקמנים והיא הקליפה השניה מהעץ, היינו הפנימית כי יש לאילן זה ב' קליפות והם נפרדים זה מזה ואחר שיסורו קליפה החיצונה מנקים היטב הפנימית וחותכין אותה בחתיכות מרובעות דקות וארוכות ומשליכין אותן עיג קרקע ומעצמן מתהפכין מתוכן ומתקבצין בעגול כמו קנה שלם אחד גם כאצבע אדם וכל אילני הקאנילה גדלים מעצמם ואינם צריכין לעבודת האדמה ע"י סיוע ידי אדם ויתר פרטיו יוחסו רק לרופאים.

338 יב) הקנמן היא הסם האחר עשר שבקמורת האחרון שבסממנים הרמב"ם כתב שהוא קש"ר סליח"א בל' ערבי ר"ל קאסיאה לינייאה ורד"ק כתב שהוא לוניו אלואי עיין רש"י ז"ל בפ' כי תשא שכתב שהוא קליפת עץ ובשנת דף ס"ג ע"א אמרו עצי ירושלים של קנמן היה וקראו גיב עץ וסמך הש"ג על אזיל בכ"ר פ' כ"ה שהיו עזים אוכלים אותו, כי כן דרך העזים שאוכלים קליפת עץ אבל הרמב"ן כ' שהוא התבן המכושם הנקרא בערבי אדאכאר וכל' רומי סקוינאנטי

ובלע"ז פאיזקה די מיקא היינו קש או טוץ הנאה מעיר הנקרא מייקה והיא מרעה לנמלים במקומם וגם רבינו בעל ההלכות כ' בפסחים שהוא דומה לתבן והרמב"ם ז"ל בהל' כלי המקדש פ"א דין ג' כ' וקנה בושם הן הקנים הדקים כתבן האדומים הכאים מאיי הודו ועל קנמון כל שהוא עץ שבא מאיי הודו, וציטת באפריקא ובארצות הערב ומשם יובא המוכתר ור' יצחק בן עמרם המכונה הישראלי כתב שהוא עשב הרומה לקש ויש לו ענפים דקים וקשים ובראש הענפים כמו שבלים מלאות שערות שהם הפרחים וריח העשב הזה הוא טוב והרשמים של הקליפות שלו הם שחורים מבחוץ ולבנים מכפנים ומעמו הוא מר עיכ מה שכתב השלמי גבורים בפרטי י"א סמני הקמורת.

339 (י) גם כתב שם השלמי גבורים בפרק פ"ו מענין מכשירי הקמורת ואמר מה שאמרו רז"ל כמעלה עשן ובכיפת הירדן שיעור כל שהוא אין כוונתם דבר מיעוט היינו משהו כשאר כל שהוא הנוכר בדברי רז"ל אלא כאן הכוונה כל מה שצריך לדבר תיקון של הקמורת עיין בסידור ר' יעקב קאפל ז"ל שכתב דר"ל כל שהוא ממש וכן איתא בס' הכוונות ז"ל וכן נראה בסידור האר"י ז"ל. עוד כתב בענין הבורית כרשינה דלפירוש א' של רש"י הוא בורית מלאכות שעושין במקום הנקרא כרשינה ולפי הב' שהיא עשב מהצמר שבל' יון נקרא סמרוטיואן ובלאטיני ראדיציטא ויש לו מוץ שהיא טוב ונסלא לרחיצת הצמר.

340 (י) רביין קפריסין הסכים לדעת רש"י ז"ל שהוא מפרי אילן שישמו קפרום או מקליפת שרשיו, אבל בספר הכוונות ובסידור ר' יעקב קאפל ז"ל משמע כפ' ראשון של רש"י ז"ל שהוא יין ממש עיין שם. כי הקפרום מצד עצמו הוא מרכך מפני שריחו נוטה ליבשות הוא דומה כמעט לריח מי רגלים עיין שם מה שכתב שם. וחולק שם על הכל בו שכתב שמי רגלים הוא מעיין שנקרא מי רגלים, דא"כ למה אמרו בנמרא מפני שאין מכניסין מי רגלים למקדש אחרי שהוא מעיין למה לא מכניסין אמנם לדעת יש ליישב דמשום שיש לו זה השם אין הכבוד להכניסן במקדש עיין מה שאכתוב בזה לקמן ועיין בסידור ר"ק שכתב גם כן כדעת הכלבו וכמו שישבתי לדעתו.

341 (ט) ובכיפת הירדן הביא שם דעת רש"י ז"ל שהיא מגינת וורדין שהיה בירושלים והיא וורד ודרכו לגדל על שפת הירדן ובעל הערוך כתב ג"כ, ובשם יש אומרים כתב הערוך שהיא רעי של דג הגדל בירדן והוא אמברה ודעתי אינה מסכמת לזה ואמר שם דאם כיפת הירדן היינו הוורדין היתה אמורה לבוא בקמורת דכשם שחסר אחד מסימני הקמורת חייב מיתה כן נמי המוסף

מין אחד על סמני הקטורת חייב מיתה דכתיב לא תוסיפו על דבר וגו'. ומה שמוסיפין בקטורת בורית כרשינה ויין קפריסין ומעלה עשן ומלח סדומית וכיפת הירדן אינם באים בתוכם משום בושם שהוסיפו בה ריח, אלא הן כמכשירין אותן לבד ודבר מכשיר מוכח מהתורה שצריך לבוא בתוכה מדכתיב רוקח מרקחת מעשה רוקח ר"ל כמו שהרוקחים עושים לתקן הסמנים עד שיהיו טובים בהרכבה והמלח סדומית בא בעין לתוכה מפני שאינו בושם והכתוב אמר ממולח שתהא מעורבת במלח כמו שאר קרבנות הצריכין מלח והמעלה עשן בא בתוכה רק לתמר עשנה ולא לתוספת ריח או למעט ריח, כי הכתוב אמר וכסה ענן הקטורת את הכפורת אם לא יתמר העשן ויעלה בזקיפה יתפור העשן לכאן וכאן ולא יכסה הכפורת מעיני הכהן ויראה הכהן המקום אשר נגלה שם כבוד ד', ימות הכהן, כדכתיב וכסה ענן וגו' ולא ימות וע"כ העלה השלמי גבורים שם בדרך ציג ואמר כשכיפת הירדן אינן אותן הוורדין ואינן דבר רוחני אלא דבר מכשיר ואמר שם וזה לשונו לבי אמר לי שכפת הירדן הוא הקצף העולה על מי הירדן ברתחת המים לחוזק הרוח שבזמן מהזמנים נפיה במים בחזקה והירדן רומם גלוי בסערה והקצף הזה נקרא כיפה מפני שצורתו דומה לכיפה שנותנים על הראש. ושימש הכיפה הזאת בקטורת הוא להכשיר הסמנים בשחיקה, כי כן הרוקחים עושים כשכותשים דברים הנדבקים כדי שלא ישארו נדבקים במכתש ובעלי וילכו לאבוד מושחין אותו עם מיני השמנים, אך השמנים מקלקלים את ריח הסמנים. לכן מושחים את סימני הקטורת בכיפה הלז שיש בה קצת שמנונית ואינה מקלקלת את ריחה עד כאן לשונו. ושמן שקדים מתוקים או שמן במנים שגם כן אינם מקלקלים ריח הסמים אך בחרו בכיפה הגיל במקום השמנים האלה מפני שהכיפה תיגב בנקלה ולא ירטיבו בה הסימנים כמו שירטיבו עם שאר השמנים.

342 טו) עוד כתב שם השלמי גבורים באופן סדר שחיקתה שכך הי' בתחלה היו מתקן הצפורן גשפין מבית כבודית להסיר הכרי' המדובק בה וכן נמי שפין מבחוץ לזוסיר מעל גבה עפרורית וכל דבר רע שמקלקל ריחה הטוב ואחר כך רוחצין הצפורן ביין עתיק חיור להעביר ממנה הכורית המדובק בה, ואחר כך כותשין אותה לכרה ולא היה צריך לכיפת הירדן כן הוא דעת הרמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ב'. ועיין שם בכסף משנה הלכה ה'. וכותשין אותה כתישה גסה, אחר כך שורין אותה ביין קפריסין ומניחין אותה עד שיבש בתוכה אחר כך כותשין אותה כתישה דקה, אחר כך כוררין גרעיני לבונה המכוערים וכותשין אותה לבדה מבלי כיפה הנ"ל, אחר כך כותשין הקציעה גם כן לבדה.

אחר כך כותשין השבולת נרד ואחר כך הכרכום אחר שיחממוה על מבלי חמה הנתון על אפר חם. ואחר כך הקושט. ואחר כך הקלופה. ואחר כך הקנמון, כולם לבדם כל אחד בפני עצמו, אחריהם כותשין החלכנה ומפני שהוא רכה ונדבכת צריכה לחברת סממנים היבשים עמה וגם לכיפה. וכן נמי המור, וכן נמי הצרי הי' צריכים לכיפה ולחברת הסממנים אחרים הנותנים במכתשת עם סממנים היבשים וכותשים אותם ביחד, אחר כך מערבין כל הסמנים השחוקים עם הצרי וכותשין אותם יחד ומניפים את הכל בנפה, והגסה הנשאר בנפה לשין אותם עם כיפה הנ"ל כעיסה ומייבשין את עיסה הזה ואחר כך כותשין את העיסה ומנפים את הנשחק עד גמירא. ואחר כך מערבין כל הנשחק ומניפה מתחלה ועד סוף עד כאן לשונו.

כל זה כתב מדעתו מבלי ראה בספר מספרינו הקדושים אלא מיריעתו במלאכת האומנית הזאת כי היה רוסא מוטחה בקי בזה. אבל אני ראיתי בעיני, בוואטיקאן אשר בעיר רוטי בספר בן גוריון שכתב שם בריוק כזה. עוד כתב שם כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק כאמרו חכמינו זכרונם לברכה פרק במה שאמרו מפני שהקול יפה לבשמים עיין שם בס' פ"ח דף ציה ע"א. ומה שלא פירש מדת חמר חורין מפני שהוא כמדת יין קפריסין גם זה כתוב שם בוואטיקאן אשר ברומי.

כל זה מה שכתבתי בענין הקמורת ובוואטיקאן לרומי האריך שם בזה מאוד מאוד ואי אפשר לפרטם כי רבים הם והרוצה לעיין יעיין שם.

סימן ה' ובו י' סעיפים.

343 א) שלמה המלך ע"ה כשנמר מלאכת בנין המקדש סורר תהלתו וביקש מלפני הש"י שיהיו התפלות שיתפללו בבית הקדוש מקובלות ואמר שם עוד. (מלכים א' י"ח) אתה תשמע וגו' למען ידעון כל עמי הארץ את שמך וגומר. ולדעת כי שמך נקרא על הבית הזה אשר בניתי ע"כ. הגם פשוטו של מקרא קאי על קבלת התפלות של כל המתפללין אבל ודאי נכלל ג"כ ענין הניסים שנראו במקדש בתמידות המנוים במשנה דמס' אבות ובגמרא דיומא אשר בהם נראה לכל כי שמו הש"י נקרא על הבית הזה וניכר בהם שכינת שמו יתעלה בבית הזה. ולכן אביא כאן כל פרטי הנסים שהי' בו ואוסף אי"ה בעזרתו מה שכתבו

המפורשים זיל ומה שנא' באבות סרק ה' משנה ה' חשוב עשרה נסים שבכהמ"ק ואלו הם.

נִם א'.

344 ב) לא הפילה אשה מריח בשר הקודש סירוש] מתאות בשר הקודש, אי נמי מריח איברים של המערכה, שאלו הריחה ובעית למעום מהם אין שומעין לה להאכילה בשר קודש, ועיי' בתוספות חרשים מ"ש ע"ז, וכתב המהרש"א ז"ל שם בחדושי אגדות וז"ל. בכלל ניסי ביהמ"ק קחשיב להו גם שהי' בשר קודש כגון קדשים קלים נאכלים בכל העיר אפשר שלא היו נסים אלו אלא בקדשי קדשים או גם בקדשים קלים ובמקדש עכ"ל. ולפמש"ל בלא"ה ניחא דבקדשים קלים לא הי' חשש מפלת, דאשה מותרת לאכול קדשים קלים ואם הי' רואין שהוא מתאות לאכול נותנין לה לאכול כרצונה ולא בא כלל לחשש מפלת ולא הי' צריכין לנס ובחנם ללא צורך אין נעשה גם ומה שאין כן במקדש שהי' שם קדשי קדשים ואשה היתה מתאות באיזה פעם לאכול שאין כן במקדש שהי' שפיר הי' צריך לנס אכן יש לומר דעת מהרש"א ז"ל דג"כ בקדשים קלים היו צריכים לנס ולא במקדש אלא גם בכל העיר דלפעמים שהאשה טמאה ואי אפשר להאכילה אפילו קדשים קלים ואז הי' צריכים לנס.

נִם ב'.

345 א) ולא הסריח בשר קודש מעולם כשהיו מניחין איברי קרבנות בראשו של מזבח ב' או ג' ימים עד שיהיו הכהנים פנוים להקטירם נעשה בהן גם שלא היו מסריחין ואמרו מעולם בא לרבות דאפילו בכמות או בשלה או בנוב וגבעון ומשכן שבמדבר ג"כ לא היו מסריחין כ"כ התוס' יו"ט ז"ל בשם המדרש ז"ל, אכן באבות דר"ג סל"ה שאביא לקמן הזכיר בירושלים מלת עולם ושם אי אפשר לפרש כן כיון דבירושלים משמע רק בירושלים ואפשר דשם הכונה הוא כמ"ש התוספות יו"ט לקמן על מה שכתב ולא הזיק נחש ועקרב מעולם עיי"ש. והמדרש שמואל הוסיף דאף ידי הכהנים לא נסרחו כי דרך שידי המכבחים מסריחות.

נִם ג'.

346 ד) ולא נראה זכוב בבית המטבחים היינו על שלחנות של שיש שבעזרה שהי' מדיחין עליהם את האמורים ולא הי' יורד שם זכוב משום

מיאוס ואעפ"י שבכל מקום צואה זכוכים מצויים שם, ושם לא נמצא שלא יטאמו ויבאישו המקום ללמדך שהשכינה שורה שם וז"ל חסדי אבות ורש"י ז"ל דבזמן שאין מתהוים הזכוכים אומרים הטבעיים שאויר מתעפש או הוי דבר ר"ל. וזה חסד אל שמעפשי האויר מתולדים הזכוכים ומנע הדבר וכאן בבית המקדש אף שלא נראה זכוכ והאויר לא הי' מתעפש וזה הוא גם מתוך נס עכ"ל.

נס ד'.¹

347 ה) ולא אירע קרי לכ"ג ביוה"כ, לפי שהקרי הוא מנונה שמומאה יוצא מנופו אבל שאר מומאות אירע בו. כיכ רש"י ז"ל בעין יעקב ועיין כאן ברש"י, אבל מלשון אבות דרינ' פרק ליה משמע דקאי גם על שאר מומאה וכן איתא שם, ולא אירע קרי לכ"ג ביוה"כ. חוץ מר' ישמעאל בן קמחית שיצא לשיח עם שר אחד ונתזא צנורא מסיו ונפל על בגדיו ונכנס אחיו ושימש תחתיו בכהונה גדולה וכו' ע"כ מוכח דקאי גם על שאר מומאות וגם זה משאר מומאות דבר נצרך הוא למאור שלא ימא הכ"ג שבוודאי מסתמא הי' הוא המוכרח מכל הכהנים לעבוד ביוה"כ וכשיממא נצטרך שיהי' כהן אחר משמש תחתיו שהוא קמן ממנו, עיין תוספות ישנים יומא ד', כ"א ע"א ריה ולא יראה והמהרש"א ז"ל כתב וז"ל. וראמרינן לעיל שלא הי' מאכילין איתו ביוה"כ דבר המביא לידי קרי היינו משום דלא סמכינן על נס והכי איתא בירושלמי.

נס ה'.²

348 ו) ולא כבו נשמים אש של עצי המערכה אעפ"י שהמזבח במקום מגולה הי' והיינו אפילו אש להדיומ שהי' שם כיכ שם ביומא המהרש"א כח"א ברה וברה כחמה.

נס ו'.³

349 ו) ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, שלא יהי' מתמר ועולה, ובממרא דיומא דף ק"א ע"א הביא משנה זו ולא נמנה בה נס זה ולא הקודם אך בברייתא איתניהו.

נס ז'.⁴

350 ח) ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים. שאם הי' נמצא בהם פסול לא הי' אפשר להקריב אחרים תחתיהן כי העומר נקצר

כלילה ולא הי' מרבין לקצור, ושתי הלחם נאפים בערב יו"ט ואין אפייתן דוחה יו"ט, וכן לחם הפנים נאפה מערב שבת ואם יפסול אין חילוף להן והשלהן עומד ריקן עד שבת הבא, ולפי שאין לדברים הללו תשלומין היו משמתין אותן מן השמים יותר משאר קרבנות, והני ג' חשובו להו בגמרא הנזכר לעיל כחד ניסא.

גם ח'.

351 ט) עומדים צפופים ומשתחווים רוחים, ר"ל אעפ"י שעמידתם שם בעזרה היתה דחוקה מאוד עד שהי' וגליהם נוטלתם מן הארץ, גם נמשכין אף בתוך י"א אמה שאחורי בית הכפורת אפ"ה כשהם משתחווים כולם באים למזרח המזבח בתוך העזרה ומשתחווים לפני ההיכל ברוח עד שהי' ארבע אמות בין כל אחד ואחד כדי שלא ישמע אחד ויודוי של חברו שלא יכלם ועיין מה שכתוב באבות דר"נ בזה. דהא דלא הוי הנם גם בעמידתם שלא יהיו עומדים דחוקים יש לומר משום דאין זה גם ניכר כל כך, דמצי למסכר שאין כאן כל כך רבוי העם, אבל כשעומדים דחוקים וצפופים ואח"כ בשעת השתחוויה נתרוח להם המקום מכירים להדי' את הנם ועיין מ"ש הבעל ת"ה בעיקר כ"א הנ"ל בזה אכן אכתי קצת ציע דהא עיקר הנם ודאי הי' למוכתם של ישראל שיהיה השתחוויה ברוחה א"כ גם בעמידתם הי' צריך להיות הנם הזה שתהא עמידתם ברוחה למוכתם וצריך עיון.

ולפי מה שכתוב לעיל איש רבכוון נמנע הנם בעבודתם, דאם לא כן לא הי' הנם ניכר אפילו בשעת השתחוויה ואחרי כתבו הנ"ל מצאתי כתשוכות חתם סופר חלק י' סי' רליד שכתב דלא הי' הנם רק בשעת השתחוויה וכתב שם טעם לזה וז"ל, שהרי אפי' בביהמ"ק עצמו עמדו צפופים רק השתחוויה הי' בנס שמשתחווים רוחים, ובחרושי אגדה שלי אמרתי שלא עשה הקב"ה לעשות גם בעמידת רוחים, מפני שלא יקופח שכר אנרא דחוקא דכי כלה עכ"ל, עיין מהרש"א בח"א שם כיומא בר"ה משתחווים רוחים מש"ש.

גם ט'.

שברי כלי חרס היה נבלעין במקומן.

352 י) והיינו אותן כלי חרס שמכשלין בהם קרשים והי' צריכין לשברם לשברם דכליעה שבהם הי' נעשה נותר ושבירתם הי' צריך להיות במקום קדוש ואם אין נבלעין נמצא אשפות של שברים בעזרה ולבן הי' שם נבלעין בעזרה במקום שבירתם וכן נמי מקאה ונוצה של עולת העוף שהי' זורקין אצל הכבש במזרחו, וכן נמי תרומת הדשן של מוכח החיצון וגם ממזבח הפנימי ודישון המנורה ג"כ מניחין היו במזרחו של כבש במקום שנתנין מוראה ונוצה

וכל הני נבלעין ה' במקומן. דאם לאו הכי אחר עבור רבוי השנים ה' נעשה תל גדול ולכן ה' הנם ככולן הני שה' נבלעין במקומן. עיין ת"י יומא דף ק"א ע"א.

גם י.

סלוקו של לחם הפנים.

353 יא) היה כסידורו ביום סילוקו היה חם כמו שהיה חם בשעה שה' מסרין אותו על השלחן וכשהיה עולי רגלים כאים לרגל ה' ממכיהין אותו ומראים להם הנם שהיו כיום סידורו וזוה רואים חבתם לפני המקום והא דנראה מרחוק שהוא חם כיום סידורו כתב הרישב"א ז"ל בעין יעקב וז"ל כי בשעת שימה ולקחה ה' חם הרבה עד שהיה הכל יוצא ממנו כלחם היוצא מן התנור (וכן הוא בואטיקאן לרומי בכתב גריכיש) והיינו דאמרינן שממכיהין את השלחן עם הלחם שעליו ומראין אותו לעולי רגלים שיראו הנם הוה וגם לדעת תוס' מנחות דף כ"ט ע"א בדיה סליקו צ"ל דהכוונה הוא כך, אך על מה שלא חשב שאר הנמים השייכים גם במקדש עיין ברכי יוסף י' ס"י ק"ו. סעיף ב' הביא בשם בעל עץ חיים שהקשה זה במשנתנו שהתנא לא חשיב הנמים השייכים במקדש ולא חשיב נסי ירושלים דהם לא קיימו רק אחר בנין הבית ולא לפני הבית ולא אחר החרבן עכ"ל.

ואלו עשרה נסים שחושב התנא שהיו בבית המקדש מיירי בין בבית ראשון ובין בבית שני וראי' לזה מירושלמי שהביא המהרש"א בחירושי אנדות הג"ל, עיי"ש.

אחר כתבי זה עיינתי בירושלמי דיומא פ"א בתירוץ השני סתירן באמת כאן בראשון כאן בשני אולי המהרש"א ז"ל ס"ל דתירוץ ראשון עיקר כדי לאוקמי גם על ליבא דאב"י מסחים דף ס"ד ע"ב, ועיין מה שכתבתי לעיל וכן מוכח נמי באבות זר"נ הג"ל.

ידע דעוד כמה נסים הוזכרו בגמ' הג"ל מה שלא הוזכר כאן במשנה ואלו הן: מה שאכתוב למטה.

סימן מז ובו ה' סעיפים.

גם א.

354 א) מקום ארון אינו מן המדה הינו שלא היו תופס למעט ממדת של קדשי הקדשים כלום שהחלל של קדוה ה' ק' אמה והארון ה' עומד באמצע מחזיק ב' אמות וחצי אורך ואמה וחצי רוחב או לאיבא דאמרי ה' מחזיק עשר אמות

משמרת כהונה

ואעפ"כ ה' ממנו לכל רוח הלל ריקן עשר אמות ונס זה לא חשב התנא לפי שהיא נס פנימי ולא חשיב רק אותם נסים הנראים בחוץ ולחם הפנים אפילו נסו נראה ה' מבחוץ שהיו מגביהין אותו ומראין אותו לאותן העומדים בחוץ ע"י מ"ל הל' מטמאי משכב פ"א מש בזה. וע"ש ע"ז ביד דוד ביומא דאף התום ז"ל ס"ל דהי' מוציאין לחה"פ עד פתח האולם או עד פתח ההיכל.

נס ב'.

355 ב) כרובים בנס ה' עומדים היינו ג"כ שהי' עשרים אמה אורך כנפיהם לכר מגופם ונמצא שאין גופם מן המרה וזו ג"כ לא חשב התנא מטעם הנ"ל שהי'

נס פנימי.

נס ג'.

356 ג) כל מיני מגדים נטע שלמה בבהמ"ק והי' מוציאין פירות של זהב בזמן שדרך מאותן מיני פירות לגמור בפרדסים וכרמים ובגמ' אמר בזמניהם ומהן ה' פרנסה לכהנים שהי' אותן פירות של זהב יושרות מעליהן והי' מוכרין אותן והיו להן פרנסה לכל צרכיהם עיי' בחידושי אנדרות בגמ' דיומא שם. ובמדרש שיר השירים בפ' עמודי ונס זה לא חשב התנא משום דקבוע ועומד תמיד במקומו וגם הגמ' מסיק דטעם זה אמרינן בהני תרי נסים דארוזן וכרובים שגם הם קבועים ועומדים במקומם.

נס ד'.

357 ד) ה' דברים היו באש מערכה היינו בתחלת שירדה מן השמים כימי שלמה. (א) רביצה כארי היינו שהיתה דומה לארי רובץ. (ב) ברה כחמה. (ג) יש ממש בשלהבת שלה. (ד) אוכלת ושורפת עצים לחים חוש מהר כמו שאוכלת ושורפת עצים יבשים. (ה) אינו מעלה עשן. ונס זה לא רצה גם כן התנא לחשוב לפי שבב"ש לא היתה רבוצה כארי ולכן לא חשוב אותם אף על פי דד' הדברים נשארו בה גם בב"ש. מ"מ כיון שרביצה כארי לא הי' בב"ש לא חשיב אותו התנא.

נס ה'.

358 ה) הגורל של שם שהי' נוטל כהן גדול מתוך הקלפי הי' עושה בימינו. ובב"ש פעמים עולה ביטין ופעמים בשמאל. רק בימי שמעון הצדיק הי' עולה בימין. ולכן לא חשב אותו התנא.

נס ו'.

359 ו) לשון של זהרית שהיו קושרין בראש שעיר המשתלח הי' מלבין כשהיו דוחין אותו לציק. וכזה יודעין שנמחלו עוונות ישראל. וכן נמי אותו שקושרין (יומא דף ס"ז ע"א). ובב"ש פעמים מלבים ופעמים לא. רק בימי שמעון הצדיק היה מלבין תמיד. ולכן ג"כ לא השבו התנא.

נִם ז'

360 ז) בר מערבי ה' דולק כל היום. אף על פי ששאר הנרות כבו הוא ה' נשאר דולק ונס זה הזכר בתורת משה כאמרו סרכת העדות ובכ"ש פעמים דולק ופעמים כבה, רק בימי שמעון הצדיק ה' דולק תמיד, ולכן ג' לא חשב אותו התנא.

נִם ח'

361 ח) אש מערכה מתגבר מאליו ודולק מאליו כלי תוספת עצים, רק בסדר שחרית לכד ה' די להם. ובכ"ש ה' מתגבר פעמים, ופעמים לא. והיו צריכין הכהנים להביא עצים כל היום רק בימי שמעון הצדיק ה' מתגבר ולכן לא חשב אותו התנא.

נִם ט'

362 ט) נשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים. והאוכל ממנו כזית שבע ממנו, ויש שה' אוכל ומותר ממנו, ובכ"ש לא ה' בו ברכה זו. רק בימי שמעון הצדיק ה' בו ברכה זו. ולכן לא חשב אותו התנא. וע"ש במדרש"א ז"ל בחד"א. ואף על פי דהני נסים לא הזכרו בגמרא רק בימי שמעון הצדיק. מ"מ ודאי שהיו גם בכ"ד ג"כ וק"ו הוא.

נִם י'

363 י) קולו של כהן גדול בשעה שמזכיר השם הקדוש ביה"כ ה' נשמע ביריחו. ונס זה לא ה' תמיד רק כשהיו ישראל זכאין. עיין ברימב"א ז"ל והובא בע"פ ס' סוף בקלפי ושכן מפורש בירושלמי ומ"ש לא חשבו התנא.

נִם יא'

364 יא) ציר דלתות ההיכל ה' נשמע קולם בשעת פתיחתן עד שמנה תחומי שבת. ונס זו לא היו רק בזמן שהיו ישראל זכאין והרימב"א ז"ל הובא בעין יעקב כתב כי צור הדלתות ה' נשמע ערב"ה תחומין. אבל קול הדלתות עצמן ה' נשמע עד יריחו. וכן כתב בשם ר"י בתירוץ קושיא שהקשה שם. וכ"כ התוס' ז"ל שם בתוס' ברי"ח וציר. וע"ש שמוכח שכ"ז ה' בזמן שישראל זכאין, ולכן לא מנה אותו התנא.

נִם יב'

365 יב) עיזים שביריחו ה' מתעמשות לריח הקמורת ונשים ביריחו אינן צריכות להתבשם מריח קמורת והבלות שצריכות להתבשם יותר משארי הנשים אעפ"כ בירושלים אינן צריכות להתקשט מריח הקמורת. ואמרו עוד בגמ' שבשילה ה' מריחין ריח קמורת מבין כותלי בימי התנאים שה' לערך אלף שנים לאחר חרבן שילה וזה דאי מדרך נס ה'. ונס זה אף בימי בית שני ה' כדמוכח ממאמר ר' יוסי בן גלילאי שאמר דלאב' ה' עיזים בהרי מחמר וה' מתעמשות מריח הקמורת. והוא ה' בימי בית שני ומשום שזה הנס לא ה' תמיד רק בזמן שישראל זכאין היו לכן לא מנה אותו התנא.

נִם יג.

366 (ג) בערב פסח בשעת הקרבת קרבן פסח שהמצוה היא שיהי' ישראל נחלקים בהקרבה לשלש כתות ה' השערים של עזרת ישראל ננעלים מעליהם כשנכנסו בתוכה אנשים אשר היו כיתה אחת, ואח"כ בהכתה השני ננעלים פעם ב', ובהכתה השלישי ג"כ ננעלים פעם ג'. וזה ה' אף בימי בית שני וראי' מעקבי' בן מהללאל שהוא ה' בימי בית שני ואמרו שם בנב' פסחים דף סד ע"ב שהיתה ננעלת מאליו, ולרבא דאמר שם שבידים היו נועלים אותן ולא המתינו עד שננעלים מאלהן משום דלא סמכינן אנסי' איכ' לא ה' ניכר הנס הוה לכן לא השיב אותו התנא. והנסים האלו נעשו כדי שיראו הנסים וילמדו לקח ליראה את השי" אמן.

סימן ז' ובו ה סעיפים.

367 א' ועתה קודם אכנס למרקלין קה"ק אכרע ואשתחוה לפני ד' אלקי אבותי ואתפלל ליוצר המאורות הנותן לעף כח ולאין אונים עצמה ירכה ואתחזק ואתאמץ בימן צדקי ונתקן עצמינו בפרוזדור קודם שנכנס למרקלין וכדי לברר לעצמינו יפה דיני העבודות השייכים למקדש. אשר חגנו ד' בתורה הקדושה ונחל. בשם ד' אל עולם. ואקריב בזה תודה כי יזכני מהרה לראות כהנים בעבודתם וישראל במעמדם תוכ"ב אמן.
מי הם הכשרים לעבודה.

368 (ב) אין לך אדם כשר לעבודה ככהמ"ק עד שיהי' בו כ"ג תנאים.

- (א) שלא יהי' זר.
- (ב) שלא יהי' חלל.
- (ג) שלא יהי' קטן.
- (ד) שלא יהי' ערל. (היינו שמתו אחיו מחמת מילה) —
- (ה) שלא יהי' בעל מום.
- (ו) שלא יהי' פרוע ראש.
- (ז) שלא יהיה טמא.
- (ח) שלא יהי' טבול יום.
- (ט) שלא יהי' מחוסר כפורים.
- (י) שלא עבד ע"ז.
- (יא) שאינו מקיים אשה האסורה לו.
- (יב) שאינו מטמא למתים.
- (יג) שלא יהי' שכור בשעת עבודתו.
- (יד) שלא יהי' אז אונן.

משמרת כהונה

- (ט) שטבל באותו יום לעבודה.
 (ז) שיקרש ידיו ורגליו באותו יום לעבודה.
 (י) שלא יהי' מחוסר כנדים בשעת העבודה.
 (ח) שלא יהי' יתור בגדים בשעת העבודה.
 (ש) שלא יהיו בגדי כהונה שעליו קרועים או ממושטמים.
 (כ) שלא יהיו בגדי כהונה שעליו קצרים או ארוכים יותר ממידתו. ולא סילקן למעלה באכנט.
 (כא) שלא יעבוד בשטאל.
 (כב) שלא יהי' יושב בשעת עבודה.
 (כג) שלא יהי' לו חלוצה בשעת עבודה.

מהדברים הכשרים לעבודה.

369 ב) כל קרבנות הצבור והיחיד שכשרים למזבח יוכל להביא מבעלי חיים או מצמחים או מדומם.

הבעלי חיים שמהם יקריבו למזבח הן ה' מינים דהיינו שלשה מיני בהמה צאן ועיזים ובקר, ובי' מיני עופות דהיינו תורים ובני יונה.
 הצמחים שיקריבו מהן במזבח הן חמשה מינין דהיינו ב' גידולי קרקע, חיטין ושעורין למנחות, ונ' גידולי אילנות, דהיינו שמן ולבונה שיביאם על פי הרוח עם המנחות ויין שיביאו לנסכים.
 ומהדומם לא בא ממנו רק ב' מינים דהיינו מים לנסוך המים כהן והמלח שצריך למלוח בו כל הקרב למזבח.

לשם מי מקריבין.

370 א) לשם ששה דברים כל זבח נזבח הוא (כנמרא, זכחים דף מ"ז ע"ב).
 א) לשם זבח דהיינו לשם אותו הקרבן עצמו לאפוקי בשחטו לשם קרבן אחר.

- ב) לשם זוכה דהיינו לשם המביא אותו לאפוקי בשחטו קרבן ראובן לשם שמעון.
 ג) לשם השם כרוך הוא ר"ל לכבודו יתברך, לאפוקי בשחטו לשם חולין.
 ד) לשם אישים לאפוקי שחושב אז לצלות האימורים במזבח ולא לשורפן לגמרי (עיין ערוך ערך כ"ב).
 ה) לשם ריח ר"ל שיחשוב שיעלה ריח שריפתן במזבח, לאפוקי שחושב אז לצלות האימורין למטה ולהעלין אחר כך למזבח.
 ו) לשם ניהוח ר"ל שיחשוב שעל ידיו זה יהיה נחת רוח לפניו יתברך שאמר ונעשה רצונו ואם היה קרבן חטאת או אשם צריך שיתכוין כשזבחו שיתכפר לו בזה אותו החטא, שמביא עליו אותו הקרבן. מיהו כל קרבן ששחטו סתם כשר ובלבד שלא יהיה בלבו שום מחשבה הפוסלת (פ"ד ממעשה הקרבנות).

מתי זמן הקרבת כל קרבן.

371 ד) יש בזה כללות ופרטות, כללית היינו מה ששייך בכל הקרבנות בשוה, ופרטות היינו מה ששייך בכל קרבן ומרבן לפי מה שהוא. ונפרש הכללות עבודה כל הקרבנות תלוי בד' תנאים.

(א) ביום. ב) בתמיד, היינו קרבן תמיד. ג) כפתחת שער היכל. ד) כמזבח שלם בלי פגם מפח (וסי' ית"ש).

איה מקום הקרבה?

372 ה) גם כזה יש כללות ופרטות, כללות מה ששייך בכל הקרבנות, ופרטות מה ששייך בכל מין קרבן וקרבן לפי מה שהיא. ונתחיל לפרש הכללות. כל הקרבנות אינן נשחטין ונקרבין רק תוך העזרה. ולרמב"ם (בית הבחירה פ"ז הלכה מ"ו) קיימא לן דמקריבין במקום שהיתה העזרה אף שאין הבית בנוי ואין חומה לעזרה. וגם אוכלים שם קדשי קדשים אף שאין חומה סביב והנכנס שם השתא בטומאה חייב כרת. וגם מירושלים מותר לאכול קדשים קלים אף שאין להם חומה. ופעם כל זה משום דרק בקדושת א"י לענין שביעית ומעשרות אמרינן קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, אבל בקדושת מקדש וירושלים אמרינן קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא וכן כתב תוס' (בזכחים ס"א א') אבל לראב"ד שם נתגלה לו בסוד ד' ליריאי דאפילו נימא בשאר א"י קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא, לענין תרומות ומעשרות ושביעית על כל פנים בקדושות ירושלים ומקדש אמרינן קדושתם לא קידשה לעתיד לבוא. ונסקא מיניה ליכנס בה בזמן הזה שכולנו ממאי מתים לרמב"ם חייב ולראב"ד פטור מכרת מיהא פלוגתייהו רק בקרקע הקדושה, אבל מטלמלין של בית המקדש לכולי עלמא משנחרב הבית נעשו חולין מדכתיב ובאו בה פריצים וחללוהו, (עבודה זרה דף נ"ב ע"ב).

בפרטות יש חילוק במקום השחיטה בין קדשי קדשים לקדשים קלים. היינו דקדשי קדשים שחישתן וקבול דמן בצפון המזבח, והיינו כל הרוחב שמכותל צפוני של עזרה עד כותל צפוני של המזבח שהוא ששם אמה ומחצה וכנגד הרוחב הזה כל אורך העזרה שמכותל מזרחה של עזרה עד כותל האולם שהם ששה ושבעה אמה כל מקום המרובע הזה נקרא צפון. (רמב"ם פה מבחירה) מיהו כדיעבר אפילו בשחט בראש המזבח נמי נקרא (פ"ג מפסולי המקדש). ומדאורייתא אפילו לכתחילה מותר לשחוש שם: רק החכמים אסרו כן דשמא תמיל גללי שם. (תוספות זבחים דף נ"ח א').

וקדשים קלים שחישתן וקבול דמן בכל מקום בעזרה דהיינו בכל אורך העזרה שהי' ארכה ממזרח למערב קפ"ז אמה על רוחב מצפון לדרום קל"ה אמה (רמב"ם פ"ה מבחירה) ואפי' אחורי ההיכל מותר לשחטן. וכדיעבר אפי' בשחטן תוך ההיכל כשרים (רמב"ם פ"ה ממעשה קרבנות).

הלשכות הכנייות בקודש ופתוחות לכל וכ"ש החלונות שבחומה ר"ל כמין ארגז שבגוף החומה מבחוץ ועובי ראש החומה אם הי' גנותיהן שוה לקרקע העזרה תוכן חול. אבל גנותיהן כשרין לשחיטת קדשים קלים ולאכילת קדשי קדשים. אבל כשאין גנותיהן שוה לקרקע העזרה, גם הגנות פסולין לזה

ולזה, דנגין ועלויות לא נתקדשו. והלשכות הכנויות בחול ופתוחות לקודש תוכן קודש לאכילת קדשי קדשים ואסור לישוב שם (יומא כ"ה א'). ולא לשחיטת קדשים קלים, אבל נגותיהן ואפי' נג ההיכל הוא חול לכל דבר לקודש ולחול מה שנתוך חללה נגד החיל חול. (יומא כ"ה א' והרמב"ם פ"ה פ"ו מבחירה וכו' שם.)

היאך היתה כל העבודה ועבודה.

373 ו) היינו סמיכה, שחיטה, ט"ה וזריקה, שחיטה, הקמרת הבשר, ע"ג המזבח, הקרבה למזבח, צליקה קמיצה במנחה, סדר הקמרה בכל יום. בפירות א' סמיכה, כל הקרבנות שמעונות סמיכה אם הי' קרבן קדשי קדשים מעמיד הקרבן בצפון המזבח ראשו למזבח ופניו למערב, ואם הי' קדשים קלים מעמידו בכל מקום בעזרה, רק שיהי' פני הבהמה למערב והסומך בין בק"ק ובין ז"ל ב"ק קלים. עומד במזרח ופניו למערב ומניח ב' ידיו בין ב' קרני הקרבן וסומכין עליו ככל כהן ומתורה או אומר דברו שבח להקדוש ברוך הוא והכל לפי הקרבן שמקריב (עיין לעיל).

שחיטה כל קרבן קודם שישחמו קושר כל יד שלו עם רגל של אהריו (תמיד פ"ד ס"י ב') (ולרמב"ם לא הי' כופתין התמיד כלל). ואח"כ מכניסין ראש הבהמה תחת אחד מהטבעות המיוחד לאותו המשמר שבאיתו שבווע והשוחט שוחט בסכין כלי שרת ומתכוין ושוחט ב' הסימנים והורידן ומיד מניף הסכין למעלה לאחר שחיטה כדי שלא יטפסף דם שעל הסכין לתוך המזרק, עיין רש"י זבחים דף כ"ה ב' והמולך קיימא לן הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה וכל קרבן שלא הולך דמו כהלך ממש בין ששחט קרוב למזבח או רחוק ממנו, ועמד במקום שקיבל הדם לזרקו פסול, והזריקה כבר ביארנו לעיל היאך הוא הזריקה ככל קרבן וקרבן.

הקמרת הבשר ע"ג המזבח כי יש חילוק בזה בין עולה לשאר קדשים אשר מקטירין רק האימורין במזבח מה שאין כן עולה כלה כליל. כל דברי הקרב למזבח בין נתחי עולה אימורי שאר הקרבנות או מנחה צריך שיהי' כזית דקיי"ל אין הקמרה פחות מכזית, (רמב"ם פ"א מפסולי המוקדשים ה"ו), כל דבר הקרוב למזבח צריך שמשלחו תחלהופה כמולח בשר לצלי.

374 ו) סדר המליקה. כחטאת העוף הכהן עומד למטה ברצפה אצל קרן דרומית מערבית של מזבח ובעולת העוף הכהן עולה ככבש ופונה לסוכב ונא לו לקרן דרומית מזרחית ובין בחטאת או בעולה מושיב הכהן שם במקומו העוף על אחורי כף ידו השמאלית ופני העוף נגד גב ידו וערפו לצד מערב והכהן אוחז ב' רגלי העוף בין ב' אצבעותיו זרת וקמיצה של יד שמאלו ובות גם העוף אוחז בין אמה לאצבע ומותח כידו הימנית עור הגרון עם ב' הסימנים על צר פנימי של אצבע ואמה, ואוחז העור

הוא בין אצבע לגורל ואח"כ קוצץ בצפתיו של יד ימנית את חוט השררה של העוף ממול ערפו ומנתק שם חוליות המפרקות זו מזו אבל אינו מנתק עדי רוב הבשר שמקיף הצואר ואח"כ מנתק בעולה הושט והקנה או רוב של כל אחד ואחד, ובחטאת רק סימן א' או רובו ובעשה א'פכא שניהם פסולים ואח"כ מתתך בצפרני בעולה את הבשר שמקיף המפרקת ומבריל הראש מהגוף אבל בחטאת אינו מברילו מדנשאר מחובר בס"ה"א שאינו מנתקו וכדלעיל.

375 ה) סדר קמיצה במנחה כך הוא לאחר שהגיש הכלי שרת שבו המנחה בימינו בקרן דרומית מערבית של מזבח מסלק כל הלבונה שבמנחה לצדדי הכלי ואוחז הכלי שבו המנחה ביד שמאל, וכופף אצבעות יד ימינו באופן שישאר רוח בין האצבעות שכסף לפס ירו ומכניס צדדי פס ירו בהסולת במקום ששמנה מדובה וע"ז הקמח נרחף ונכנס לתוך הרוח שבין האצבעות הכפופים לפס ירו ואח"כ מוציא ידו כך מהסולת ומוחק באגודל את הסולת שבולט ויוצא מאצבעות הכפופים מצד זה, ובאצבע הקטנה חוזר ומוחק ניכ הסולת שמצד האחר כדי שלא יהי' בהקמיצה יותר ממה שנכנס תחת ד' האצבעות הכפופים האמצעים ואח"כ נתן הקומץ לכלי שרת והלבונה עליו כמו שביארנו לעיל. ומלחו ומעלהו ומקמירו ע"ג המזבח. (רמב"ם פ' י"ג ממעשה קרבנות היג.) וכן ראיתי בוואטיקאן לרומי בכתב גריכיש.

375 ט) סדר הקטורת בכל יום בבוקר ובערב מי שזכה בפיים בהקטורת נוטל כלי שרת זהב הנקרא בזך מלא קטורת במשקל נ' דינרין (הוא י"ב לוישי וחצי) ונותן על הבזך כיסוי ונותן על הבזך עם הכיסוי מתוך כלי שרת של זהב שנקרא כף ומכסה גם הכף עם חתיכות כנר ואוחז הכף בידו, ומי שזכה במחתה נוטל מחתה כסף מחזקת ד', קנים ועולה עמם לחמוכה והולך למקום מערכה שניה של קטורת ומסניף בה עם המחתה את הגחלים הילך והילך וחיתה ונוטל משם מלא מחתה מגחלים הפנימיים שנתאכלו ונתבערו יפה שלא יהי' בהן אורדו כעשוננין ויורד עם מחתה המלאה מהמזבח ומערה הגחלים למחתה זהב שמחזקת ג' קבין ונתפורו כקב גחלים ומכבדין לאמת המים שבעזרה ובשבת כופה עליהן פסכתר אח"כ זה שעם הקטורת וזה שעם המחתה נכנסין להיכל זה שבירדו המחתה מערה הגחלים דרך צבור על גג מזבח הפנימי ומרדדן בשולי המחתה וזה שבירדו כף הקטורת נוטל הבזך מתוך הכף ונתנו לבעל המחתה שעומד בצדו. ובעל המחתה מערה הקטורת מהבזך וגם מה שנתפור מהקטורת בהדרך מהבזך לכף מערה הכל לתוך חפני המקמיר ומזהירן להמקמיר שלא יתחיל לפזר הקטורת על הגחלים מלפניו למרחוק כדי שלא יכזה זרועו, מעתר החם העולה מהקטורת ואח"כ משתחוה בעל המחתה ויוצא. והממונה שעומד מחוץ להיכל קורא בקול רם הקטר ואז כל הכהנים שהיו שם מתרחקים ופורשין א"ע מהרווח שבין אולם למזבח בשעת הקטרה דהיכל, ואח"כ המקמיר מפזר הקטורת על הגחלים בנחת כמרקד סולת ומתחיל לפזר הקטורת בידו מלהלאה לפניו והולך ומקריב ידו עד לפניו וממתין עד שיתמלא הבית כלו עשן ומשתחוה ויוצא. (רמב"ם פ' ג' מתמידין יומא דף מג' ב' ודף נ"ב ב'. וכן ראיתי בוואטיקאן לרומי בכתב גריכיש.)

377 ס) סדר השיר ששררו הלויים על הדוכן בשעה שנשכו נסגי קרבנות צבור כזה קיצר רבינו הרמב"ם ז"ל (פ"ו מתמידין). ואנחנו בכוחינו החלש חתרנו

כהולדה הדרה בעיקרי הכתים וזאת אשר מצאנו בס"ר: א' ביום הראשון כשכוע שררו הלזים בשעה שנסכו נסכי תמיד של שחר ונסכי תמיד הערכים לדי' הארץ ומלואה וגומר (מומור ק"ד). ביום ב' בשכוע שררו כשעה הנ"ל גדול די' ומחלל מאוד וגו' (מומור מ"ח). ביום ג' אלקים נצב בערת אל וגו' (מומור פ"ב). ביום די' אל נקמות די' וגו' (מומור צ"ד). ביום ה' הרנינו לאלקים עוזנו וגומ' (מומור פ"א). ביום ו' די' מלך גאות לבש וגו' (מומור צ"ג). וכן שררו בכל יום בשעת נסוך נסכי תמיד הערכים אותו שיר ששררו באותו היום כנסכי תמיד השחר. אמנם בשבת שררו כנסכי תמיד השחר מומור שיר ליום השבת (מומור צ"ב). וכנסכי מוסף השבת שררו בכל שבת ושבת חלק א' משירת האזינו דהיינו שחלקו שירת האזינו לדי' חלקים וסי' (הזיו לך) דבשבת ראשונה שררו האזינו וגו', עד זכור וגו', ובשבת שניה שררו זכור וגו'. עד ירכיבהו וגו'. בשבת שלישית ירכיבהו וגו', עד וירא וגומר. בשבת הרביעית וירא די' וגומר, עד לולא וגומר. בשבת חמישי לולי וגו', עד כי ידין וגומר. בשבת הששי כי ידין וגומר עד סוף השורה. (ועיין תוס' ר"ח דף ל"א א'). ורמב"ם ובמור או"ח עיי"ש הגירסא. — כר"ח אמרו כנסכי מוסף שיר מיוחד כדמוכח (בסוכה דף נ"ד ע"ב). ולא נזכר בש"ס איזה הי' כי נשכח בעונינו. בראש השנה אמרו כנסכי תמיד השחר השיר של אותו יום שבשכוע שחל בו ר"ה וכנסכי מוסף ר"ה אמרו הרנינו לאלקים עוזינו (מומור כ"א). וכשחל ר"ה ביום ה' ששירת הים הוא מומור פ"א אז אם העדים שראו הלכנה החדשה כאו קודם נסוך תמיד השחר אומרים כנסכי תמיד השחר בהמומור פ"א מן הסירותי מסבל שכמו וגו'. עד סוף המומור, וכנסכי המוסף מתחלת המומור הרנינו וגו' עד הסירותי. ואם לא באו עדים הנ"ל עד אחר נסכי תמיד השחר אז כוסלין במוסף כל המומור כמו שאמרוהו בשחר אמנם כנסכי תמיד של בין הערכים של ר"ה אמרו תמיד הבו לדי' בני אלים וגומר (מומור כ"ט). כן הוא (בר"ה די' ע"ב). וכמס' ספרים פ' י"ט הלכה ב' אמרו דבר"ה אמרו כל העמים תקעו כף וגומר (מומור מ"ז). וליבא למימר דבבה"כ מיירי ליתא דהרי ברשיי (ר"ה די' סע"ב) משמע שאותו ההלכה שנמס' ספרים בשיר של ביהמ"ק מיירי וכ"כ נמי תוס' (סוכה דף מ"ז א' ד"ה שיר). ביום כסוד לא מצינו במוסף שלו שיר מיוחד בש"ס אבל (כמס' ספרים פ"ט ה"ב) אמרו, שאמרו ברכי נפשי וגומר, (מומור ק"ל). משום דלא אישכחין בשום שיר שהיה מב' מומורים ובתמיד של בין הערכים אמרו ממעמקים קראתך. בסכות במוסף יום הראשון ניכ' לא הודיענו רבינו ז"ל בש"ס השיר המיוחד לו אבל כמס' ספרים (שם) אמרו שאמר נודע כיהודה וגומר (מומור ע"ו). אבל במוסף ימי חוה"מ של סכות הודיענו בש"ס שיר של הן (בסוכה נ"ה א') שביום א' דחוה"מ אמרו הכו לדי' בני אלים וגו' (מומור כ"ט). ביום ב' דחוה"מ אמרו אל אלקים די' דבר וגומר. (מומור נ'). ביום ג' דחוה"מ במומור צ"ד מן מי יקום לי עם מרעים עד סוף המומור. ביום ד' במומור הנ"ל אל נקמות די' וגומר, עד מי יקום. ביום ה' דחול המועד סכות הרנינו לאלקים עוזנו (מומור פ"א). ביום ו' דחול המועד סכות אלקים נצב בערת אל (מומור פ"ב). ואם חל שבת באחד מהם שהשיר של מוסף שבת דוחה השיר מוסף של אותו היום אז אמרו שיר של מוסף אותו יום למחר ושיר של סחר אומרים ביום שלמחרת מחרתו וכן ואילך עד לכסוף גדחה

שיר של יום ו' במוסף שמיני עצרת אמרו למנצח על השמינית (מזמור ו') כן הוא במס' סופרים פסוק י"ט הלכה ב' וכן רש"י ב"ה דף פ"ב דבשיר ביהמ"ק מיירי וכן תוס' סוכה מ"ז א' דכן משמע נמי בירושלמי. בחנוכה אמרו ארוממך ד' (מזמור ל.) ואותו שיר אמרו נמי כשהביאו בכורים (בכורים פ"ג מ"ד). בפורים אמרו שנין לרוד (מזמור ז'), ובכדי לפרסם חנוכה ופורים אמרו בתמיד השחר שירים הללו ונדחה שיר המיוחד מאותו יום ביום א' של פסח הללו עבדי ד' (מזמור ק"ג). ו"א אלקים אל דמילך (מזמור פ"ג). וכל ימי חוהמ"פ אמרו יהי כבוד ד' לעולם וגו'. (מזמור ק"ד). וברוך שם כבודו לעולם וגו' סוף מזמור ע"ב. ומש"כ במס' סופרים שאחר שאמרו ברוך שם כבודו לעולם רשאים העם לישב היינו בכיהכ"ג אחר התפלה שכנגד תמידין תקנין שירים הללו (בבבבכות כ"ז ע"ב) שהרי אין ישיבה בעזרה אלא למלכות בית דוד לבד (יומא כ"ה א'). בשבועות אמרו הכו לד' בני אלים (מזמור כ"ט). כ"ז במס' סופרים פ"ט.

378 יא) כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל כמעמדם כלם כשהן נפטרין ויוצאין אין מחזירין פניהם והולכין אלא היוצאים מהיכל או מהעזרה הלכו אחרנית לאט לאט ובנחת ופני' להיכל עד שיצאו מהעזרה (רמב"ם פ"ז מבחירה ה"ד).

379 יב) למה היתה תכליתה כל העבודה ועבודה ר"ל באיזה מקום בתורה נצטוונו כן כל הדינים האלה או מאיזה מעם גזרו חכמים בהם שיש דברים לעשותן או לבלי לעשותן הוא הדבר אשר יבואר לנו כאשר נכנס לפני ולפנים בס' זה ואנו אין לנו כל מטחוי העתקתינו זאת רק כדי למסור לכ"א מפתחות לאוצר בית ד' ולהרגיל גם הבלתי מוגבל בעבודת הקודש ובנימוסי משרתי המלך יתברך שמו בהיכלו כבוד אומר כלו ולכן לא יאות לנו להארץ בענייני המעטים של כל העבודה ועבודה ועתה אחי יונק שדי אמי היא תורה הקדושה אחר שקרית ושנית ושלשת יפה כל הדברים הללו אמור לחכמה אחותי הוא והחכמה תעז לחכם עלה והצלחיהו' מימרא ד' בסעךך תומך אישורך ומצערךך ואז תחזינה עיניך מישרים מכל מלאכת התבנית הנפלא הזאת והאותות והמופתים אשר לקמתי בעמל ובכעס אלה מפה ואלה מפה מכל גדולי הדור אנשי השם ואני תפלה לאל חי שיחייני ויקרבני ויזכני כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו במהרה בימינו אמן.

סימן ח ובו סעיף א.

380 א) הבט שכתבתי למעלה ובוררתי היטב מגודל החיוב לעסוק בדיני ובמדות בנין הבית מש"ס ומראשונים ואחרונים אבל עיקר תכלית המצוה הזאת לא כתבתי על אשר אם נודע לנו היינו יודעים בה זמם ולילה ולא הי' מסחין דעתנו מזה אפילו רגע אחת מגודל עיקר תכליתה אשר נסתר בה אשר הראשונים לא פירשו באר היטב כי אם הוזה"ק אשר דבריו לא ניתן ליכתוב בפירושי כי אם בהצנע ולחכימין כמאמר חז"ל וד' יחב חכמה לחכימין ואנו אין לנו לעשות בזה כי אם להראות המקומות בוודא אשר משם תוכל לעלות הדבר על מכונו כאשר אזה נפש המהורה. ראשית תקח בידך היטב הכללים אשר אברר ע"ז. והיינו כלל ראשון הוא עיין היטב מאמר שלמה המלך ע"ה והחכם עיניו בראשו כי גם הכסילים עיניהם לא במקום אחר היא. ועיין בזה"ק (שמות כ"ג ע"א על פסוק והמשכילים יזהירו) וישם (שמות א' ע"א על פסוק זה) וגם שמות כ"ב ע"א בזה"ק בשחו בד' עדיעה. וגם שם דף פ"ז ע"א גם שם קס"ו ע"ב מאמר ימים ידברו גם במדבר קכ"ז ע"ב בדה"אמר

משמרת כהונה

אברהם גם (דברים רצ"ד ע"ב). על ס' ונתת לעבדך וכו' ואם תחזיק בידך כל הכללים האלה
 או תעיין בנחת היטב בהקדמה על הוודו (בראשית ט' א' ע"א עד י"ד ע"ב) עם ארבעה
 עשר פקדיו משם ונכס מתחלת בראשית ט' ע"א והמשכילים גם ע"כ שם ג"כ והמשכילים
 ותעיין שם בראשית כ"ה על לא יסור שכמ וכו'. (בראשית ל"ח ע"א). תעבור דרך שבע'
 היכל' עם שבעה מדודי' עם המשה היכלי' משם ותעיין (במדבר קכ"ד ע"ב). הזה דעתידין
 ישראל ושם ר"ב ע"א אראנו וכו'. (שמות ל"ב ע"א) על כי אז אהפוך וכו'. ואז תעיין
 (שמות קס"ח ע"א וע"כ שם) על ששת אמת וכו'. ועתה תבוא אל שמות ר"ב ע"א ותמנה
 לך ה' פקדיו היינו א' מאמר ר' חייא. ב' ר' יוסף. ג' ר' שמעון. ד' זוהר. ה' ר' אבא. ו' ר'
 חזקי' ז' ר' ייסא ותעבור דרך שם מעשה המשכן בנדי כהונה עמידת המשכן ותעבור הששי
 דרנץ ותבא עד רמ"ח ע"א ותעבור עוד ששה היכלין הראשונים ותבא להיכל קדמאי רכ"ה
 ובבאין תעיין בנחת ובדקדוק גדול יותר מן הראשונים ותעבור היכל תנינא היכל תליתאה
 היכל רביעאה היכל חמישאה ותבא להיכל שתיאתאה רנ"ז ע"א. ותעיין היטב היטב מאוד מאוד
 עד רנ"ח ע"א. ותדקדק על כל אות ואות נקודה ונקודה דיוק היטב ותשכח ואז אם לך
 אמר לך שעלתה בידך תדע שהיא היא המדה ואם תשיג זאת שהיא היא המדה תקח
 אז מאמר ר' אבא מסקדי ה' הג"ל ומאמר ר' שמעון מסקדי ג' הג"ל. וחזור לראש בראשית
 ט"א ע"כ תמצא מכוון אות באות מסקדי דף רנ"ח ע"א והיא היא המדה הנכונה והבחינה
 היא אם תכון לך כל הדברים האלה מן שמות רנ"ח עם בראשית ט"א וכו' צריך אתה

למצוא בתיבת כ"ר א ש י ת. א' והוא שאמר הו' המלך ע"ה קס"ז קל"מ ס' מ"ג. והכל
 זה. ואז תחזק ותצדק כי תבין מה שאמר דהמעה קס"ז קל"ז מ"ג. וכו'. וכו'. וכו'.
 שאין לשכח אצרך אשר הי' כריח הנהיח ואני משתוקקת מלך מלוא בו מנות כל שם
 נצטנח המטחה לניני כת. הי' ית' ל' ע"כ. וזה הי' לי עשרים
 שנה תחת יד' היא אשר קבלתי בכתב מדודי' הי' המקובל מוה' אברהם ז"ל הנקרא
 ר' אברהם המקובל והוא נאמן מבית התעלה בוורישא. ועתה מצאתי זאת בין הכתבים
 שתחת יד' ובספר שראיתי שיש בוה עיקר התכלית הנצפן מגודל המצוה הזאת לעסוק
 בעניני הקדש ע"כ כתבתי אותו בספר הזה. — ואל תתמה אשר הפירוש מכוסה מעט
 מינן מי בן נמצא מלות בלהיק אשר גם הן מכוסה מינן הפירוש הדינו עשתי עשר היא
 ידוע לנו שהוא אחד עשר אבל הפירוש מן עשתי בלי ציווף תיבת עשר אין לנו שום
 מודע עליז כי אם הרב ר' א"ע ז"ל על מקומו פירש ואמר כמו אבדו עשתנותיו ע"כ דוק
 שם ואם תשכח אף הינ כן הוא. כי רבות מחשבות בלב איש ועצת ד' הוא תקים. וד'
 כנח ע"י המדש כ"ב אמן.

לוח ומראה ציונים כל המקומות הממודשים אשר בירושלים.

כאשר היתה על תלה בנויה

עם

בית המקדש ראשון והשני עם כלי שרת.

וכל זה אשר אספתי בעמרים ליקושי בתר ליקושי בדברי חז"ל ובדברי המפרשים ראשונים ואחרונים ז"ל, ובפרט מחוסן אוצר בוואטיקאן לרומי אשר שם נמצא עוד הפלאן מן יוסף בן גוריון הכהן מעשי ידיו והצעתי לפניכם על הלוח תבנית עיר הקודש ירושלים עם כל ציורי בניי המקדש כל אחד על אופנו כנכון. והוא מהפאטאגראף של גודל עבודתי ממשיך זמן רב ונסעתי לעיר רוים למען לראות בעיני המאנוסקריפטין משם ועשיתי הכל בשרד אמת ותמונה בולטות בפועל לא משוח בששר או תמונה מעשה צבע רק כמו חי יעמוד לפנינו אשר נעשה על צד היותר טוב ומועיל בבנינו כאשר ראינו נבונים והללוהו חכמים וגדולים ואשרוהו וכאשר כן הגאונים העומדים בספר שלי על החתומים והסכימו עלי אשר על זה יודע על נכון כל העינים הנכללים בו כפי התלמוד והפוסקים ראשונים ואחרונים כאשר אָנְדָה גפש הטורה.

ובקרב הימים אתאר לפניכם בעיר מלוכה וויען את פעולתי במראה ולא בחירות הבית בתבנותו ובסתכונתו ונבואה חדריו ואולמיו ונראה עין בעין מעלות הר בית ד' העזרות והלשכות האולם וההיכל קודש הקדשים הכיור וכנו מזבח העולה ומזבח הקטורת הכל על מכונו כנמצא בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים ובשאר ספרי קורות תבל ובפרט מכתבי הנמצאים כאוצר הוואטיקאן לרומי מארבעה פעמים אשר הייתי שם תקותי הזקה ותוחלתי תאמצני כי כל איש מאחינו בני ישראל אשר אהבתו לצור מחצבתו ולאום גזעו לא עימם מקרב לבו ובית קדשנו תפארת עם אלקי אברהם עומד לזכרון לפניו ירוץ אורח בשמחת נפשו לראות את המחזה היקרה הנהדרה ברגשי קודש ובהדרת יופי ויאמר אשרי עין ראתה כל אלה.

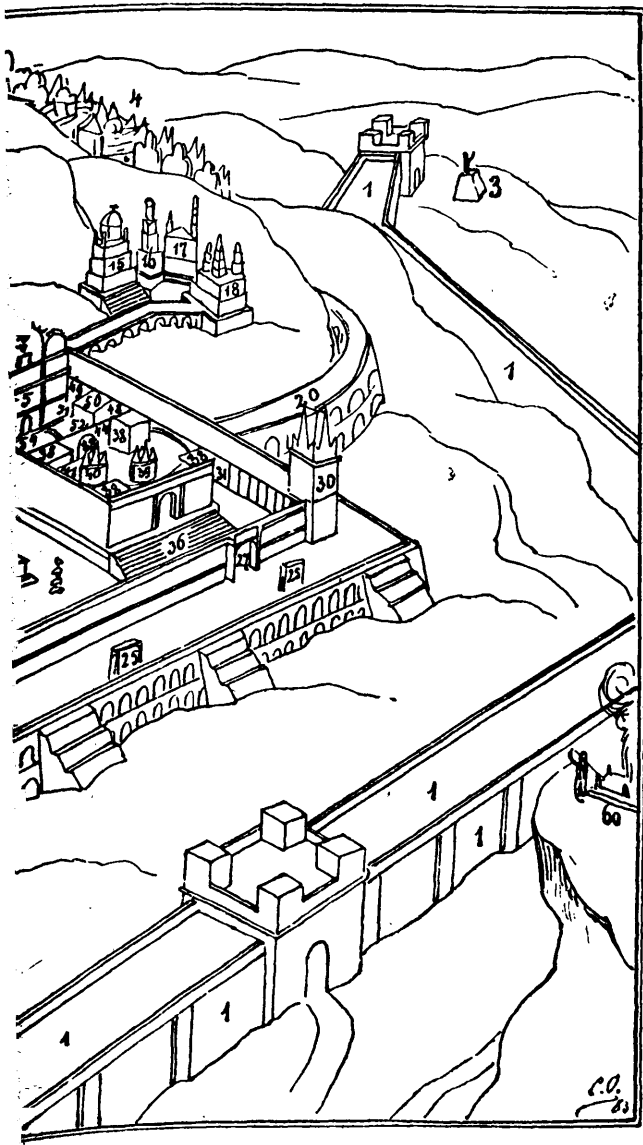
ומוציאי כתבי עתים יאמרו "איה מקום כבודו".

מאת

יהושע יוסף בהמנוח יעקב מנחם ז"ל ממשפחת כלבו.

תבנית ירושלים עיר הקודש כאשר

1. שלש חומות המקיפות סביב ירושלים עם שנים עשר שערים. — 2. ציודות דוד מצד דרום עם כל גופו זה סמורת עם אש היוצא מפיו ומראשי אצבעותיו להגן בעד האויב לעת הצורך. — 3. כן הוא צורת אכרתה.
4. מרום העיר ירושלים.

5. מישור הר ציון עם בנין מפואר עם הדגלים עם כמא שלמה אשר הכין למשפט ראשון למלכותו משתי נשים יולדות הירועים.
6. מגדל דוד.
7. מגדל ציון.
8. בית יער הלבנון עם בית המשפט עם גן המלך הנקרא פרדס שלמה.
9. ארמון הנשים עם בית המילוא של בה פרעה.
10. ארמון המלכה בתיה בה פרעה.
11. גן המלכה על הארמון.
12. הצדות הבנויות על גבי סלעים ותחתיהם חלל מפני קבר התהום. —
13. גשר לשער המים. —
14. גשר לרחוב העסקים.
15. ארמון המלך הורדוס.
16. מגדל אנטווכס. —
17. בית נציבי הרומים (Konsulat).

18. מגדל אנטונינוס מרקוס.
19. גשר למגדל אנטונינוס מרקוס. — 20. גשר פרה איומה להר היחים עם כפץ על גבי כפץ וכיפה כנגד האזנים. — 21. הר המוריה וחומה נשגבה המקיפה אותו סביב. —
22. גשר עזאול למדבר ירואל. — 23. גשר של עצי אלמוגים מבית המלך לבית המקדש.
24. לשכה אשר בה בא המלך על הר המוריה.
25. שלשה מבצרים קטנים למשמרת המקדש עם צנורות המים אשר תחתם

26. חומת הר הבית עם ד' אולמים עם חמשה שערים לארץ לרחות ולטהר את כל דמי הזבהים. —
27. שער שושן עם ציור העיר שושן מוהב מטהר לזכר כודש מלך עם כל הלשכות אשר היו שם. —
28. שני שערי חולדה מכסף מוזקק. — 29. שער קפוניות מברזלח ירוק. — 30. המקומות שהכהנים והלויים

זתה על תלה בנויה ובית המקדש ראשון ושני.

1. מנוחה 31. אולם הפנימי סמוי לפנים — מסמיו לישבת הזקנים ולהניח הלולבין בסוכה. — 32. מנורות כחצו מצד צמון. בעזרת נשים לשמחת בית השואבה. — 33. לשכות בית הכורה. — 34. לשכות סנהדרי קמנה ראשונה. — 35. בית הכנסת אשר העם

קורין בו ק"ש שהרית. 36. שנים עשר מעלות לעזרת נשים.

37. גזוזטראות של זהב בעזרת נשים לשמחת בית השואבה.

38. ארבע לשכות בעזרת נשים הנקראים חצרות קמורה. 39. ישיבת סנהדרי שניה בעזרת נשים.

40. בימה למלך ישראל אשר שמה קורא המלך בתורה נגד העם לכל קץ שמיטה. 41. חמשה עשר מעלות עגולות לעזרת ישראל אשר עליהם היו שוררים המ"ו שיר המעלות

בשמחת בית השואבה. 42. לשכות הפרוה עם שלש לשכות שהיו שם עם המקוה שהיה על גגה לכהן גדול ביום הכפורים.

43. לשכות בית המוקד עם ארבע לשכות כקומניות פתוחות לטרקלין.

44. חוכת העזרה עם 11 שערים עם 111 דלתות עם 111 פרוכתי.

45. שער נקבור מנוחשו מפורט. 46. שלש שערים מהומת העזרו מצד דרום עם אולמיו ועמודיהם. 47. החי והסורג לפני חוכת העזרה

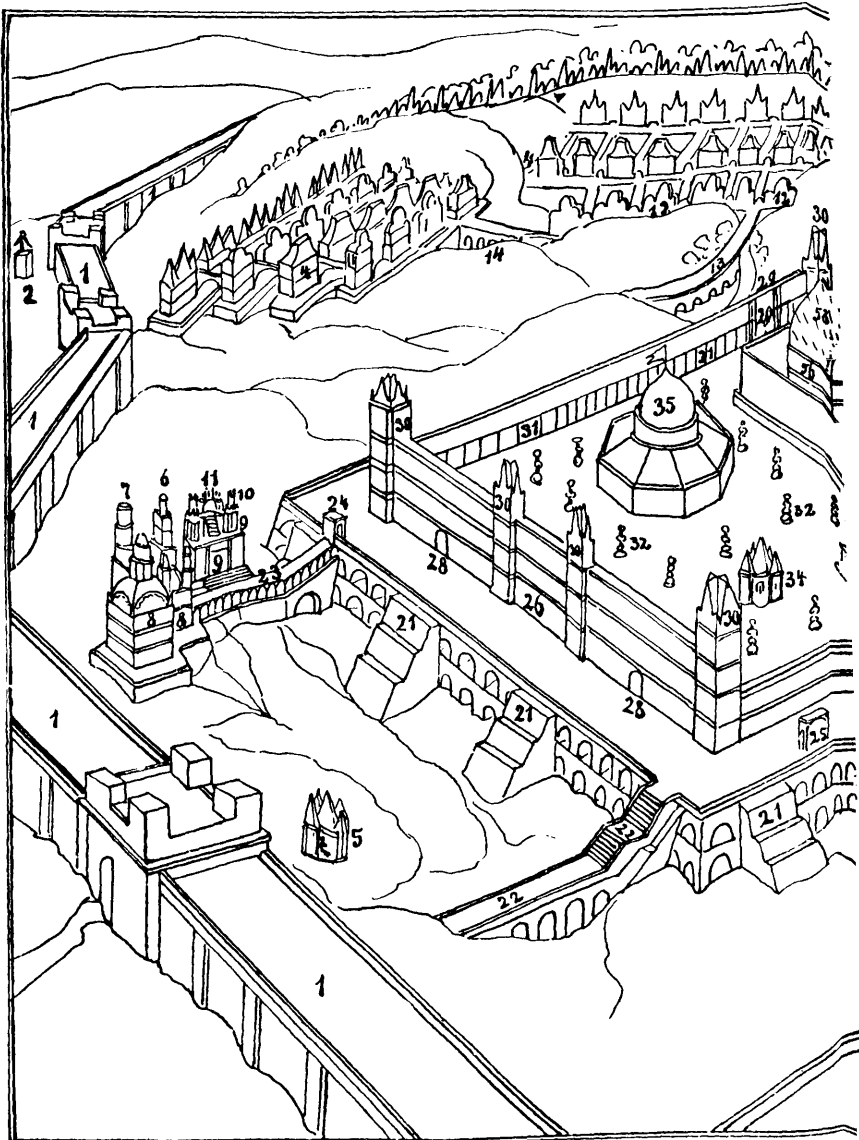
48. עזרת ישראל. 49. עזרת כהנים. 50. בית המטבחים ו שמונה עמודי ננסו

51. ח"י שלחנות של שני מזבח העולה. 52. ים הגבושת על בקר שעשה שלמה.

54. י"ב מעלות לאולכ פתחו של אולם.

55. אולם הבית וההיכל וקרשי קדשים. — 57. נברשת זהב נוצץ שנרבה הולנה המלכה. — 58. גג ההיכל וקרשי קד

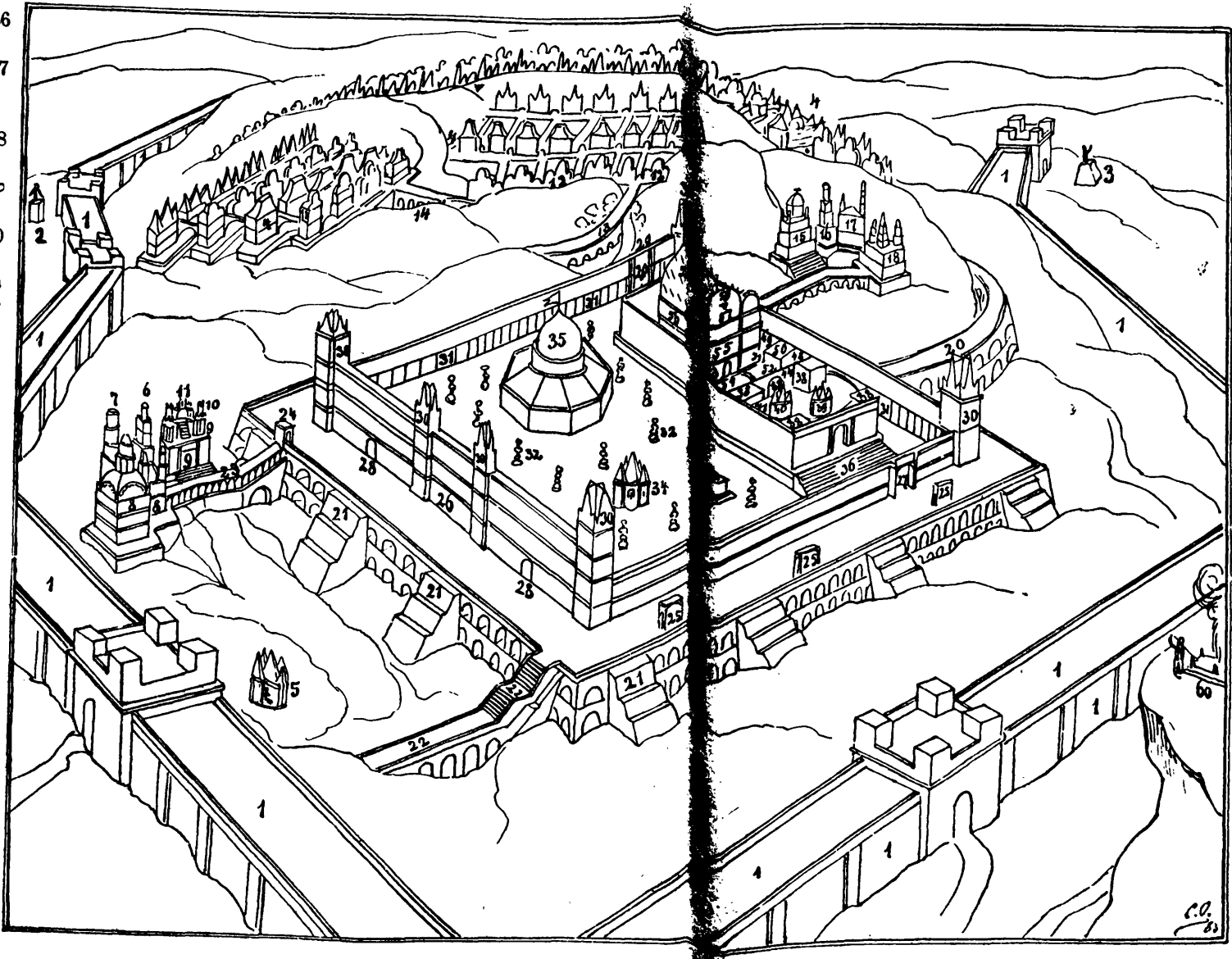
עם שפודין על הגג להגן בעד כל כנף הנקרא כליא עורב. 59. מעקה סביב לגג האולם עם צורות משונות למנוע העור שלא ישנפו את הבית. — 60. מקום המערכה על הר היתיים לשריפת הפרה אשר הכהן צריך לכוון אל ההיכל.

ע עמודי שיש
ים שהיה שם.
איים בבהמ"ק.

תבנית ירושלים עיר הקודש כאשר היתה על תלה בנויה ובית המקדש ראשון ושני.

1. שלש חומות המקיפות סביב ירושלים עם שנים עשר שערים. — 2. צודות דוד מצד דרום עם כל גופו העשוי ממוצק עם אש היוצא ממו ומראשי אצבעותיו להגן בעד האויב לעת הצורך. — 3. כן הוא צורת אכרתם מרום העיר ירושלים.

4. מרום העיר ירושלים.
5. מישור הר ציון עם בנין מפואר עם הדגלים עם כסא שלמה אשר הכין למשפט ראשון למלכותו משתי נשים וילדות הידועים.
6. מגדל דוד.
7. מגדל ציון.
8. בית יער הלכנון עם בית המשפט עם גן המלך הנקרא פרדס שלמה.
9. ארמון הנשים עם בית המילוא של בת פרעה.
10. ארמון המלכה בתיה בת פרעה.
11. גן המלכה על הארמון.
12. הצדות הבנויות על גבי סלעים ותחתיהם חלל מפני קבר התהום. —
13. גשר לשער המים. —
14. גשר לרחוב העסקים.
15. ארמון המלך הורדוס.
16. מגדל אנטוכם. —
17. בית נציב הרומים (Konsulat).
18. מגדל אנטונינוס מרקוס.
19. גשר למגדל אנטונינוס מרקוס. —
20. גשר פרה אדומה להר הזיתים עם כפץ על גבי כפץ וכיפה כנגד האסם. —
21. הר המוריה חומה נשגבה המקיפה אותו סביב. —
22. גשר עזאול למדבר ירואל. —
23. גשר של עצי אלמוגים מבית המלך לבית המקדש.
24. לשכה אשר בה בא המלך על הר המוריה.
25. שלשה מבצרים קטנים למשמרת המקדש עם צנורות המים אשר תחתם לארץ לרחות ולשהר את כל דמי הזבובים. —
26. חומת הר הבית עם די אולמים עם המשנה שערים עם כל הלשכות אשר היו שם. —
27. שער שושן עם ציור העיר שושן מזהב טהור לזכר כורש מלך שני שערי תולדה מכסף מוקק. —
29. שער קטניות מברזל דיוק. —
30. המקומות שהכתיבים והלויים

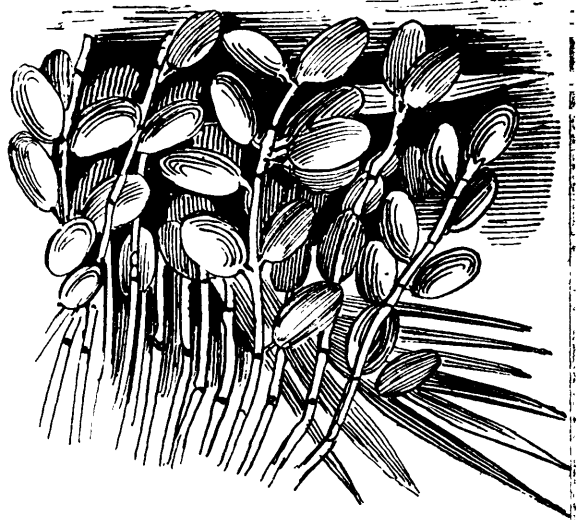
32. מנורות בחצר
33. לשכות בית השואבה. —
34. לשכות סנהדרין קטנה ראשונה. —
35. בית הכנסת אשר העם קורין בו קיש שהרית.
36. שנים עשר מעלות לעזרת נשים.
37. נזוזטראות של זהב בית השואבה.
38. ארבע לשכות בעזרת נשים הנקראים הצירות קטורת. —
39. ישיבת סנהדרין שניה בעזרת נשים.
40. בימה למלך ישראל אשר שמה קורא המלך בתורה נגד העם לכל קץ שמיטה. —
41. המשנה עשר מעלות עגולות לעזרת ישראל אשר עליהם היו שורדים הט' שיר המעלות בשמחת בית השואבה.
42. לשכות הפרוה עם שלש לשכות שהיו שם עם המקוה שהיה על גגה לכהן גדול ביום הכפורים.
43. לשכות בית המוקד עם ארבע לשכות כקוטניות פתוחות לשרקלין.
44. חומת העזרה עם די שערים עם יג דלתות עם יג פרוכתיו.
45. שער נקוד מנחושת ממורט.
46. שלש שערים מחומת העזרה מצד דרום עם אולמים ועמודיהם.
47. החלל והסוגר לפני חומת העזרה.
48. עזרת ישראל.
49. עזרת כהנים.
50. בית המבואים עם שמונה עמודי נבסקי.
51. חי שלהנות של שיש.
52. מזבח העולה.
53. ים הנחושת על יד בקר שעשה שלמה.
54. יב מעלות לאולם.
55. פתחו של אולם.

56. אולם הבית וההיכל וקדשי קדשים. — 57. נברשת זהב נוצץ שנדבה הולנה חמלכת. — 58. גג ההיכל וקדשי קדשי קדשים שמועדי שיש מעקה סביב לגג האולם עם צורות משונות למנוע הערבות שלא ינטפו את הבית. — 60. מקום המערכה על הר הזיתים לשריפת הפרה אשר הכהן צריך לכוון אל ההיכל.

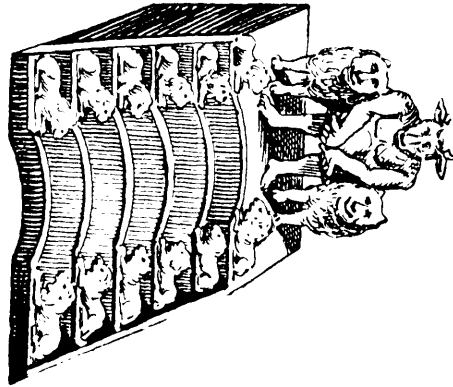
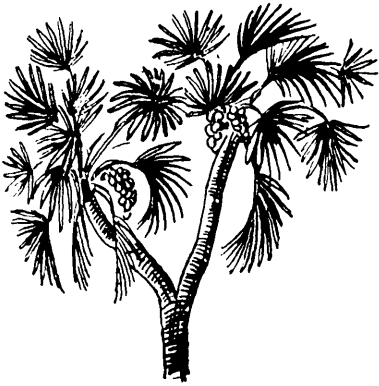
26. חומת הר הבית עם די אולמים עם המשנה שערים עם כל הלשכות אשר היו שם. — 27. שער שושן עם ציור העיר שושן מזהב טהור לזכר כורש מלך שני שערי תולדה מכסף מוקק. — 29. שער קטניות מברזל דיוק. — 30. המקומות שהכתיבים והלויים

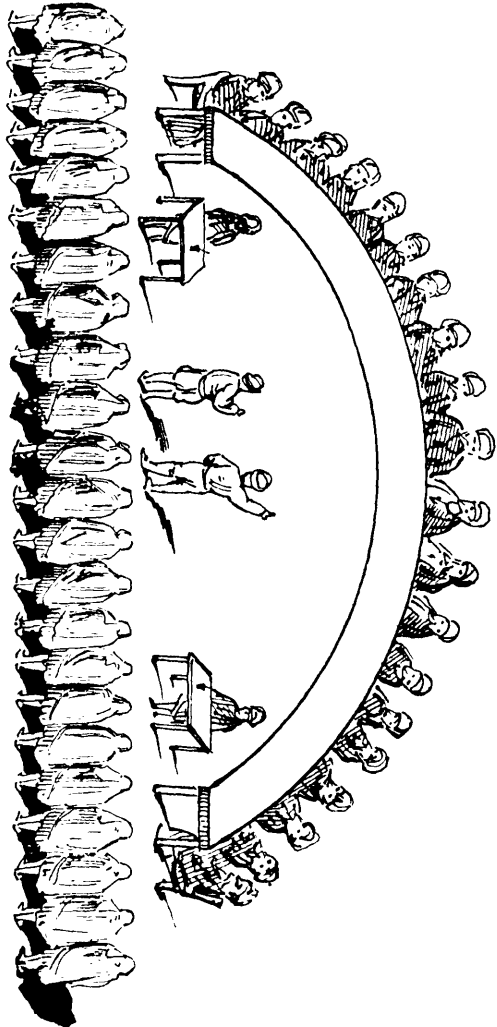
נשועות הגן הנקרא פרדם שלמה חלק ראשון סימן כ"ז עמוד 19 קאפיטעל 57.

נטיעות הגן הנקרא פרדם שלמה
חלק ראשון סימן כ"ז עמוד 19
קאפיטל 57.

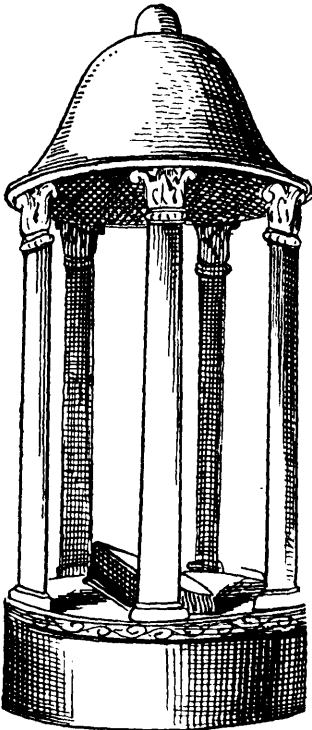

כסא המלכה של שלמה חלק ראשון סי' ל"ז
עמוד 21 קאפיטל 68.

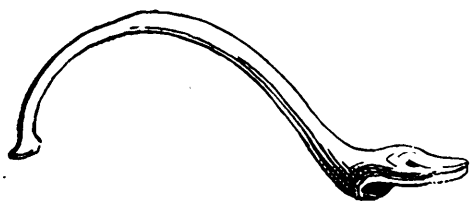
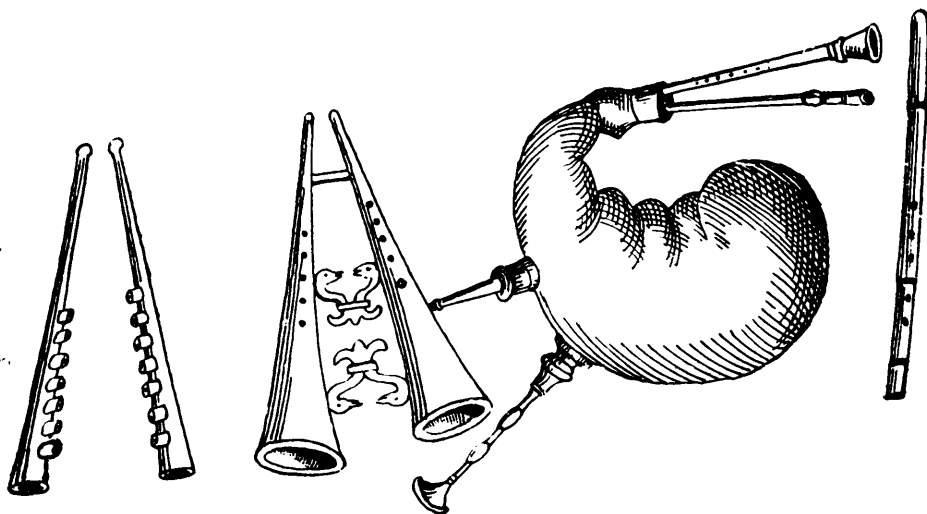

ישיבת סנהדרין ראשונה חלק שני סימן פ"ו עמוד 39 קאפיטל 153.

בימה למלך ישדאל חלק שני סימן י"ב
עמוד 44 קאפיטל 171.

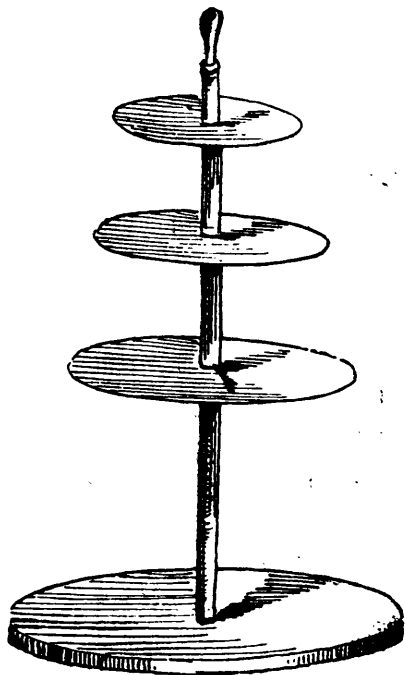
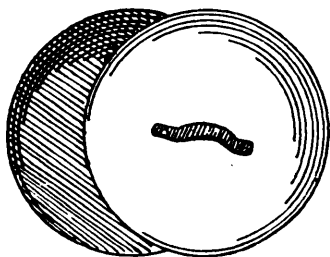

כלי שיר חלק שני סימן י"ב עמוד 45 קאסיטל 174.

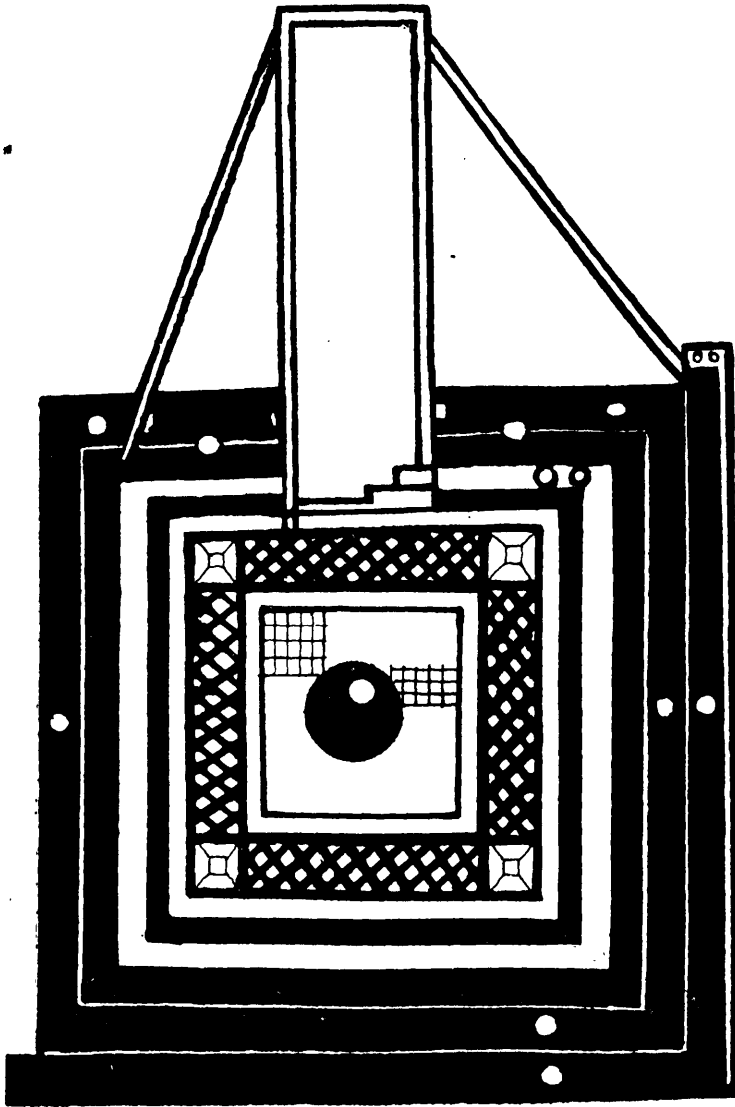

הצלצלי תרועה חלק שני סימן י"ב עמוד 49
קאסיטל 201.

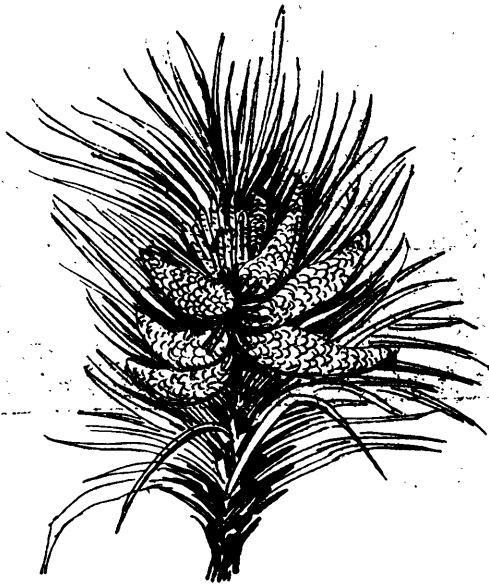
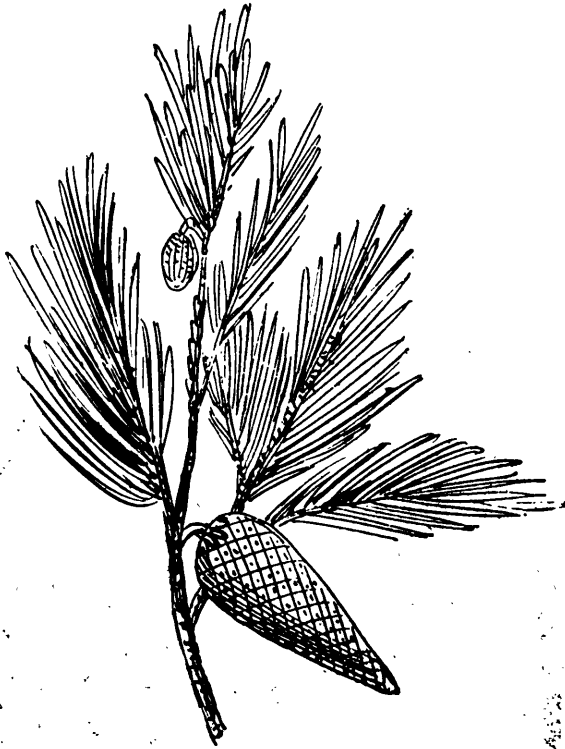
צלצלי שמע לחלק שני סימן ל"ד
עמוד 53 קאסיטל 201.

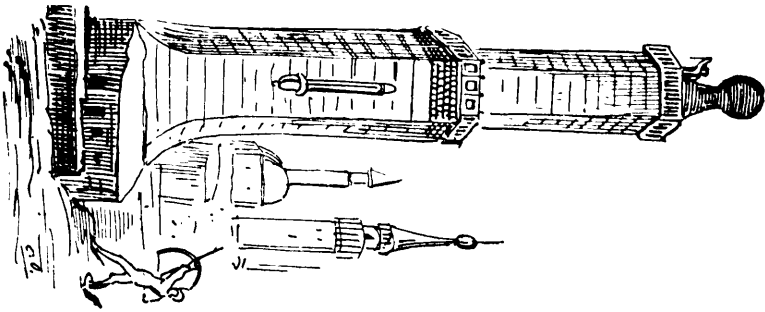

המזבח הגדול חלק שני סימן ט"ז עמוד 57 קאפיטל 206.

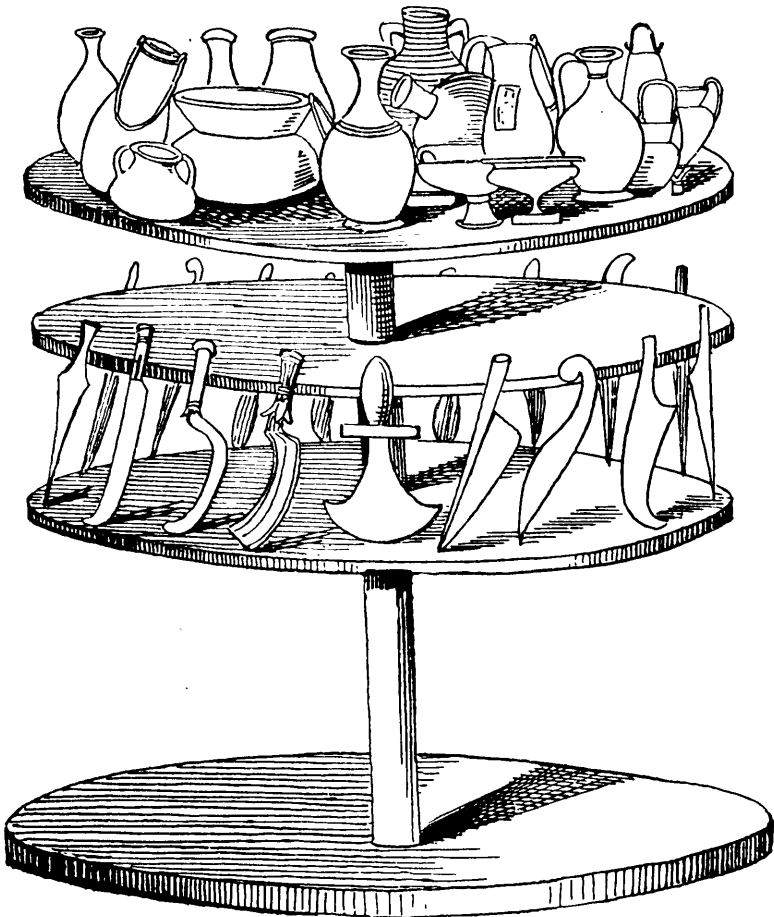
מורבית לסימן של שמחה חלק שני סימן מ"ז עמוד 61 קאפיטל 212.

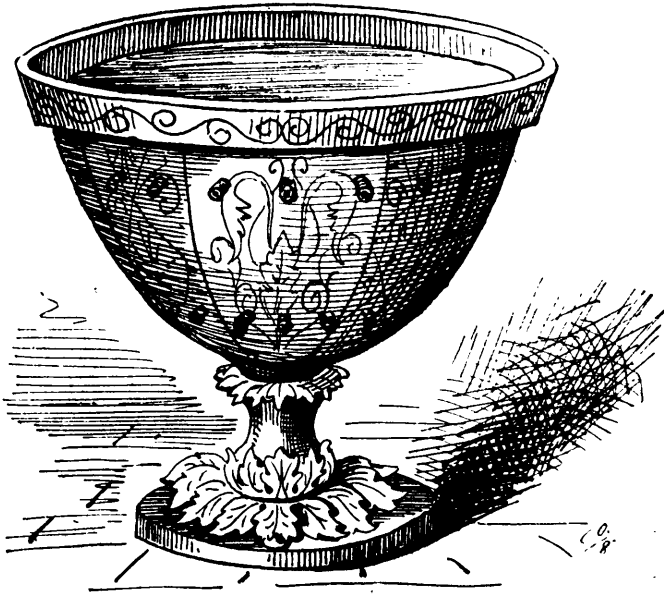

מגדל בית הנצרון חלק שני סימן י"ד
עמוד 49 קאפיטל 194

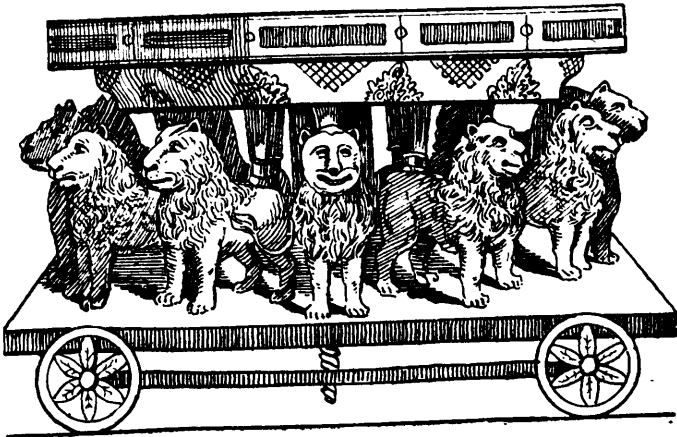
שלחן עם דציג כלי שרת חלק שני סימן י"ח עמוד 62 קאפיטל 212

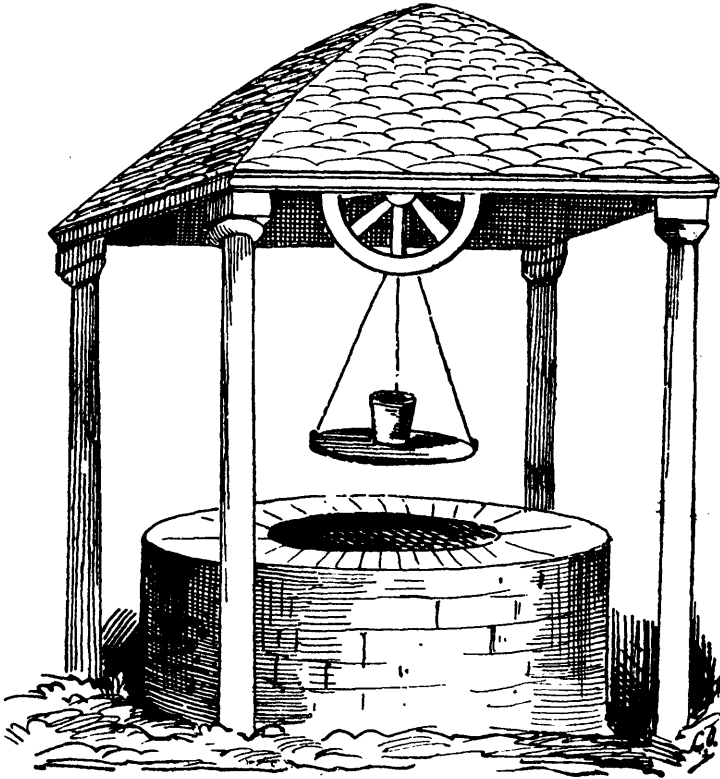
כבוד נחושת עם י"ב דדין חלק שני סימן י"ט עמוד 62 קאסימל 214

עשר ככונות חלק שני סימן י"ט עמוד 63 קאסימל 215

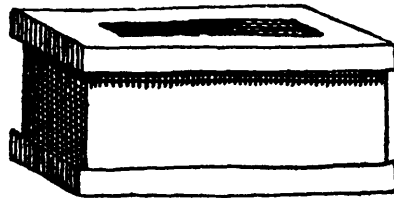
הבור עם חבל בעזרה חלק שני סימן י"ט לעמוד 63 קאפיטל 218

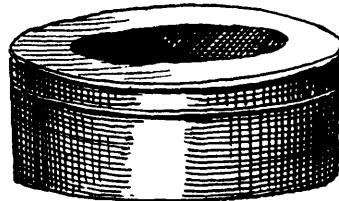
גפן הזהב חלק שני סימן כ"ה עמוד 68
קאפיטל 239

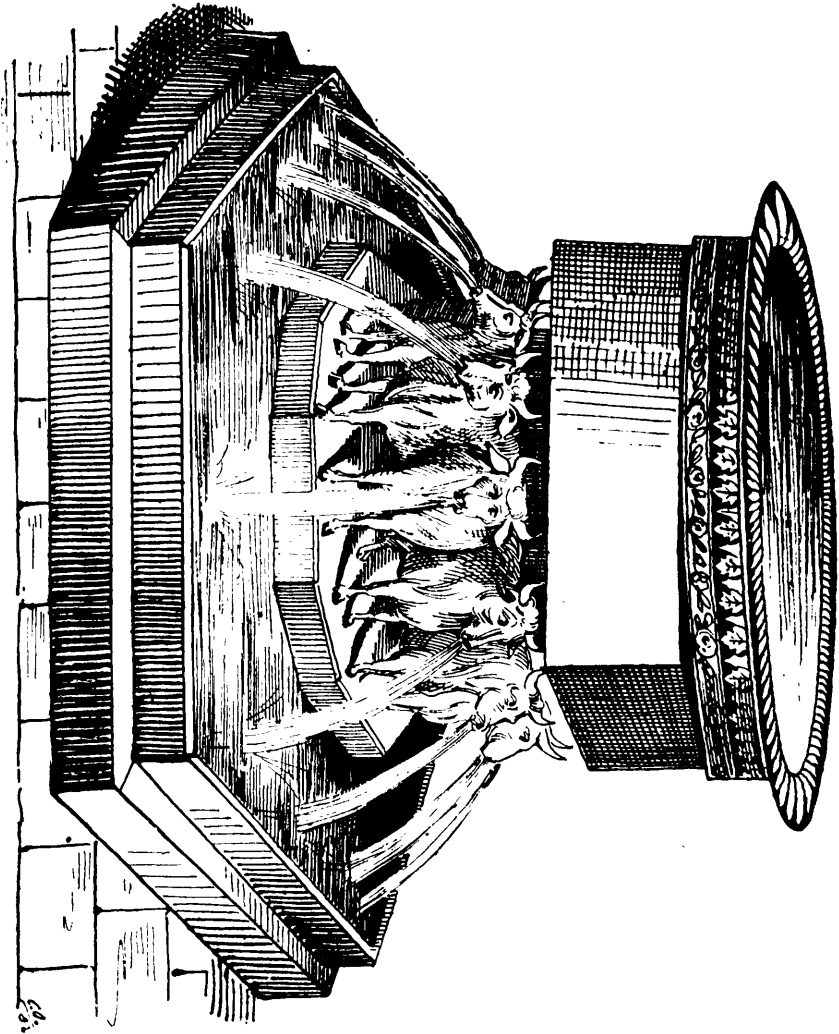
ארון עץ שעשה יהודה הכהן למחצית השקל
חלק שני עמוד 53 קאפיטל 204

קלסי של גודלות חלק שני סימן י"ד
עמוד 53 קאפיטל 205

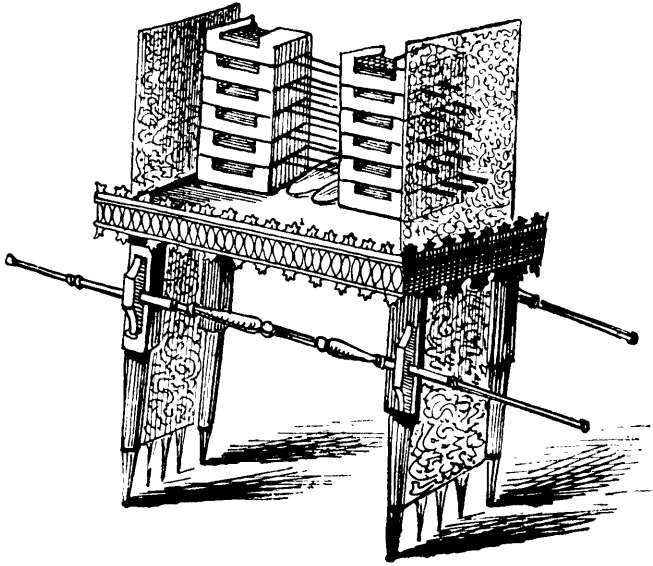

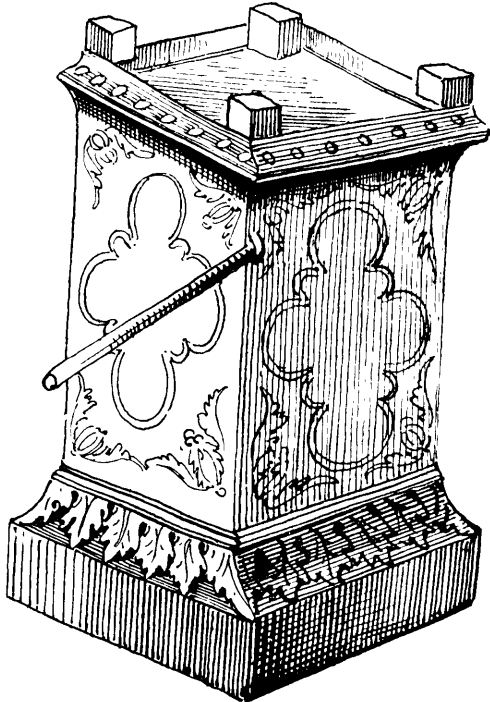
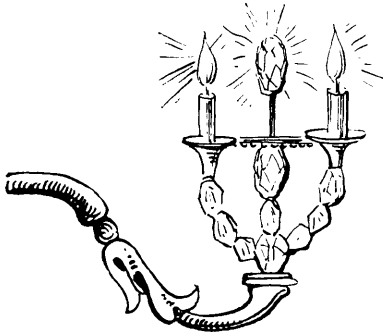
ים הנחשת חלקו של בנימין י"ב עמוד 83 קאמיטל 219

שלחן הפנים חלק שני סימן ל"ד עמוד 71 קאפיטל 251

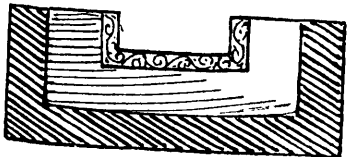

נכרשת זהב נוצין חלק שני סימן כ"ח
עמוד 70 קאפיטל 244

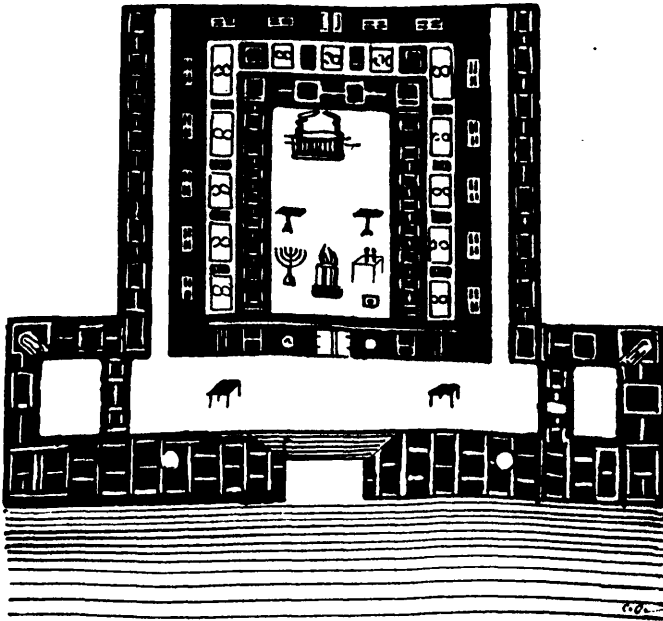
מזבח הקטורת חלק שני סימן ל"ה עמוד 76 קאפיטל 264

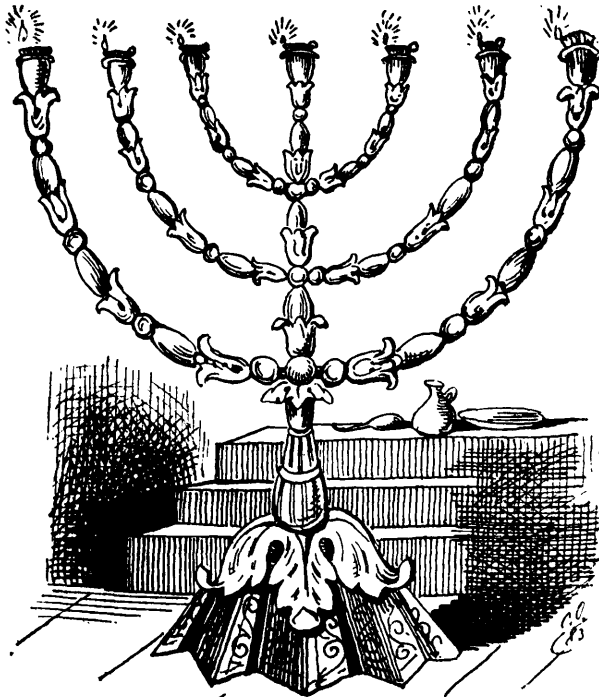
דפוס ללחם הפנים חלק שני סימן ל"ד
עמוד 75 קאפיטל 257

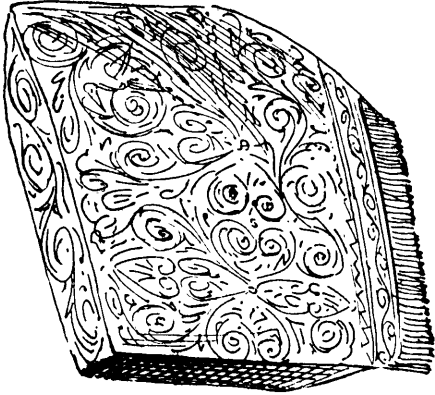
התאים חלק שני סימן מ' עמוד 85 קאפיטל 287

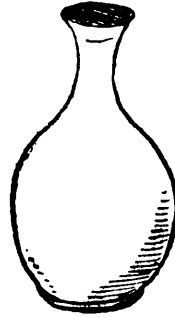
המנורה של זהב חלק שני סימן ל"ה עמוד 75 קאפיטל 257

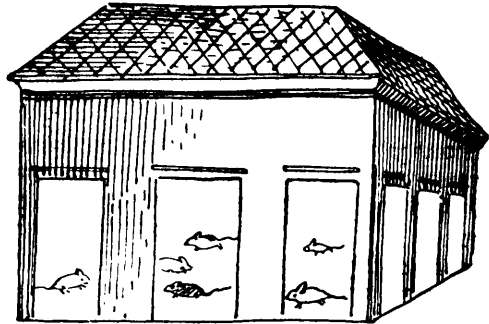
פרוכת הדביר חלק שני סימן ל"ז עמוד 79 קאפיטל 272

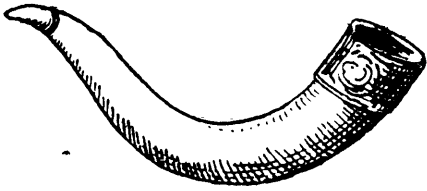
צנצנת המן חלק שני סימן ל"ט
עמוד 84 קאפיטל 284

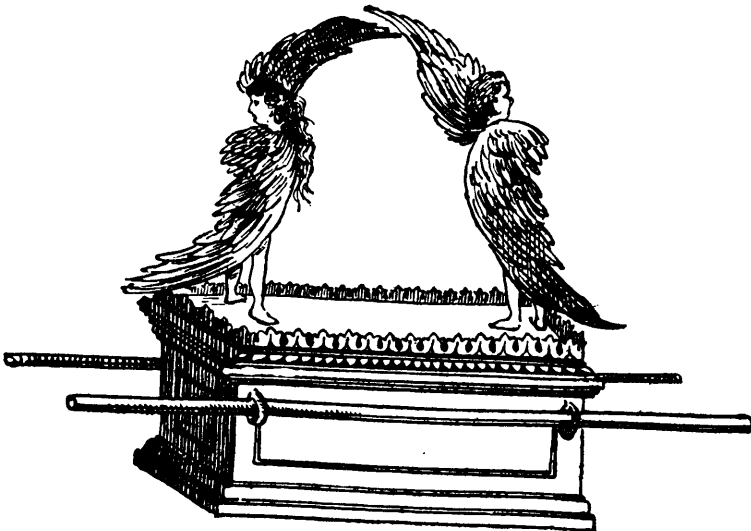
הארנז הפלשתי חלק שני סימן ל"ט עמוד 85
קאפיטל 287

קרן של שמן המשחה חלק שני סימן ל"ט
עמוד 84 קאפיטל 286

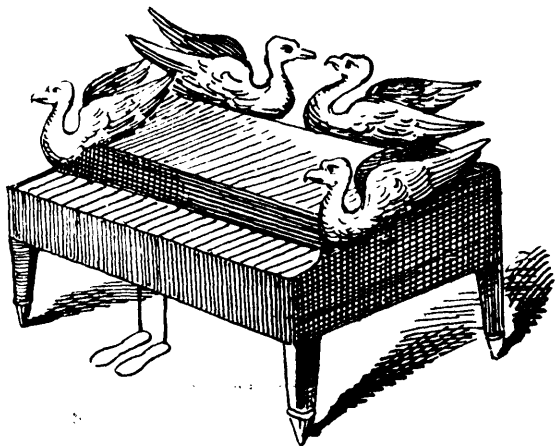

ארון העדות חלק שני סימן ל"ח עמוד 81 קאפיטל 277

מגרפה גדולה ל שיר

אשר היה שם היה כשלחן אמתיים
 וחצי ארכו ואמתיים רחבו ואמה קומתו מן
 עצי שמים. ועל השלחן משלישה רוחותיו
 היו קבועים ארבעה כרובים של זהב טהור
 היינו כרוב אחד מימין השלחן וכרוב אחד
 משמאלו. ולעומת פניו שני כרובים לפניו
 איש אל אחיו. ועל ראש הכרובים היו
 כותרות של זהב טהור. ובשלחן היו כ"ב
 קנים (נגד כ"ב אותיות של א"ב) חלולים
 אשר נתנו את קול הניגון ולכל אחד
 מהקנים היו לו עשרה נקבים חלולים וכל
 קנה השמיע עשרה קולות וי"א שהיו לכל
 אחד מאה חלולים והשמיע מאה קולות
 ונקראת היתה מגרפה גדולה ונשמע קולה
 עד עיר יריחו והוא עשר מיל מירושלים (הפארט ישראל כס' המיד פ"ג מ"ח אות ס'). וכבית שני לא היו
 יודעין כן לנגן עליו ולא השמיע כי אם עשרה קולות מפני שלא היו מכירין במלאכה הנפלאה שהיה
 בו בבית ראשון. וזה היו להם האות שבית המקדש נחרב אבל פעמים נשמעין מן באה קולות ופעמים
 אלף קולות כשהיו עת רצון:

מגרפה קטנה

עגולה חלולה היתה מן כל מיני מתכות וכתוך חללה מונח היו י"ב אבנים מן האבנים
 אשר היו בחושן ואסוד ועליהם הקוק היו שמות י"ב שבטים כדיוק כמו כאבני האסוד
 אדם פטרה וברקת וכו'. עם שם השבט על כל אבן ואבן ועל כותלי העגולה היו
 מפותח סתוהי תותם. על קרקע שלו נגד החלול אברהם. ועל שני צידיו היו מצד
 האחד יצחק ועל צד השני יעקב וזו היתה נקראת מגרפה קטנה והיתה משמשת על
 זה כי מצרכין היו לידע בכל העיר ירושלים העת שהקריב חכהן את קרבן התמיד על
 המזבח והיה כהן אחד עמד על י"ב מעלות שבין האולם ולמזבח וכראותו שהכהן רוצה להקריב את קרבן
 התמיד על המזבח מיד היה זורק את המגרפה זו על הייב מעלות שעמד עליהם ונתנה את קולה הנשמעת
 בכל העיר וכאשר ישמע קול זה מן המגרפה הקטנה היה אז חק להם שכל איש אשר ישב או ישן
 באותו שעה מיד היה משתחוה ונופל על הארץ ופניו למזרח נגד בית המקדש.

עשר סוכות ליום הכפורים

אשר היו עושים ללוות המולך את השעיר לציק. כי הציק
 היו שנים וחצי רים מן ירושלים אשר ביום כפור אסור לילך
 עד לשם על כן היו עושים על כל הדרך עשר סוכות אשר
 מסוכה לחברתה היו פחות מתחום שבת ובערב יום כפור
 יוצאין האנשים המלוין אותו להסוכות הנ"ל ויושבין שם
 ונוטלין עמם פת ושאר מאכלים ולא משום שהיו מתור להם
 לאכול ביום הכפורים חלילה כי אם שיהיו להם פת בסלם
 והאנשים אשר מלוין אותו מן המקדש עד סוכה הראשונה
 נשארין שם בסוכה זו והאנשים אשר היו שם מאתמול מלוין
 אותו לסוכה השניה ומחלפין בין עם האנשים מסוכה שניה וכן
 הם עם אותן של סוכה השלישית וכן הרביעית עד הסוכה
 העשירית היו מחלפין. הבאים נשארים והאנשים מאתמול
 מלוין אותו עד הציק וממתינים שם עד הערב ובערב חוזרין
 כולם למקדש ומשמחין היו עם כל ישראל ביהוד כאשר חוש
 השני חזר ללבן שהיו המימן של כפרת עונותיהם של ישראל.

לוּחַ הַמַּפְתָּחוֹת

מצב ירושלים.

ח ל ק א.

סימן א' העתקות אגרת מוואטיקאן משלוחי תלמי מעיר ירושלים.
 סימן ב' ג"כ מעיר ירושלים.
 סימן ג' מחמת ירושלים.
 סימן ד' מהויאססערלייטונג משם.
 סימן ה' מהשערים שנים עשר שהיו שם.
 סימן ו' מרום העיר.
 סימן ז' החובות ירושלים.
 סימן ח' מחללי ירושלים ודינים הנהוגין בה.
 סימן ט' בית הקדוה העדים לקדש החודש.
 סימן י' בית הנשק או מגדל אנגלניס מארקוס.
 סימן י"א מן המבצרי על הר ציון.
 סימן י"ב מן ההיכל והיאורים אשר תחתיו.
 סימן י"ג בית נציבי הרומים.
 סימן י"ד ארבעים בתי האבנים.
 סימן ט"ו עשרים בתי האומנין.
 סימן ט"ז ארבעים בתי חולים.
 סימן י"ז בתי מדרש ירושלים.
 סימן י"ח בתי עניים ויתומים.

סימן י"ט מעניי דינן הנהוגין בירושלים.
 סימן כ' מן הר הזיתים ומקברי הקדושים השכיבים שם.
 סימן כ"א מן מנהגי ירושלים.
 סימן כ"ב הר ציון וסביבותיה.
 סימן כ"ג בית יער הלכנון.
 סימן כ"ד חסר כ"ה בית המילוא של בת פרעה.
 סימן כ"ז ארמון המלכה בת"ו. בת פרעה.
 סימן כ"ז פדרס שלמה.
 סימן כ"ח מנשק של עצי אלמונים ומעין עיטם.
 סימן כ"ט מי שליח. — סימן ל' מדבר ירואל.
 סימן ל"א עין רונל.
 סימן ל"ב באר יואב בן צרויה.
 סימן ל"ג באר אויב.
 סימן ל"ד הצר המטרה.
 סימן ל"ה בור שהשליכו בו ירמיה הנביא.
 סימן ל"ז בתי הסופר.
 סימן ל"ז כסא המלך שלמה.

סימן א' דברי שלוחי תלמי.
 סימן ב' המספר העצים מעשי מלאכת הבית.
 סימן ג' החכמה הנפלאה במדות הבית.
 סימן ד' בניות הבית וזופיו.
 סימן ה' הגובה מבנין הבית.
 סימן ו' מדברים הנכונים לבנין הבית.
 סימן ז' מפרטי מישור החר הנקרא הר הבית.
 סימן ח' מפרטי אולמים החיצונים מהר הבית.

בנין אריאל

חלק שני

סימן ט' מהלשכות החיצוניות ופנימיות העולים 135
 סימן י' מחמשה שערים לחומת הר הבית.
 סימן י"א מהר הבית.
 סימן י"ב מעורת נשים.
 סימן י"ג שבעה שערים מהעזרה.
 סימן י"ד תכנית בנין שערים הנ"ל עם עזרת ישראל.

סימן א' דברי שלוחי תלמי.
 סימן ב' המספר העצים מעשי מלאכת הבית.
 סימן ג' החכמה הנפלאה במדות הבית.
 סימן ד' בניות הבית וזופיו.
 סימן ה' הגובה מבנין הבית.
 סימן ו' מדברים הנכונים לבנין הבית.
 סימן ז' מפרטי מישור החר הנקרא הר הבית.
 סימן ח' מפרטי אולמים החיצונים מהר הבית.

לוח המפתחות

סימן כ"ח הלולים לתאים.
 סימן כ"ט החיכל.
 סימן ל' חלונות שקיסים אטומים.
 סימן ל"א מעניני החיכל.
 סימן ל"ב מעשרה שלחנות ישעישח שלמה.
 סימן ל"ג שלחן הפנים.
 סימן ל"ד ממנורת הזהב.
 סימן ל"ה מזבח הקטורת.
 סימן ל"ו מקטורת הסמים.
 סימן ל"ז מכותל המבדיל בין קודש הקדשים
 ובין הקודש עם שתי פרוכת על
 אמה טרקסין.
 סימן ל"ח אבן שתיה.
 סימן ל"ט צנצנת המן.
 סימן מ' מן התאים גם מאדמ"ז שליט"א כל
 לשונו אשר העתקתי שם.

סימן ט"ז מהמזבח הגדול.
 סימן ט"ז הכלים אשר ישרת המזבח.
 סימן י"ז דברים מדרומי המזבח.
 סימן י"ח כיוור נחושת עם שנים עשר דדים
 עשר מכונות ים הנחושת.
 סימן י"ט דברים מצפוני המזבח.
 סימן כ' מן האולם ולמזבח.
 סימן כ"א עמודי יכין ובועז.
 סימן כ"ב חמשה אמלתראות.
 סימן כ"ג שני שלחנות משער החיכל.
 סימן כ"ד גפן הזהב.
 סימן כ"ה שרשרות הזהב.
 סימן כ"ו שער החיכל.
 סימן כ"ז נברשת זהב נוצץ שנדבה הולנה
 המלכה.

משמרת כהונה

חלק שלישי

סימן ה' מהניסים שהיה במקדש עשרה.
 סימן ו' מהניסים שהוזכרו בנמרא.
 סימן ז' מהדינין השייכים לכהונה ולעבודה.
 סימן ח' עיקר תחילתה המצוה הזאת.

סימן א' שמות חכהנימ.
 סימן ד' והוא טעות הדפוס כי הוא סימן ב'
 מכנדי כהונה.
 סימן ב' והוא ג' מאבני כהן גדול.
 סימן ג' והוא סימן ד' מהקטורת.

- 1 ווען. — 2 פרעסבורג. — 3 קאָמאָרען. — 4 בוראפעסט. — 5 ווייסנבורג. — 6 גר. קאניזע.
7 שטיינאָמאָנגער. — 8 עדענבורג. — 9 איזענשטאדט. — 10 מאַטיסדאָרף. — 11 ווענער
נייטשטאדט. — 12 לונדונבורג. — 13 ברין. — 14 קאסטעל. — 15 קאָללין. — 16 פראג.
17 פילזען. — 18 מאָרינבאָר. — 19 ענער. — 20 פראַנצענסבאָר. — 21 פֿעלקאָנוי.
22 קארלסבאָר. — 23 פֿלאָסי. — 24 ווידען. — 25 אָמבורג. — 26 זולצבאָך. — 27 גירן.
בערג. — 28 פֿירטה. — 29 שוואַבאָך. — 30 טרייכטלינגען. — 31 יאָגעלשטאָד. — 32 מינכען.
33 אויגסבורג. — 34 איכערהויזען. — 35 אולם. — 36 שטוטגארט. — 37 העלברונן.
38 קארלסרוה. — 39 ברוכזאָהל. — 40 מאנהיים. — 41 פראַנקפורט אָם מיין. — 42 לייפציג.
43 דרעזדען. — 44 גערליין. — 45 ברעסלאַו. — 46 קראקווא. — 47 פֿישעביסל.
48 דאָבראַמיל. — 49 סאכבאָר. — 50 דראָהאָביטש. — 51 סטריא. — 52 באָלאָחוב.
53 סטאַניסלאַוו. — 54 קאָלאָמאַע. — 55 סניאַטין. — 56 טשערנאָוויץ. — 57 זאָלישטיק.
58 סאָדאָגוראָ. — 59 לעמבערג. — 60 קאָליש. — 61 קיעוו. — 62 וואַרשא.

שמות אנשי התמוכים לזה החבור.

- 1 דר. גידעמאָנן. — באַראָן ראָטהשילד. — באַראָן קאָניגסווערטער. — באַראָן
מאָדעסקין. — באַראָן סאָפער. — געברידער נוסמאָן. — יזלו'ס ריטטער פֿאָן גאָלדשמיד.
רוטלינגער. — באַק. — נוספערך. — רייצעס. — ה' ווענער. — קאָהן. — באַראָן מאַטילדע
ראָטהשילד. — ה' זאלע קאָהן. — פ. ה. — אבעלעס. — דר. ראפפורט. — ברוין. — ווילהעלם
סטאַסני. — פ. שייא. — פ. סטעפאָן שייא. — ה' ווייס. — זיגמונד גירינגער. — פ. ציוואל.
פ. בענעדיקט. — פ. שניצעל. — פ. גרובער. — פ. שטארק. — פ. אָסטרייכער. — אַלעקסאנדער
שארף. — באַריין קאָהן. — עמריך מיללער. — אייזיק עהלענבערג. — באַראָן פֿאָן
לייטענבערג. — בעריש קריס. — פ. פאָליצער. — סאפענהיים. — פ. ווענער. — ה'
אוישפיץ. — מאַריין מעער. — טיינגער. — ווערטהיימער. — קאָהנע. — פֿיליס פֿראַנקפורט.
אַלבערט עפשטיין. — אַדלער. — גאָלדשמיד. — קאָרל רויזענבערג. — ס. לאַנדווא. —
דאָויד לאַנדווא. — זיגמונד ריטטער פֿאָן בויער. — יאקאָב גיראטה. — ווילהעלם שמערן.
דייכעס. — סאמועל נייאכאָן. — ה' בוב. — סימאָן בונג. — ריישער. — דר. ראפפורט.
בערינגווייג. — יאָזעף מייטנער. — ראפפורט. — אַלפֿרעד ראַססאָ. — יאָזעף קאָהן.
פ. מאַרגוליעס. — פ. קאָהן. — ג. קראָהן. — פֿליישמאָן. — הויזער. — י. פֿערנעכאָק.
י. שענק. — פ. פֿשיבראם. — פ. שנאפער. — ה' אפרת.
2 דר. דאָויד. — מאָדעסקא. — שטיינער. — משה שמואל שיף. — פֿרענקל עט
זאָהנע. — זאָנענפֿעלד. — ר' יואל וואָלף. — ר' משה בעטלהיים. — לעאָפּאָלד פֿרישט.
ה' גייראָשעק. — סאמועל שפיטצער. — אבעלעס. — הירש פאפענהיים. — ר' דוד בריל.
ה' מאַקס ווייס. — וויטווע ראַצערסדאָרף. — ה' באַנצעל. — ה' וויינבערגער. — ה' לעווי.
ה' פֿישער. — ה' דייטש. — ה' לאזער. — ה' שאול פאפער. — ה' קיש.
3 דר. שניטצער. — סאָלאָמאָן בייטאָם. — קולטוס געמיינדע. — בייטאָם געמיינדע
פרעזעס. — מאַריין.

4 פּראָעססאָר בלאַך. — דר. גאַלדציער פֿיר דיא קולטוס. — דר. קאזערלינג אָבער. — ראבנינער אין בודאפעסט. — דר. ראבנינער פּאָללאַק. — לעאָפּאָלד קליין. — ביסמאן. — פּרעזעס פֿאָן דער חברה קדישא. — פּראָעססאָר באַכער. — ה' דייטש דע האַטוואַן. — ראבנינער גאַלדבערג. — דר. ראָטהוואַנגער. — אלבערט ראבנינער נייפעסט. — ס. קריפּמאן. — ר' יצחק רייך. — ר' שלמה שפירא. — י. ל. אַבראַהאַם. — נ. זינגער. — ה' ביימנארמען. — ה' בלויא. — ה' פֿירדמאן. — ה' לעווי. — ד. נייסאן. — ה' בערנשטיין. — ה' מאַרקברייט. — ה' מעזי. — דר. ראַווייס. — ה' מילבערג. — ה' ראָזענצווייג. — ה' סאַמפּרעכט. — ה' פּויל. — ה' יאַקאָבאוויטש. — ה' בראַכפֿעלד. — דר. שווינגער. — ה' שוואַרץ אַקאַני. — ה' סאַקאַל. — דר. צעהרי. — ה' ארלער. — דר. יאַקאָבי. — ה' פּאָפּער. — דר. מייער. — באַראָן קאַכמיסמער. — ה' פֿוקס. — ה' יאַקאָב קראַמער. — דר. שלעזינגער. — ה' שטערן. — ה' איזראַעל רוססע. — ד. רייך. — ניוועלט. — אַבעלעס. — דר. צוקער. — ה' ניימאן. — ה' פּאָפּער. — וויטווע נייפֿעלד. — ה' פֿריינד. — ה' קאַניץ. — ה' בוסכאַך. — דר. פֿירד. — ה' הירשלער. — ה' שייץ. — ה' פֿראַנקל. — ה' איטאַליענער. — ה' שאַסבערגער. — דר. שטיילער. — וויטווע שפיטצער. — אַדאַלף שטראַסער. — דר. מאַרגענשטערן. — אינגאָן מאַנדעל. — ה' בעק. — דר. הירשפֿעלד. — ה' גאַלדבערג. — ה' ניישלאָס. — ה' קליינבערגער. — ה' ברינויער. — ה' גריין. — ה' בערגער. — ה' הערצפֿעלדער. — גראַף האַגענבאַכער. — ה' לעסער. — ה' ברייל קאַנסאַל. — דר. ערעגואַסט. — ה' טייב. — ה' בישוף. — ה' פּאָלאַטשיק. — ה' אוהלמאַן. — ה' אייזלער. — באַראָן שטיין. — ה' גאַלדבערגער. — ה' וואַהרמאַן.

5 דר. ניימאן. — ה' ווערטהיימער. — יאַקאָב האָהן. — עדואַרד מיזעל. — ה' רייכאַרט. — אלעקסאַנדער פּערל. — אינגאָן פּערל. — אינגאָן הערצאָג. — בערנארד זינגער. — דר. ניימאַן אָבערראַבנינער. — קולטוס געמיינדע. — יאַזעף לעווי. — מאַריין וואַלכאַך. — איזראַעל לעווינגער. — אינגאָן לעווינגער. — קאַדערס. — גוטמאַן. — שטען גוטמאַן. — הירש בער פּאָסל ראבנינער מכבֿר. — האַרטמאַן. — דר. סאַקוין. — קאַרצמאַראַן. — גאַלדמאַן. — צוקער. — אַדאַלף אייכטבערג. — פֿיליס גרינרוט.

7 דר. שטייער ראבנינער. — ה' לאַקענבאַך פֿיר קולטוס. — ה' עסטרייכער פֿיר אָרטאָדאָקס. — יאַזעף וויינער. — אָרנשטיין. — וואַהל. — פֿעלדמאַן. — דייטש אַנטאָן. — ניישטאַדט. — קאַרל וויינער. — דוד אונגער. — פֿאַינקענשטיין. — שטאַרלע. — נייסט. — ניידינגער. — שאַרף. — קאַנטלער. — צוקער. — האַגעל. — יאַזעף היימלער. — דר. גאַלדשמיד. — דר. פֿיק. — דר. לעווינשטיין.

8 הרב מנחם גרינוואַלד. — מאַריין קלאַבער פֿיר קולטוס. — מ. א. דאַקס פֿאַר שטעהער. — אינגאָן שטיינער. — סאַמועל שוואַרץ. — עמאַנועל מעדלער. — הערצאָג. — מאַריין קערפּער. — ערלויך. — סאַלאַמאַן בישוף.

9 הרב סאַלאַמאַן קומנער. — איציק מאַכער. — אינגאָן פּאָללאַק. — ה' גאַלדשמיד. — ה' קאַרל אייזענבערג. — ה' אינגאָן וואַלף. — אַראַלף וואַלף. — לעאָפּאָלד שפיטצער. — סעגריד שפיטצער. — ה' באַרענשטיין. — אַדאַלף פּאָללאַק. — בערנארד שניידער. — יאַזעף פֿלאַשער. — אינגאָן ברייער. — אַדאַלף ראָזענבערג. — איסאַכאַר שלעזינגער. — סאַמועל פֿירשט. — דר. איינראַן. — דר. לעסנער. — ה' אַבראַהאַם אויטערליין. — 10 מאיר חתן הרב. — הערמאַן הורוויץ. — מרדכי חיים מייזנער. — מ. לייטנער. — מאיר אייזענשטערן. — ר' טלויב רייזש. — ר' מרדכי רלין. — זימווד וויינער.

- 11 דר. פֿרֿידענטהאל. — ה' וואָלף וויינהענדלער. — י. ברוין דיט. — ה' גרינוואלד. —
ה' וואָלף מייער. — איגנאין מייער. — ה' שישאָ. — ה' דאנצקי. — ה' טורנער. —
ה' שמעסיל. — ה' גיסט. —
- 12 ראכבינער שלום גראָס. — ה' קאפֿנער. — ה' ישמערוין. — ה' ברוין. —
- 13 קולטוס געמיינדע. — ה' אטמאָ. — ה' צאָבעל. — ה' שלמה באַראָן. — ה' האַטשעק.
ה' מאַס ציטויער. — ה' ציפֿערער. —
- 14 ראכבינער שמשון קאלקע. בער סאלאמאן. — רייה. — אבעלעס. — ניישלאָס.
איזלער. —
- 15 ראכבינער גוגענהיימער. — ניסן שידלאָן. — זאקסל פֿישל. — מאַרנער. — איזלער.
- 16 אָבערראכבינער הירש. — קולטוס געמיינדע טעוועלעס. — פּר. — דר. קעמפּף. —
ה' אונגאר. — געברירער ליעבען. — ר' דוד יעקעלעס. — ה' מאָריין אויסטערליין. —
ראכבינער יאקאב האלליר. — ה' לאַנגער. — ה' רייך. — ה' טויש. — ה' ראַזענוואַסער. —
ה' פֿייט. — ה' באַנדי. — דר. בענדינער. — ה' הירשמאן. — ה' קעניג. — ה' וועלטיש. —
ה' העללער. — ה' גראַס. — ה' קארעטין. — ה' אירמענבאך. — ה' אינוואנד. — ה' באַנצעל. —
דר. שסיין. — פּר. אדלער. — דר. טויבער. — ה' וואכטעל. — ה' פערעלעס. — ה' עהל.
בוים. — ה' הורוויץ. — ה' ווינטערשטיין. — ה' גאַלרשמיד. — ה' מעללער. — ה' סאכאטקי. —
ה' ראַזענבאכער. — ה' פֿיסלינג. — ה' פּאָפּער. — ה' שוואב. — דר. גרין. — ה' טענדעל. —
פּר. פֿישיבראס. — ה' טויסינג. — ה' אויערכאך. — ה' העלמאן. — ה' קאָהן.
- 17 ראכבינער קארא. — ה' סימאָן עקשטיין. — סימאָן האָפּמאן. — ה' סאָפּט. —
ה' פּאָפּער. — ה' קאָהן. — ה' אייזענשטיין. — ה' אויער. — ה' האָפּמאן. — ה' מאַסאריק. —
ה' לעאַרט. — ה' אייזענשטימעל. — ה' אדלער. — ה' בלאַך. — ה' גאַטוויללינג. — פֿרויא
שטיין. — ה' אומפֿעלעס. — ה' אדלער. — ה' גערטנער.
- 18 הרב פֿיליפ לעדערער. — ה' לייטנער. — 19 הרב פּאָפּער. — ה' גאַטמיליעב. —
ה' לעדערער. — 20 קאנטאָר שטיין. — 21 קאָהן. — קארל פּאָלאַק. — 22 דר. ראכבינער
פּאָרעס. — ה' לודוויג מאָזער קולטוס. — ה' שוואלכ. — ה' האַלצנער. — ה' ניביוער. —
געברידער הירש. — ה' פּאָנעס. — דירעקטאָר מיללער. — ה' גוסטאווע לעדערער. —
ה' ראַזענפֿעלד. — ה' בענעדינג. — ה' שינער. — ה' אשכנזי. — ה' ווייסהארער. —
ה' וואלקאן. — ה' קאָהן. — 23 ראכבינער. — קולטוס געמיינדע. — הענינסכערגער. — בוים.
אייזען. — ליכטענשטערן. — בלאַך. — 24 באַסקאָוויץ. — עהרענדיימער. — איילער.
- 25 זאנדהיימער. זיס. — 26 היימאן. — יאקאב שטיינבאך.
- 27 אָבערראכבינער צימליך. — רייה באַנקעה. — גיטערמאן. — קאָהן. — יאָזעף האפּף. —
געברידער ראַזענפֿעלד. גוטמאן. בלאַך. נייאבערגער. אוהלמאן. אָבערמיייער. פֿייכטינגער.
יאָזעפֿסמהאַל. — 28 ראכבינער. — קונצענהייזער. — דר. דעסויער. — ה' קראַמער. —
ה' הירשמאן. — אייכענהייזער. — 29 ראכבינער. — וועקסלער. — גרינבוים.
- 30 ה' העכט. — הירשמאן. — ברוין. — מייער.
- 31 שולליין. זיס. — גופט. — שטיינהארט היימאן.
- 32 ראכבינער פערעלעס. — פֿייכטוואַנגער באַנקעה. — דר. ראכבינער פֿישער. —
ה. ראבינאוויטש. — הערשינגער. — מערצבאך. — רויזענבוים. — ראָטהשילד. — דייטש.
שטאַטטס-ביבליאָטהעק. — פּאָלקס-ביבליאָטהעק. — קאָהן שטאַטס. — באַראָן הירש. —
ווילהעמסדאָרפֿער קאַנסול. — דרייא. — קעהלערמאן.

- 33 הרב. — ר' נבriאל ווינציגער.
34 ראבבינער קאָהן. — חברת הש"ס.
35 ראבבינער. — שטערנבערג.
36 ראבבינער וואסערמאן. — רוזענטהאל. — ראַטשילד. — גדינהייסער.
37 ראבבינער ענגעלמאן. — לעהמאן. — ראָזענטהאל.
38 ראבבינער וויל. ה' שמרוים. — ווילדשטעטער אָבערראַטה. — סאמועל שטרוים. —
עסלינגער.
39 ראבבינער עסלינגער. — ה' פֿערדינאָנדס. — ה' ראָזענפֿעלד. — ה' וואָהל. — כולטוס.
40 העניגסבערג. — האַראַוויץ.
41 ה' שוואַב. — דר. מיינץ. — ווילהעלם סאָזען.
42 ראבבינער הורוויץ. — דר. זעני.
43 האנאער. — לעהמאן.
44 ניימאן.
45 דיקטין. — ווערטוהיים. — שילער. — גאָלדבערג. — פֿרינד. — פֿרענקיל. — פֿערעלס.
46 הרב הגאון מוהר ר' שמעון סופר. — שמעלקעס. — פֿרענקעס. — פֿרענקיל. — דונקילבלום. —
בלאנקשטיין. — י. שמעלקעס. — פֿיינטוך. — ליפשיטין. — בערינשטיין. — האַלענדער. —
שיף. — האראוויץ. — לאנדווא. — שטערנבערג. — לעבענהיים. — ענגילשטיין. —
מאנעספֿעלד. — אשכנז. — מרגליות. — גאָלדשטערן. — ר' זעליג פֿיצעלע. — דיאָמענד.
שפירא. — קארמעל. — באַנעט קראָהל. — ענגלשטיין. — בירענבוים. — סטריזווער. —
דייטש. — שוואַרץ. — מייטעלבוים. — וואסערבערג. — לאנדווא. — קויפֿמאן. — ווינדלינג.
קאַלענדער. — דייכעס. — יאָקאָבזאָהן. — פֿרענקיל. — לעווי. — באַבער. — אַנאָספֿעלד.
שאַמראַט. — פֿרייליך. — אייזנבערג. — טורין. — רייך. — ראספאָרט. — פֿראַנגער. —
וואסערבערגער. — שפּרעכער. — קאַרנגאָלד. — בורטענוים. — מענדלסבורג. — עפשטיין.
איבערשטיין. — שטיינבערג. — אַלמאָן. — שלעזינגער. — זילבערשטיין. — מאַנדעל. —
דונקעלבלום. — ראספאָרט. — באַרעך. — קלוגער. — קורץ. — זילבערפֿעלד. — קראָל.
רייבערג. — מייסדאָרף. — באַנעט בירנבוים. — קאָהאַנע. — מערין. — שאַמראַטה. —
גאָלדשטאָף. — שענקער. — פֿראַנגער. — ברייט. — בערטראַם. — כאַלינאָק. — פֿערבער. —
אַלעקסנדראָוויטץ.
47 מייזלס. — לעווין נתן חתן הרב. — יהודא מנחם סג"ל לנדא. — ראפפורט בעריש. —
חתנו חיים לאנג. — שלום אויערבאך. — חיים לאנג. — משה שיפער. — יצחק חיים
בלומענפֿעלד. — אברהם בראדווייס. — אהרן קאַנגאָלד. — יהושע אמילס. — נחום
בעריש קרים. — ישעי' קרים. — ישראל גאנז. — יוסף מאיר ראפפורט. — משה סאַבל. —
יהושע מיעש. — זאב וואָלף סאָפּאווער. — אליעזר פֿייער. — יעקב רייזער. — משה הרט. —
ליבוש האַרפֿערד. — נפתלי מייטלבוים. — גדלי שמעלקים. — יהושע שור. — יעקב רייך. —
נפתלי ווייניק. — יעקב וויקלער. — זופניק עט קנאַללער.
48 ר' יהושע העשיל גראָספֿעלד אב"ד. — אברהם מרדכי. — נתן ראפפורט. —
איציק באב"ד. — מאיר שארף. — הירש בלומענפֿעלד. — מאיר טשאפער. — מיכל
ראָזענפֿעלד. — יצחק יעקב ביטערמאן.
49 גראבשייד. — פֿייכל פֿינסטערבאש. — יצחק קעניג. — יהושע אייזנער. — יעקב
בענלייטער. — יעקב דייטס. — אברהם יצחק שינדלער סאדבא.

- 50 ר' יצחק ל'ב סופר. — ר' שמואל אספעל. — אברהם שור. — יצחק לעוויענטהאל. — אברהם נייאמאן. — שעפניק. — הירש פֿרידמאן. — חיים יואל לאנדויער. — משה קנאָללער. — אייזיק בראַקענראַטה.
- 51 שמעון סאָסניצער. — משה שמערן. — חיים שמערן. — הירש בערינהויף. — משה ווענגיר. — יעקב ישראל ענגעלאַרד. — יוקיל הורוויץ. — יעקב משה שיינפֿעלד. — אלעכסאנדער שיינפֿעלד. — יצחק שיינפֿעלד. — משה דוד כאלבאן. — פנחס אספעלגרין. — יצחק וואָרף אספעלגרין. — יהושע יהודא פֿעפֿערבוים. — סאָקאל. — צבי הירש וויין. — אלישע צבי ראָזענבערג. — זיינוויל שמערן. — ישראל גלאז. — אברהם יצחק ארנאָווער. — פתח' סמוט. — לייבוש אויערבאך. — משה אייגער. — וואָלף וויינבערג. — אַפּאַטהעקער גערטנער. — בירגערמייסטער. — פֿדוכטמאן. — ב. ברעכער. — יחזקאל זינגער.
- 52 לאַנדוי זוסף. — אהרן אבערדאס. — זלמן רויעזענבוים. — יוסל רויטער. — ליב קויפּמאן סענדר ליבוש ריינהערין. — בנימין משה צוקער. — צבי מרדכי עללענדמאן. —
- 53 יוסף הורוויץ. — א. היילפערן. — הרב מרזפּעניק ר' יעקב קאפל. — ר' ישעיה לאַנדוי. — ר' סענדיר הורוויץ. — יוסף לינדיר. — ר' יוסל לאַנדא. —
- 54 הרב ר' הילל ליש. — אַנשיל ביישעל. — קאפל בעכער. — איציק שמאמלער. — יעקב כישל. — שמואל הורוויץ. — יוסף אשר פֿאָהרמאן. — אהרן הכהן שו"ב. — שלמה הירש וויזעלבערג. — יעקיל טענינבוים. — משה וועכער. — הירץ האַמער. — מאיר זענינזוסף. — אלטער מאַנטשיק.
- 55 הרב. — ר' שמחה ציפּער. — מאיר מענציר.
- 56 בערל טרעסמער. — שאול שאַיאָוויטש. — יעקב שטאננער. — אלעזר חיות. — יחזקאל חיים קרעמער. — שלום ראָל. — ישראל יעקב הויער. — אפרים צבי מעלציר.
- 57 אביגדור הורוויץ.
- 58 מענדיל שייאַוויטש. — מנחם נחום מאַרקוס. — אייזיק ענגלער. — אלעזר בלאָס. —
- 59 ר' פֿיבל קארפ דיין. — ר' ירחמיאל לאַנדוי. — ר' שאול וקח. — ר' שמעלקא הורוויץ. — הרב ר' יעקב יוסעס. — ר' משה בלאָהשטיין. — ר' משה בערנער. — ר' ניסן דאָננער. — ר' יוסף נייפֿעלד. — הרב ר' אורי זאב סאַלאַט. — ר' יעקב האַלבער. — ר' הירש ליב געלקין. — פֿיינה הורוויץ. — ר' שמואל ישמעלקים. — יוליאוס האַכפֿעלד. — ר' חיים ראָהאַטין שיץ. — ר' יעקב באלזאמבוים. — הרב ר' פנחס שיפֿער. — ר' מרדכי שרגא באַרנשטיין מטאַרנאָוו. — ה' ריינדאָלד. — ר' שאול פּאפּערניק. — וויטווע ראפּאפורב. —
- 60 הרב ר' יצחק באַדער. — ר' ליב שפינדעל.
- 61 ר' דוב האַרנשטיין. — אחיו ר' שמואל האַרנשטיין מן קיעוו.
- 62 ר' שמעון האפּענשטאנד מוארשווא. — ר' שלמה זלמן בזאזיע מוארשווא. — ר' זלמן קליינער מוארשווא.

(Nackdruck verboten.)

שעות הדפוס.

- בעמוד א' בהסכמה אמיר שלישי'א מסאראנורע כשורה כ"ה מראה סימן צ"ה צריך להיות
סומן מ' קאסימל 288.
- בעמוד 17 שורה א' תיבת לפי דת הוא ביחר צ"ל חלוק תיבת לפי מן תיבת דת.
בעמוד 17 שורה ה' תיבת מלפים צ"ל אלפים.
בעמוד 20 שורה א' תיבת גדדולים צ"ל גדולים.
בעמוד 26 שורה כ"ז תיבת להורות צ"ל להורות.
בעמוד 27 שורה י"א תיבת אותותיהן צ"ל אותיותיהן.
בעמוד 28 שורה ג' תיבת על צ"ל עד.
בעמוד 33 שורה י' תיבת נוספין צ"ל יוספין.
בעמוד 35 שורה י"ז תיבת משבעין צ"ל מושבעין.
בעמוד 41 שורה ל"ז תיבת ענים צ"ל עינים.
בעמוד 47 שורה ל"א תיבת כי קמניות צ"ל כקמניות כי תיבה אחת הוא.
בעמוד 51 שורה ל"ז תיבת כיכות צ"ל בתיכות.
בעמוד 58 שורה כ"ז תיבת יעתה צ"ל ועתה.
בעמוד 52 שורה ל"ב תיבת ממנם צ"ל ממנו.
בעמוד 53 שורה כ"ד תיבת הגליון צ"ל העליון.
בעמוד 54 שורה כ"י תיבת עז צ"ל אז.
בעמוד 57 שורה י"ח תיבת ירחבו צ"ל ורחבו.
בעמוד 60 שורה ל"ד תיבת באות צ"ל באותי.
בעמוד 61 שורה ח' תיבת ממיום צ"ל ממרום.
בעמוד 61 שורה י"א תיבת בעבור צ"ל בדכיר.
בעמוד 61 שורה כ"י תיבת סן צ"ל מן.
בעמוד 61 שורה כ"ד תיבת לוציא צ"ל להוציא.
בעמוד 63 שורה ד' תיבת ולא צ"ל ולו.
בעמוד 63 שורה ה' תיבת הכיור צ"ל הבור.
בעמוד 67 שורה ט"ז תיבת נדבק צ"ל נדבחה. — שורה כ"י תיבת ימקלעות צ"ל ומקלעות.
בשורה כ"ח תיבת אא"כ צ"ל א"כ.
- בעמוד 71 שורה ט"ז תיבת למסכה צ"ל למסיכה.
בעמוד 77 שורה ל' תיבת תני צ"ל טני.
בעמוד 112 שורה ו' תיבת כענן צ"ל בעין.
בעמוד 122 שורה ל' תיבת ק' צ"ל כ' אמה.
בעמוד 127 שורה ט' תיבת מירושלים צ"ל בירושלים.
בעמוד 127 שורה ל"ד תיבת לכל צ"ל לחול.
בעמוד 128 שורה ו' תיבה טכה צ"ל מזליך.
בעמוד 128 שורה כ"ז תחלה ופה צ"ל תחילה יפה.
" שורה ל"ב וכות גפ צ"ל ושני גפי.
בעמוד 129 שורה ראשונה תיבת בצפתיו צ"ל בצפורניו.